

Acta Wekerleensis

Tudományos időszakkiadvány

- 2025/1

WEKERLE SÁNDOR
NEMZETKÖZI EGYETEM

ACTA WEKERLEENSIS, 2025

Kiadja a Wekerle Sándor Nemzetközi Egyetem, 1083 Budapest, Jázmin utca 10.

Főszerkesztő: Dr. Benedek Petra, egyetemi docens, WSNE

Vezető szerkesztők: Dr. Csepregi Anikó Csilla, egyetemi docens, PE

Dr. Fekete-Berzsényi Hajnalka, egyetemi docens, PE

Felelős kiadó: Dr. Balogh Imre, főiskolai tanár, rektor, WSNE

Megjelenés gyakorisága: évenként egy vagy két lapszám magyar és angol nyelven
HU ISSN 2560-0834

Tartalom

Horváth Ádám, Gyenge Balázs: A magyar kultúrafogyasztás szerkezetének legfontosabb elemei a 2018-2024 közötti időszakra vonatkozóan	2
Pénzes Ibolya Rózsa, Gyenge Balázs: Módszertani közelítés egy felsőoktatási intézmény STP stratégiájának kidolgozásához vonatkozóan	13
Szabó Tibor, Kalló Noémi: Egyetemi hallgatói juttatási gyakorlat vizsgálata - III. rész	27
Fekete József: Andrássy Gyula budai palotájának története	47

A magyar kultúrafogyasztás szerkezetének legfontosabb elemei a 2018-2024 közötti időszakra vonatkozóan

Horváth Ádám

egyetemi tanársegéd, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Dr. Gyenge Balázs

egyetemi docens, Wekerle Sándor Nemzetközi Egyetem

Absztrakt

Jelen tanulmány célja a kultúrafogyasztás fogalmának és főbb ismertető jegyeinek vizsgálata az aktuális fogyasztói trendek tükrében. Ennek megfelelően röviden megkülönbözteti a kultúrafogyasztás három főbb elméletét, illetve ezek érzékelhető hatását a magyar kulturális ízlés alakulására az elmúlt éveket tekintve. Mindemellett a tanulmány kitér a kultúra szolgáltatói oldalára is, a hagyományos és a modern értelmezés szerinti kultúrafogyasztói források elemein és ezek változásainak főbb trendjein keresztül.

Kulcsszavak: Kulturális marketing, fogyasztói magatartás, kultúra szolgáltatás

1. Bevezetés

Napjaink kulturális fogyasztói alapvetően eltérnek a két-három évtizeddel ezelőttiektől. Az újonnan megjelenő szórakozási lehetőségek (melyek akár el is nyomhatják a tradicionálisabb kulturális formákat), valamint a tömegmédiá és a digitális technológiák megnövekedett befolyása alapvető változásokat hoztak a kulturális fogyasztás gyakorlatában. E változások hatásai a közönség választásaiban, motivációiban, valamint a kulturális termékekkel és szolgáltatásokkal való kapcsolatukban figyelhetők meg. Ebből következően elengedhetetlen, hogy a kulturális piac szolgáltatói felismerjék és részletesen elemezzék ezeket a változásokat, hogy az ajánlataik képesek legyenek megfelelni az aktuális elvárásoknak (Pulh et al., 2008).

A kulturális piac fogalmán belül értelmezhetjük a kultúrát mint előadói és alkotói tevékenységet, szolgáltatást, amely során művészi, esztétikai érték, produktum jön létre. A kultúra fogyasztása alatt pedig az olyan tevékenységeket érthetjük, melyek során a közönség kapcsolatba lép e művészi produktumokkal, legyen szó befogadásról, élvezetről vagy akár egyszerű részvételről. A kultúrakutatások során újra és újra felmerülő kérdés, hogy miképp lehet a művészséget meghatározni. Ennek során gyakran megkülönböztetik a magas („elit”) és a mindennapi („populáris”) kultúrát (Gans, 1974; Peterson, 1992; Fábíán et al., 2000; Neulinger - Vígvári, 2011). Ugyanakkor célszerűbb lehet inkább a „hagyományos” és a „modern” megkülönböztetést alkalmazni (elkerülve ezzel a „magas-alacsony”, illetve „elit-populáris” kifejezésekből fakadó értékítéletet is). Ez a 2020-as évekre széleskörűen elterjedt digitális kultúrahordozók és a fogyasztók online aktivitása nyomán még indokolhatóbbnak tűnik. Budanceva és Svirina (2023) eredményei alapján például arra jutott, hogy a 18-25 évesek körében a digitális platformok révén szélesedő elérhetőség és hozzáférés mentén mérséklődött a társadalmi-gazdasági státusz szerinti különbség a kulturális termékek fogyasztásában. Ennek megfelelően továbbra is indokolt lehet - a történelmi és technológiai fejlődésből következő változások alapján - Hunyadi (2005) által hagyományos (színház, hangverseny, múzeumok kiállításai és könyvolvasás) és modern (számítógép, mozi, televízió) kultúrahordozók megkülönböztetését fenntartani, immáron a digitalizáció és az online fogyasztás hatásait is beleértve.

2. A kulturális fogyasztás három főbb elmélete

Ha a fogyasztók felől vizsgáljuk a kulturális ízlés és fogyasztás kérdését, három alapvetően eltérő - olykor egymással ellentmondó - érvelési irányzat bontakozik ki: a homológiákat feltételező, az individualizáció-elméleti és az omnivore-univore modell („mindenevő”, illetve „egyfélét fogyasztó”). Ezek a következők szerint különböztethetők meg:

- A homológiákat feltételező irányzat szerint a társadalmi szerkezet és a kulturális rétegzettség szorosan összefonódik, átfedésben vannak. A magasabb társadalmi pozícióval rendelkezők jellemzően a hagyományos kultúrát preferálják és elsődleges

fogyasztóit jelentik, míg az alsóbb osztályok tagjai inkább a modern kultúra élvezete felé orientálódnak.

- Az individualizáció-elmélet azt hangsúlyozza, hogy az egyének kulturális ízlésében és fogyasztásában a modern, jómódban élő társadalmakban a társadalmi rétegzettség helyett sokkal inkább a különféle demográfiai jellemzők szolgálnak a kulturális különbözőség alapjául - mint a kor, a nem vagy az etnikai hovatartozás. Az irányzat radikálisabb képviselői szerint az egyének egyre inkább meg tudnak szabadulni a társadalmi hatásoktól, hogy azoktól függetlenül, autonóm módon alakítsák a saját személyiségüket és egyéni életstílusukat, melybe a kulturális fogyasztási minták is beletartoznak.
- Az omnivore-univore irányzat ellenszegül mind a homológiai, mind az individualizációs elméletnek. Ugyan elfogadja, hogy a kulturális különbségek társadalmi rétegzettséghez kapcsolódnak, de nem a „hagyományos vs. modern” bináris ellentétben vizsgálja őket. Az irányzat értelmezése szerint a magasabb társadalmi rétegbe tartozó egyének kultúrafogyasztása abban tér el az alacsonyabb rétegek tagjaitól, hogy sokkal nagyobb mértékű és szélesebb kiterjedésű. Az elsődleges megkülönböztetés így nem a hagyományos és a modern kultúra fogyasztói között történik, hanem a többféle műfajt, médiumot és kulturális formát fogyasztó réteg (omnivore) és a csak korlátozott kulturális aktivitást mutató fogyasztók (univore) között (Chan - Goldthorpe, 2005).

Néhány újabb kutatás azonban finomított ezeken a modelleken. Például Sivertsen (2025) netnográfiai kutatásában digitális nyomadatokat elemezve arra jutott, hogy sem a magasabb, sem az alacsonyabb társadalmi státuszban lévők nem jellemezhetők tipikus omnivore-ként a fogyasztásuk összetétele alapján. Ugyanakkor az alacsonyabb státuszú csoportok a fogyasztás mennyisége szempontjából megfeleltek az omnivore megközelítésnek. A globális kultúrához és a társadalmi mobilitáshoz kötődő vizsgálatában a kelet-ázsiai régiót vizsgálva Du (2022) megállapította, hogy a hagyományosan tradicionális társadalmi berendezkedésű országokban (Kína, Japán és Dél-Korea) a globális kitétség szintje határozza meg az omnivore-univore fogyasztók arányait. Ezek az arányok egyébként eltérően alakulnak ebben a három országban - rávilágítva a kelet-ázsiai kulturális fogyasztás változatos természetére.

A kulturális fogyasztás három elméleti iránya több magyar kulturális ízléssel és fogyasztással foglalkozó kutatásban is visszaköszön, amelyek alapján az alábbi megállapítások emelhetők ki:

- A mai magyar társadalomban létezik a kulturális „mindenevés” jelensége: az omnivore fogyasztók csoportja markánsan elkülönül a többi kulturális fogyasztási szegmenstől és jellemzően a magasabb társadalmi rétegbe tartozó fogyasztók sorolhatók közéjük. Ezek az emberek sokféle kulturális forma, stílus és irányzat iránt nyitottak, válogatnak és a legtöbb kategóriából fogyasztanak. A kultúra értékeit széleskörűen befogadó emberek aránya ma sehol a világon nem nagyobb az egész lakosság 15-20 százalékánál, és ebben hagyományosan Magyarország sem marad el a többi nemzettől (Vitányi, 2006). Pavluska (2019) vizsgálata szerint ezek a fogyasztási minták részben stabilizálódtak, bár arányukban kisebb eltérések láthatók az idő múlásával.
- Ezzel párhuzamosan jelen van az univore típus is, de a magyar viszonyok között lényeges eltérések tapasztalhatók a középső és alsóbb rétegek között mind arányukban, mind kulturális aktivitásuk színvonalában. Nálunk nagyobb a kulturálisan passzív aránya, a köztes réteg aránya pedig kisebb, ahonnan sokan gazdasági okból szorultak le a kulturálisan „nélkülözők” közé. A pénz hiánya sok esetben jelenhet meg a kulturális fogyasztás akadályaként, ami a kultúrához való hozzáférés több, magasabb ráfordítást igénylő formáját is gátolja. Így a mai magyar társadalom kulturális magatartásformáinak alapvető választóvonalá nem az omnivore-univore tengely mentén, hanem sokkal inkább a mindenevő-nélkülöző megkülönböztetés alapján húzódik (Sági, 2010). Sulyok et al. (2024) vizsgálata ezt alátámasztva

rámutatott, hogy jellemzően a vidéki vagy kisebb településen élők érzik úgy gyakrabban, hogy nem jutnak elég kulturális kínálathoz (szemben a városi lakosokkal).

- Az egyik legégetőbb probléma a generációk közötti újratermelődés „merevsége”: a kulturális tőke hiánya - hasonlóan a gazdasági tőkéhez - új hiányokat hoz létre. A fiatalok kulturális fogyasztása jelentős mértékben függ a társadalmi helyzetüktől, iskolázottságuktól, lakóhelyük kulturális infrastruktúrájától és anyagi lehetőségeiktől. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy a pandémia után az ifjúsági csoportokban nőtt az olvasás, múzeumlátogatás és digitális kultúra elérésének aránya, részben az online hozzáférhetőség és a kulturális intézmények digitális kínálatának bővülése miatt. Ez arra utal, hogy bizonyos kulturális tőke hiánya enyhíthető, ha javul a hozzáférés és az online kulturális kínálat részben pótolhatja az infrastruktúra hiányát (Németh, 2024).
- Érdekes lehet kitérni a kultúrafogyasztás területi ingadozására is, ahol az urbanizációs lejtő hatását lehet kiemelni. A városi lakosság - különösen a megyeszékhelyeken és a fővárosban élők - kulturális fogyasztása általában magasabb, döntően a kulturális ellátottság és az infrastrukturális hozzáférhetőség miatt. Ezzel szemben a községi háztartásokban élők kulturális fogyasztása mind az elérhetőséget, mind a kínálatot és az ezekhez kapcsolt fogyasztói aktivitást tekintve elmarad az átlagtól (Bukodi - Róbert, 2000; Sulyok et al., 2024).

3. A kultúra hagyományos és modern elemei

Magyarországon 2024-re a magyar társadalom 84%-a használja valamilyen formában az internetet (NMHH, 2025c), ami egyben azt is jelenti, hogy az online tér a kultúrafogyasztás elsődleges színterévé is vált. Ez a változás kihatott a kultúra minden formájára: az online elérhető filmek, zenék, könyvek és múzeumi tartalmak új mintákat hoztak a kulturális fogyasztásba. A streaming-szolgáltatások és közösségi platformok révén demokratizálódott a kulturális hozzáférés, ugyanakkor felerősödött a globális tartalmak dominanciája is. A fentiek tükrében kijelenthető, hogy a kultúra terjesztésében továbbra is kiemelt szerepet játszik a tömegkommunikáció, különösen a televízió és az internet, amelyek a szabadidős tevékenységek egyik legfontosabb közegeként működnek, illetve jelentős hatással bírnak a hagyományosnak mondható kultúra megjelenésére és elérhetőségére is (NMHH, 2024a).

3.1 Színház

Az elmúlt években a színházi intézményrendszer folyamatos enyhe növekedése tapasztalható, egyre több színház nyílt (valamint egyre többet vettek hivatalosan is nyilvántartásba), melynek következtében növekedett az előadások és a látogatások száma is - eltekintve a pandémia éveitől -, mely az 1. táblázatban látható.

Év	Színházak száma	Előadások száma, ezer	Látogatások száma, ezer	Jegybevétel, millió forint	Férőhely, ezer
2018	207	36	8 628	28 713	50
2019	211	37	7 983	24 866	53
2020	210	19	4 411	10 225	72
2021	233	17	3 250	9 604	101
2022	247	30	6 264	19 681	115
2023	240	31	6 890	32 391	107
2024	243	32	6 904	31 856	113

1. táblázat: A színházak főbb adatai

Forrás: KSH (2025a) alapján saját szerkesztés, 2025.

A korábbi évekhez hasonlóan érzékelhető a budapesti túlsúly, évről évre a fővárosban játszik az összes színházi előadás felét, ráadásul a látogatások aránya Budapesten bizonyos években még ennél is magasabb. Ugyanakkor növekvő igény mutatkozik a játszási helyek „házon kívüli” előadásaira olyan kis- és közepes településeken is, amelyek nem rendelkeznek állandó színházi háttérrel. Gyakran közösségi- és művelődési házak adnak erre lehetőséget - akár az előadások élő vagy felvételtől történő online közvetítésével -, illetve ünnepi alkalmak révén. Az internetes jegyvásárlási rendszerek használata is fokozatosan terjed, amely elősegíti az előadásokhoz való könnyebb hozzáférést, különösen a fiatalabb és digitálisan aktív közönség körében (KSH, 2025b).

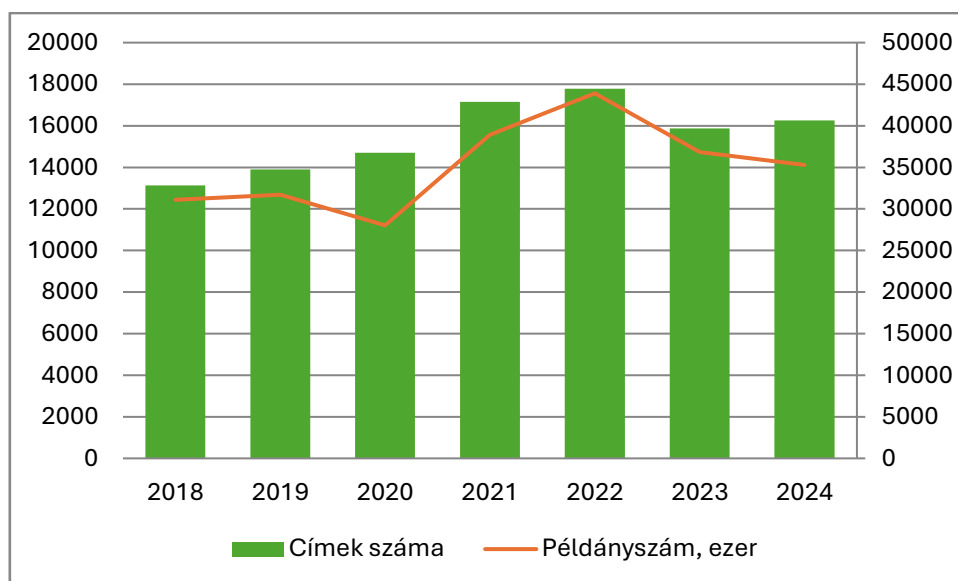
3.2 Zene

Az utóbbi évek zenei tendenciái között mindenképpen kiemelendő a különféle zenei fesztiválok sikere: 2023-ban Magyarországon a 18 évesnél idősebbek közül mintegy 1,6 millióan vettek részt valamilyen hazai fesztiválon, illetve hasonló részvételi számokat terveztek 2024-re és azutáni évekre is (Székely, 2024). Ráadásul a folyamatosan növekvő látogatószám mellett ezek a fesztiválok jelentős bevételi forrásként jelennek meg a szervezőkön kívül a környékbelieknek is.

Az otthoni és házonkívüli zenehallgatásban a digitális zenehallgatás mindennapos jellege erősödött tovább: a ProArt 2022-es felmérése szerint a 18-60 éves magyar lakosság 70%-a hallgat zenét naponta, míg a 18-29 éves korosztályban ez az arány 86%-ot tett ki (ProArt, 2022). Hasonlóképp kiemelhető a szolgáltatói oldal is, ahol a Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége (MAHASZ) jelentése alapján a zenei streaming szolgáltatások bevételei kiugróan növekedtek 2024-ben Magyarországon: a teljes digitális hangfelvétel-forgalom a 2023-as 7,5 milliárdról 2024-ben 10,2 milliárd forintra emelkedett, ami kb. 35%-os növekedés - ezen belül az előfizetéses audio streaming volt a fő húzóerő (Fehérváry, 2025). A magyar zene részesedése a streaming hallgatásokból szintén emelkedő tendenciát mutat: 2024 első tíz hónapjában a streaming-lejátszások teljes számának - amely közel 6,2 milliárd darabot tett ki - mintegy 48%-a magyar előadók műveiből származott, szemben a 2023-as 38%-kal (Rónai, 2024).

3.3 Könyvek

Az elmúlt években a magyar könyvkiadók stratégiája továbbra is erősen a fizetőképes kereslet kiszolgálását célozza. A KSH-n rendelkezésre álló adatok alapján vizsgálva ezt az időszakot érzékelhető, hogy növekvő, majd stagnáló tendencia jellemzi a megjelenített címek számát (KSH, 2025c), amit részben az összesített példányszámok alakulása is követett. Tehát sok új cím jelenik meg, de nem feltétlenül kimagaslóan nagy példányszámban, ahogy ez az 1. számú ábrán is látható (az y tengely bal oldalán szerepelnek a megjelent könyvek, míg a jobb oldalán az értékesített példányszámok ezres nagyságrendjének segédértékei).

1. ábra: A megjelent könyvek számának és példányszámának alakulása
 Forrás: KSH (2025c) alapján saját szerkesztés, 2025.

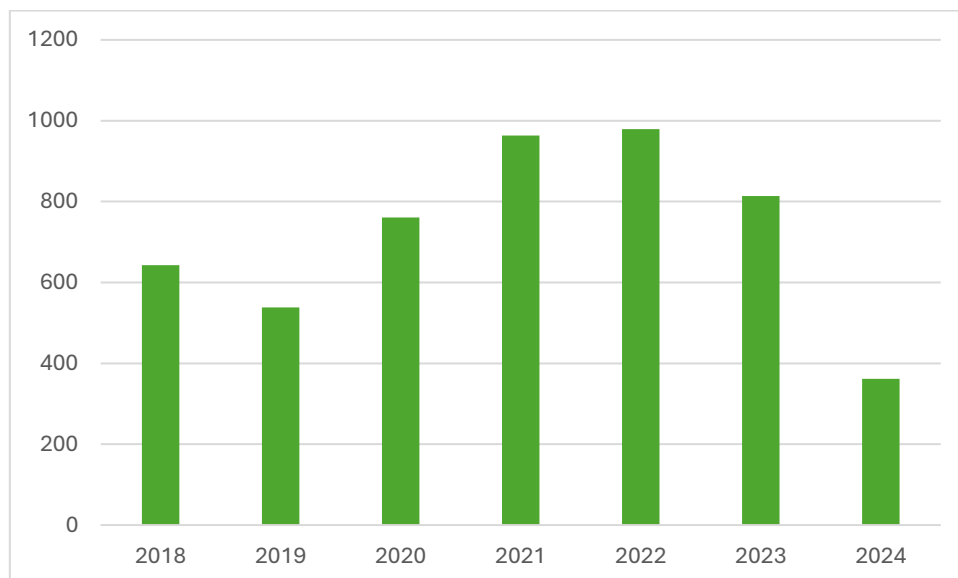
A könyv olvasási szokásokról elmondható, hogy azokat jelentősen meghatározza az iskolai végzettség, de szoros kapcsolat áll fenn az újságolvasási szokásokkal is (legyen szó gyakoriságról vagy akár témaválasztásról). Az olvasók elsősorban az otthon meglévő könyveket szeretik olvasni: akinek több könyve van otthon, az jellemzően többet is olvas általában. Erre a pandémia is részben pozitív hatással volt: a TÁRKI kutatásában a megkérdezettek 31%-a mondta azt 2020-ban, hogy többet olvasott, mint a járvány előtti évben. Ez a növekvő olvasási szándék ugyanakkor nem feltétlenül jelent uniformizált olvasói viselkedést - sokan többet olvasnak ugyan, de a könyvvásárlások, a példányszámok és a műfaji preferenciák továbbra is differenciáltak (Bernát - Hudácskó, 2020). Mindemellett az e-könyvek száma folyamatosan nőtt, különösen a 2020-as pandémia idején ugrott meg jelentősen. A hangoskönyvek ezzel párhuzamosan még gyorsabb ütemben terjedtek, részben a streaming platformok, részben a mobilhasználat növekedése miatt. 2024-re a hangoskönyvek száma már elérte az e-könyvek közel felét, ami jelentős elmozdulást jelez a hallgatásalapú tartalomfogyasztás irányába (MKKE, 2023; KSH 2025g).

3.4 Nyomtatott és elektronikus folyóiratok, újságok, szaklapok

A könyvpiaci adatok és a nyomtatásban is megjelenő sajtótermékek példányszámai arra utalnak, hogy az utóbbi iránti érdeklődés általában véve fokozatosan csökken. Ugyanakkor a ritkábban megjelenő folyóiratok, illetve a specializált tematikájú magazinok - különösen azok, amelyeket digitális támogatás is kiegészít - viszont stabil vagy enyhén növekvő közönséget tudnak felmutatni. Ezen kiadványok sajátossága, hogy olyan tartalmakat tudnak kínálni, amelyekre egy speciális - gyakran szakképzéssel/egyetemi háttérrel rendelkező - olvasói réteg fizet elő vagy olvas rendszeresen, így várhatóan a közeljövőben is sikeresen meg tudják őrizni olvasótáborukat. Mindazonáltal az NMHH (2025a) - elsősorban hírfogyasztásra irányuló - jelentése alapján a nyomtatott folyóiratokra a legnagyobb veszélyt általánosságban is a közösségi média és a televízió dominanciája jelenti, és a változó fogyasztói magatartásmintákon keresztül mindez egyre jobban kihathat a speciális, tematikus kiadványokra is.

A print kiadványokkal összehasonlítva az online folyóiratok, újságok és szaklapok számának 2019-es visszaesése elsősorban a piaci konszolidációval és a kisebb kiadók megszűnésével függ össze. A digitális átállás ebben az időszakban még nem volt teljes, sok kiadó kívárt vagy nem rendelkezett megfelelő technológiai háttérrel. A COVID-19 járvány hatására az online tartalomfogyasztás ugrásszerűen megnőtt, a nyomtatott sajtó terjesztése nehézkesé vált, így sok kiadó digitális formátumra váltott. Az oktatás és a szakmai

kommunikáció is egyre inkább az online térbe került, növelve a szaklapok és folyóiratok digitális megjelenése iránti igényt. A járvány utáni 2023-as normalizálódás, valamint a gazdasági nehézségek (infláció, költségcsökkentés) miatt a kiadók egy része újra visszafogta a digitális megjelenéseket. Ehhez járult hozzá az a jelenség, mely szerint sok olvasó inkább a közösségi médiából vagy aggregátor platformokról tájékozik, nem klasszikus online lapokat olvas.

2. ábra: Online megjelenő újságok, szaklapok és folyóiratok száma Magyarországon

Forrás: KSH (2025g) alapján saját szerkesztés, 2025.

Az online szaklapok, folyóiratok és újságok számában a 2024-es év már drasztikus visszaesést mutat, ennek oka részben a kiadványok összeolvadásában (az önálló címek megszűnésében) keresendő, ugyanakkor azt is látni kell, hogy egyre több tartalom jelenik meg nem klasszikus kiadványformában (podcast, videó, hírlevél). A 2024-re vonatkozó adatok értelmezésekor fontos hangsúlyozni, hogy a KSH adatgyűjtési módszertana erre az időszakra változott, ami korlátozza az adatok összehasonlíthatóságát, illetve a nem klasszikus kiadványformátumok statisztikai számbavétele (éppen a megváltozott online publikálási formákból következően) ugyancsak pontatlan lehet (KSH, 2025g).

3.5 Muzeális intézmények

A muzeális intézmények látogatottsága a járvány kezdeti éveiben jelentős visszaesést mutatott: 2020-ban 62%-kal, 2021-ben 50%-kal kevesebb látogatót regisztráltak az intézmények, mint 2019-ben. A járványt követően viszont újra megindult az érdeklődés és évről évre növekedett a múzeumi látogatások száma, bár 2024-ig még mindig csak megközelíteni sikerült a 2019-es látogatószámot (KSH, 2025d).

A muzeális intézmények száma viszonylag stabil: 2024-ben 697 muzeális intézmény működött. Továbbra is igaz, hogy a városok és községek többségében vannak múzeumok és/vagy kiállítóhelyek, ugyanakkor az is kiemelendő, hogy a múzeumlátogatások erősen koncentrálódnak néhány, idegenforgalmi szempontból is jelentős településre - itt is elsősorban Budapestre (KSH, 2025e). Ezen kívül fontos megjegyezni, hogy a múzeumok bevételeiben továbbra is jelentős szerepet töltenek be az állami és önkormányzati támogatások, valamint a pályázati források. A jegyeladásokból származó bevétel sok intézmény esetében még mindig alacsonyabb a kívánt szintnél. Az olyan korábban is sikeresnek mondható látogatásnövelő programok, mint a „Múzeumok éjszakája” továbbra is népszerűek, a látogatószám évről évre folyamatosan nő. 2025-ben rekordot döntött az esemény, amikor 470 helyszínen több mint 3000 programon közel 340 ezer látogató vett

részt. Itt fontos megemlíteni a vidéki intézmények erőteljesebb jelenlétét is, amely összességében hozzájárulhat a kulturális kínálat szélesedéséhez és így az érdeklődés növeléséhez (Magyar Múzeumok, 2025).

3.6 Mozik

A COVID-19 járvány jelentős sokkot okozott a hazai mozipiacon: 2020-ban a mozik látogatottsága nagyjából 72%-os visszaesésen ment keresztül az azt megelőző évhez képest (2. számú táblázat), amivel együtt az előadások száma és a mozitermek kapacitása is lecsökkent. A következő években már folyamatos erősödés volt tapasztalható, de a járvány előtti számokat még mindig nem érték el.

Év	Mozi	Előadás, ezer	Látogatás, ezer	Egy látogatásra jutó jegybevétel, forint	Bemutatott új játékfilm	Ebből: új magyar játékfilm
2018	177	526	15 477	1 411	273	32
2019	181	501	15 111	1 454	338	32
2020	162	261	4 326	1 527	207	35
2021	144	284	6 182	1 547	273	45
2022	151	466	10 183	1 735	294	52
2023	152	487	11 201	2 015	358	47
2024	151	514	10 733	2 322	378	47

3. táblázat: A mozik főbb adatai

Forrás: KSH (2025f) alapján saját szerkesztés, 2025.

Az utóbbi néhány év leglátványosabb nézőszám növekedését a 2023-as év hozta, ami az NMHH (2024a) jelentése szerint elsősorban a „Barbenheimer-jelenségnek” - mely a *Barbie* és az *Oppenheimer*, egyidőben bemutatott amerikai filmek címéből képzett szóösszetétel - , illetve az *Avatar: A víz útja* elhúzódó sikerének volt köszönhető. A közönség érdeklődését a jegyárak folyamatos növekedése sem lassította, amely a mozik felől vélhetőleg sikeresen ellensúlyozta a még mindig alacsonyabb szintű látogatószámból következő kiesett bevételeket.

A mozilátogatások többsége az elmúlt évekhez hasonlóan továbbra is Budapesten történt (2024-ben 51%-a), így továbbra is kijelenthető, hogy a kisebb, egy-két termes mozik csak nehezen tudnak lépést tartani a bevásárlóközpontokban létesült multiplex mozikkal.

A 2025-ös évben bemutatott mozifilmek bevétel szerinti toplistájában többnyire amerikai, illetve nagyrészt családi filmek találhatók (3. táblázat). Kissé elszomorító látni, hogy a legjövedelmezőbb 10 filmből 7 valamely korábbi film- vagy filmsorozat folytatása vagy felújított ismétlése (remake), míg további kettő egy ismert márka (a videojátékként ismert *Minecraft* és a *Formula 1* versenysorozat) arculatátültetése. Az viszont kellemes meglepetés, hogy a listába felfért egy eredeti alkotás is, amely éppen a magyar gyártású *Véletlenül írtam egy könyvet*.

#	Cím	Forgalmazó	Bevétel, millió forint	Látogató, ezer
1	Egy Minecraft film	INTERCOM	1 227	496
2	Lilo és Stitch - A csillagkutya	FORUM	934	387
3	F1	INTERCOM	920	344
4	Jurassic World: Újjászületés	UIP	792	301
5	Így neveld a sárkányod 2025	UIP	614	249
6	Démonok között: Utolsó rítusok	INTERCOM	518	189
7	Bridget Jones: Bolondulásig	UIP	488	196
8	Mission: Impossible - A végső leszámolás	UIP	415	153
9	Roszfűk 2.	UIP	364	152
10	Véletlenül írtam egy könyvet	JUNO11	350	163

4. táblázat: 2025 legmagasabb bevételű filmjei (2025.10.03-ig)

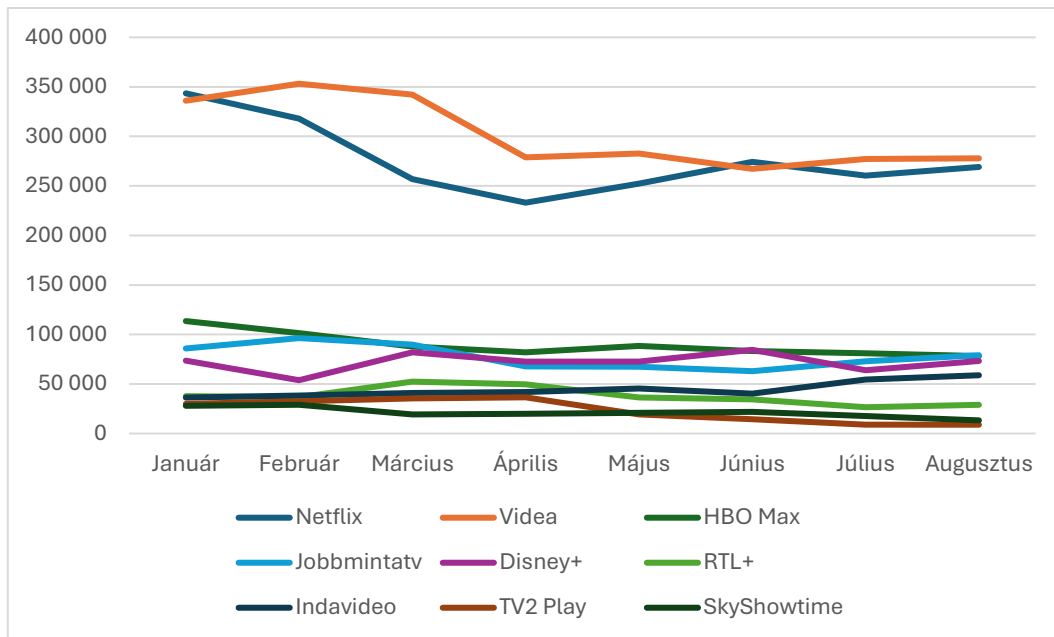
Forrás: Filmforgalmazók Egyesülete (2025) alapján saját szerkesztés, 2025.

A moziba járók döntő többsége inkább a fiatalabb korosztályokból kerül ki (az idősebbek fokozatosan csökkenő számban jelennek meg). A diákoknak szóló kedvezmények mellett ezt azok a kezdeményezések is erősítik, melyek elsősorban a fiatalokat próbálják meg aktivizálni, mint például a kortárs és klasszikus magyar alkotásokra fókuszáló KLASSZ Napok (Art-Mozi Egyesület, 2023).

3.7 Sugárzott televízió és streaming

A televízió a magyar háztartások szinte mindegyikében jelen van, de a médiafogyasztás szerkezete az elmúlt évtizedben alapjaiban alakult át. A digitális műsorszórás 2013-as teljes bevezetése után nőtt a kínálat sokszínűsége, ugyanakkor a nézők figyelme fokozatosan eltolódott a lineáris műsoroktól az on-demand (igény szerinti) platformok, vagyis a streaming szolgáltatók irányába.

Ennek lehetséges okai között szerepel a nagyobb fogyasztói szabadság, a választék és a technológiai fejlettség, illetve nem elhanyagolható a televíziós műsorszórásban oly gyakori ismétlések kimagasló aránya sem, ami megint csak a streaming irányába taszíthatja a nézőket (NMHH, 2024b). A streamingszolgáltatást használó háztartások aránya egyre gyarapodik: 2024-ben már 26%-a, vagyis 1 milliónál is több háztartás rendelkezett valamilyen hozzáféréssel (NMHH, 2025b). A legnépszerűbb streaming szolgáltató a Netflix és a Videa, amelyek hónapról hónapra kimagasló látogatószámmal rendelkeznek. Ezt mutatja be a 2. ábra (megjegyzendő, hogy a TV2 Play és SkyShowtime esetében 2-2 hónap hiányzott, ezért átlag, illetve lineáris trend elvű adatpótlás történt az ábrán).

3. ábra: A legnépszerűbb streaming és videómegosztó oldalak látogatottsága
 Forrás: NMHH (2025c) alapján saját szerkesztés, 2025.

Az NMHH (2024a) jelentése alapján a fiatalabb korosztályok már elsősorban streaming-szolgáltatókat (Netflix, HBO Max, Disney+, RTL+) használnak, míg a hagyományos televízió fő közönsége az 50 év felettek köréből kerül ki. A kereskedelmi televíziók továbbra is nemzetközi mintákat követnek: az amerikai tömegkultúra narratívái és formátumai uralják a műsorstruktúrát, a széles közönség elérése érdekében standardizált, könnyen fogyasztható tartalmakkal. Ennek megfelelően a legkedveltebb műsorkategória a szórakozás/bulvár (2023-ban például a 10 legmagasabb nézettségű műsorból 8 volt idesorolható, a maradék 2 pedig hírműsor volt), míg a közművelődési műsorok, dokumentumfilmek, kulturális közvetítések aránya csökkent, és ezek többnyire tematikus, kisebb elérésű csatornákra szorultak vissza. A fentiek tükrében nem meglepő, hogy az online tartalmat fogyasztók immáron 20%-a teljes mértékben szakított a hagyományos tévé nézéssel.

5. Összegzés

Az elmúlt években jelentős változások mentek végbe a kulturális színtér minden területén - akár a fogyasztói szokásokat, akár a szolgáltatói oldalt vizsgáljuk. A hagyományos kultúrahordozók (például a könyv, a nyomtatott sajtó, a színház vagy a múzeum) szerepe továbbra is meghatározó, azonban fokozatosan visszaszorulnak a modernebb, digitális formák javára, amelyek a technológiai fejlődésnek és az online hozzáférhetőségnek köszönhetően ma már a mindennapi élet szerves részét alkotják.

A hagyományos kulturális intézmények - színházak, könyvtárak, múzeumok - az elmúlt években sikeresen alkalmazkodtak a digitális környezethez, és egyre több területen építenek a hibrid, online és offline élmények kombinálására. A Múzeumok Éjszakája, az online színházi közvetítések vagy a diákokat moziba invitáló kezdeményezések jól mutatják, hogy a közönség bevonása ma már sokkal inkább interaktív és élményalapú módon történik.

A kulturális fogyasztás szerkezete ugyanakkor továbbra is erősen differenciált társadalmilag és területileg. Miközben a magasabb jövedelmű, városi rétegek körében a mindenevő (omnivore) kulturális minták dominálnak, a kulturálisan passzívabb, gazdasági vagy infrastrukturális okokból hátrányos helyzetű csoportok továbbra is korlátozottabban férnek hozzá a kulturális kínálathoz.

Mindemellett a digitális korszakban a kultúra terjedésének és befogadásának határai kitágultak: a streaming-szolgáltatók, az online jegyvásárlási rendszerek, a közösségi

média, valamint a digitális könyv- és zenei platformok révén a kulturális javak korábban elképzelhetetlenül széles közönséghez juthatnak el. Ennek következtében a kulturális részvétel és hozzáférés demokratizálódása figyelhető meg, ugyanakkor az is egyre világosabb, hogy az algoritmusok és a piaci logika erősödő szerepe a kulturális sokszínűség új formáit, ugyanakkor új korlátait is kialakítja.

Felhasznált irodalom:

1. Art-Mozi Egyesület (2023): Tízezer nézőn túl a diákmozi-program, a KLASSZ Napok. Art-Mozi Egyesület, Szeged. Elérhető: <https://www.artmoziegyesulet.hu/hirek/tizezer-nezon-tul-a-diakmozi-program-a-klassz-napok/>
2. Bernát, A. & Hudácskó, Sz. (2020): Könyvolvasási és könyvvásárlási szokások, 2020. TÁRKI Társadalomkutató Intézet, Budapest. p. 8-18.
3. Budanceva, J. & Svirina, A. (2023): Consumption of Cultural Content in the Digital Environment in the Post-Pandemic Latvia. *Economics and Culture*, 20(2), 2023. 76-87. <https://doi.org/10.2478/jec-2023-0017>
4. Bukodi, E. & Róbert, P. (2000): Vagyoni helyzet - kulturális fogyasztás. In: Kolosi, T., Tóth, I. & Vukovich, Gy. (szerk.): Társadalmi riport 2000. Táarki, Budapest, p. 346-376.
5. Chan, T. W. & Goldthorpe, J. H. (2005): The social stratification of theatre, dance and cinema attendance. *The Cultural Trends*, Vol. 14 No. 3, p. 193-212.
6. Du, S. (2022): Global exposure: an alternative pathway to understanding cultural omnivorousness in East Asian societies. *J. Chin. Sociol.* 9, 13 <https://doi.org/10.1186/s40711-022-00172-3>
7. Fábrián, Z., Kolosi, T. & Róbert, P. (2000): Fogyasztás és életstílus. In: Kolosi, T., Tóth, I. & Vukovich, Gy. (szerk.): Társadalmi riport 2000. Táarki, Budapest, p. 225-259.
8. Fehérváry, K. (2025): Harmadával nőtt a zenei streaming bevétele Magyarországon. *Mediafuture*. Elérhető: <https://mediafuture.hu/content/2025/03/25/streaming-bevetel/>
9. Filmforgalmazók Egyesülete (2025): Filmenkénti összesítés. Filmforgalmazók Egyesülete, Budapest. Elérhető: <https://filmforgalmazok.hu/category/filmenkenti-osszesites/>
10. Gans, H. J. (1974): Népszerű kultúra és magas kultúra. In: Wessely, A. (szerk.): A kultúra szociológiája. Osiris Kiadó, Budapest, p. 114-149.
11. Hunyadi, Zs. (2005): A kulturális fogyasztás és a szabadidő eltöltésének néhány jellemzője. In: Egyedi, Gy. (szerk.): A magyar városok kulturális gazdasága. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, p. 91-122.
12. KSH (2025a): Kulturális intézmények, szórakozás - 16.1.1.13. Színházak. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
13. KSH (2025b): Magyar statisztikai évkönyv, 2024. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
14. KSH (2025c): Könyv- és sajtókiadás - 16.1.1.5. A kiadott könyvek és füzetek jelleg szerint. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
15. KSH (2025d): Kulturális intézmények, szórakozás - 16.1.1.8. Muzeális intézmények. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
16. KSH (2025e): Kulturális intézmények, szórakozás - 16.1.2.1. Muzeális intézmények vármegye és régió szerint. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
17. KSH (2025f): Kulturális intézmények, szórakozás - 16.1.1.16. Mozik, filmek. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
18. KSH (2025g): Könyv- és sajtókiadás - 16.1.1.5. A kiadott könyvek és füzetek jelleg szerint. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
19. Magyar Múzeumok (2025): Százezrek éjszakáztak együtt idén is a Múzeumok Éjszakáján! Bejelentették a jövő évi időpontot is! Magyar Múzeumok, Pulszky Társaság - Magyar Múzeumi Egyesület. Elérhető: <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/szazezrek-ejszakaztak-egyutt-iden-is-a-muzeumok-ejszakajan-bejelentettek-a-jovo-evi-idopontot-is>

20. MKKE (2023): A magyarországi könyvforgalom 2023-ban. Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. Elérhető: https://mkke.hu/konyvforgalom/evenkenti_adatok/2023
21. Németh, V. (2024): Cultural panorama - the recovery of the cultural sector in Hungary after the pandemic. *Oeconomus*. <https://www.oeconomus.hu/en/analyses/cultural-panorama-the-recovery-of-the-cultural-sector-in-hungary-after-the-pandemic/>
22. Neulinger, Á. & Vígvári, D. (2011): A kulturfogyasztás aktuális kérdései. *Fogyasztóvédelmi szemle* 5.évf. 1.sz., p. 51-56.
23. NMHH (2024a): Médiapiaci jelentés. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Budapest. pp. 13-78, 107-142
24. NMHH (2024b): „Nem lehet megenni, soha-soha nem lehet megenni?”. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Budapest. Elérhető: https://nmhh.hu/cikk/249660/Nem_lehet_megenni_sohasoha_nem_lehet_megenni
25. NMHH (2025a): Hírfogyasztási klaszterek és véleménybuborékok a médiatérben. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Budapest. p. 3-34
26. NMHH (2025b): Az elektronikus hírközlési piac fogyasztóinak vizsgálata, 2024 - háztartási felmérés. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Budapest. Elérhető: https://nmhh.hu/cikk/251638/Az_elektronikus_hirkozlesi_piac_fogyasztoinak_vizsgalat_a_2024_haztartasi_felmeres
27. NMHH (2025c): Az online médiatér közönsége. [2025. január - december időszakra kigyűjtve] Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Budapest. Elérhető: <https://nmhh.hu/kutatasok#internet>
28. Pavluska, V. (2019) „Comprehensive patterns of culture consumption in Hungary (How do Hungarians consume culture?)”, *Marketing & Menedzsment*, 50(3-4), o. 142-158. Elérhető: <https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/892>
29. Peterson, R. A. (1992). Understanding audience segmentation: From elite and mass to omnivore and univore. *Poetics*, Vol. 21 No. 4, p. 243-258.
30. ProArt (2022): Zeneipari Jelentés 2022. ProArt - Szövetség a Szerzői Jogokért
31. Pulh, M., Marteaux, S. & Mencarelli, R. (2008): Positioning Strategies of Cultural Institutions: A Renewal of the Offer in the Face of Shifting Consumer Trends. *International Journal of Arts Management*, Vol. 10 No. 3, p. 4-16.
32. Rónai, A. (2024): Ha valaki zenét streamel, az 50% eséllyel magyar dal lesz - globalizáció, *Music Hungary*, 2024. Dalszerző, Artisjus. Elérhető: <https://dalszerzo.hu/hirek/ha-valaki-zenet-streamel-az-50-esellyel-magyar-dal-lesz-globalizacio-music-hungary-2024>
33. Sági, M. (2010): Kulturális szegmentáció: „mindenevők”, „válogatósak”, „egysíkúak” és „nélkülözők”? Az „omnivore-univore” modell alkalmazhatósága Magyarországon. In: Kolosi, T., Tóth, I. & Vukovich, Gy. (szerk.): *Társadalmi riport 2000*. Táarki, Budapest, p. 288-311.
34. Sivertsen, M. F. (2025). Taste on Facebook: Revisiting the Omnivore-univore Hypothesis Using Digital Trace Data. *Poetics*, 109, Article 101968. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2024.101968>
35. Sulyok, J., Madarász, E., & Lőrincz, K. (2024). Házhoz megy a kultúra - A kulturfogyasztás területi aspektusai a magyar lakosság körében. *Turizmus Bulletin*, 24(4), 12-24. <https://doi.org/10.14267/TURBULL.2024v24n4.2>
36. Székely, L. (2024). Fesztiválozók Magyarországon: részvételi arányok és tendenciák. Ifjúságkutató Intézet, Budapest.
37. Vitányi, I. (2006): A magyar kultúra esélyei. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, p. 177-217

Módszertani közelítés egy felsőoktatási intézmény STP stratégiájának kidolgozásához

Dr. Pénzes Ibolya Rózsa

főiskolai tanár, Wekerle Sándor Nemzetközi Egyetem

Dr. Gyenge Balázs

egyetemi docens, Wekerle Sándor Nemzetközi Egyetem

Absztrakt

A Wekerle Sándor Nemzetközi Egyetem a magyar felsőoktatás legfiatalabb tagjaként 2025. augusztus 1.-i hatállyal működik alkalmazott tudományegyetemi státuszban. Az intézmény életében a 2023. év mérföldkőnek számít, mivel tulajdonosváltás történt, valamint sikeresen lezárult az intézményi akkreditáció, amelynek során a Magyar felsőoktatási Akkreditációs Bizottság értékes javaslatokat fogalmazott meg az intézményfejlesztés érdekében. E körülmények szükségessé tették az intézmény stratégiájának megújítását. A magyar felsőoktatási piacon a gazdaságtudományi képzési területen intenzív verseny jellemző és a piac telítettnek mondható. Az egyetem jogelődjeként működő Wekerle Sándor Üzleti Főiskola hallgatóinak döntő többsége alapképzési szakokon tanul (Gazdaságtudományok 5 szak, Informatika 1 szak), amelyek iránt a kereslet a megalakulás óta eltelt időszakban viszonylag alacsony volt, amely elsősorban a verseny intenzitására, valamint az ismertség hiányára vezethető vissza.

Ezen körülmények indokolták egy, a korábbinál hatékonyabb STP stratégia kialakítását és megvalósítását, amely magában foglalta a piac szegmentációját, a célpiac kiválasztását és a pozicionálást. E tanulmányban bemutatjuk a szegmentálás és a célpiac kiválasztásának általunk alkalmazott, statisztikai adatokra alapozott módszereit és az alkalmazásuk során kialakuló célpiaci szegmentumok jellemzőit és a javasolt pozicionálást.

Kulcsszavak: felsőoktatás, alapképzési szakok, szegmentáció, célpiac kiválasztása, pozicionálás

Abstract

Wekerle Sándor International University, the youngest member of Hungarian higher education, has been operating as an applied university since August 1, 2025. The year 2023 is a milestone in the life of the institution, as there has been a change of ownership and the institutional accreditation process has been successfully completed, during which the Hungarian Higher Education Accreditation Committee made valuable recommendations for the development of the institution. These circumstances necessitated a renewal of the institution's strategy. The Hungarian higher education market is characterized by intense competition in the field of economics education and can be considered saturated. The vast majority of students at the Wekerle Sándor Business College, the university's legal predecessor, are enrolled in undergraduate programs (five programs in economics and one in computer science), for which demand has been relatively low since the college's establishment, due to the intensity of competition and a lack of awareness.

These circumstances justified the development and implementation of a more effective STP strategy than before, which included market segmentation, target market selection, and positioning. In this study, we present the statistical data-based methods we used for segmentation and target market selection, as well as the characteristics of the target market segments that emerged during their application and the recommended positioning.

Keywords: higher education, undergraduate programs, segmentation, target market selection, positioning

1. Bevezetés

A magyar felsőoktatási piaca kompetitív piac, amelyben a gazdaságtudományi képzési területen intenzív verseny tapasztalható. Ez megmutatkozik a képzést folytató intézmények

számában, a képzés szakonkénti összetételében, a felsőoktatási jogszabályok változásában, a felsőoktatási eljárás verseny tudatos szabályaiban és a felvételizők magatartásában is. Ilyen piaci helyzetben a felsőoktatási intézmények számára egyre nagyobb kihívást jelent a továbbtanulni vágyók integrálása képzésükbe.

E kutatás célja a gazdaságtudományi képzési területen, kiemelten az intézmény által oktatott szakok körében

- a piac elemzése és annak szegmentálása statisztika adatbázisok felhasználásával,
- a piaci rések, a verseny és a belső erőforrások összhangjára építő célpiaci szegmentumok kiválasztása, valamint
- az intézmény erőforrásainak jövőbeli hatékonyabb felhasználását célzó pozicionálás.

2. Anyag és módszer

A cikk alapját képező vizsgálat a felvi.hu 2021. és 2022. évre vonatkozó felvételi statisztikai adatainak, valamint a Központi Statisztikai Hivatal 2022. évre vonatkozó népszámlálási adatainak és 2021. évi megyei statisztikai adatainak felhasználásával készült. Mindkét adatbázis kizárólag a piacelemzés - szegmentálás - pozicionálás folyamatának megfelelő, magyar nyelvű képzési piac információit vette figyelembe és használta fel. Az idegen nyelvű piacok elemzése sem a hazai, sem a nemzetközi térben nem képezték a vizsgálat tárgyát. A vármegyék gazdasági potenciáljának meghatározásához, illetve a szegmentáláshoz és a célpiac kiválasztásához kapcsolódó módszertani és számítási jellegzetességeket az eredmények részletezésénél tartottuk logikusabbnak bemutatni.

3. Eredmények

3.1. A piac szegmentálása

A piac szegmentálását 2023-ban, az aktuálisan rendelkezésre álló információk alapján a gazdaságtudományi képzési területre vonatkozóan végeztük el, amely a főiskola hallgatói létszámának megoszlása alapján történt. A 2022-2023. 1. félévben a Főiskolán a Gazdaságinformatikus alapképzésben és felsőoktatási szakképzésben résztvevő hallgatók létszáma 20 fő volt, amely az összes létszám 2,7 százalékát tette ki. Ennek alapján úgy döntöttünk, hogy a piac elemzésében a gazdaságtudományok képzési területre összpontosítunk.

A piac szegmentálásával kapcsolatban több ismerv is felmerült, az általános ismérvek (Rekettye, Töröcsik, Hetesi 2016) felhasználási lehetőségeinek vizsgálata mellett a felsőoktatás szegmentációjánál alkalmazott ismérvekre fókuszáltunk (Kuráth 2007, Yuan Chih Fu, Frank Fernandez, Jui Hung Kao, Kuo Hao Tseng 2022). A szerzők által ajánlott ismérvek mellett figyelembe vettük a felsőoktatási képzések iránti kereslet jellemzőit (Polónyi 2023) és a vármegyék eltérő potenciálját.

A piac szegmentálására négy fő ismérvet határoztunk meg:

- a WSUF földrajzi elérhetősége (lakóhelytől való távolság),
- a gazdaságtudományi képzési terület iránti kereslet,
- vármegyék gazdasági potenciálja,
- vármegyék továbbtanulási potenciálja.

A földrajzi elérhetőség és az oktatás munkarendje fontos ismerv, mivel a főiskola hallgatóinak túlnyomó többsége (93,8%) részidejű (levelező) munkarendben tanul. A főiskola belső kutatásai azt mutatják, hogy az intézmény-választásban a levelező tagozatos hallgatók körében a földrajzi elérhetőség és megközelítés fontos szempont.

Második ismervként a gazdaságtudományi képzések iránti keresletet választottuk, amelynek forrását a felsőoktatási jelentkezési és felvételi statisztikák alkották 2021. és 2022. évek tekintetében (felvi.hu).

A vármegyei adatokat a továbbtanulási és a gazdasági potenciál alapján vontuk be a szegmentálás ismérvei közé. Feltételeztük, hogy a vármegyék népességének megoszlása hatással van a jelentkezésre, valamint azt is, hogy a vármegyék vállalkozásainak felsőfokú végzettséggel rendelkezők iránti munkaerő kereslete szintén befolyásoló tényező.

3.1.1 A földrajzi elérhetőség alapú szegmentumok

1.sz. ábra: Potenciális jelentkezők lakóhelye a WSUF gazdaságtudományi képzési területe kapcsán elérhető hallgatók esetén

A WSUF és a potenciális hallgatók lakóhelye közötti távolság alapján az alábbi szegmenseket különítettük el.

1. Zóna: Budapest és Pest Vármegye: A Főiskolától való távolság alapján az intézmény jól megközelíthető, tömegközlekedéssel és személyautóval egyaránt.
2. Zóna: Komárom-Esztergom, Fejér, Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok, Heves, Nógrád Vármegyék: a lakóhely távolsága az 1. szegmentumnál ugyan nagyobb, de

megközelítése mind tömegközlekedéssel, mind személyautóval 1-2 órán belül megvalósítható.

3. Zóna: 1-2. csoporton kívül eső vármegyék: az intézmény megközelítése problémás mind a közlekedési viszonyok, mind annak időtartama szempontjából.

3.1.2. Gazdaságtudományi képzési terület iránti továbbtanulási igény

A piac összetételének e szegmentációs ismerv alapján történő elemzéséhez a felsőoktatási felvételi statisztikák adatait használtuk fel a 2021. és 2022. év alapeljárásai vonatkozásában (felvi.hu). Ennek során a WSUF képzési kínálatához illeszkedő elemzésben a nappali és levelező tagozatra jelentkezőket vizsgáltuk, az esti és távoktatásra vonatkozó információk nem került be az elemzésbe. A piac méretét a gazdaságtudományok képzési területre jelentkezők és felvettek számával mértük.

Felvételi eljárás	Jelentkezők száma fő		
	Nappali tagozat	Levelező tagozat	Összesen
2021./A	21413	10182	31595
2022. /A	21771	8925	30696
Felvettek száma fő			
2021./A	12390	5609	17999
2022./A	12475	4737	17212

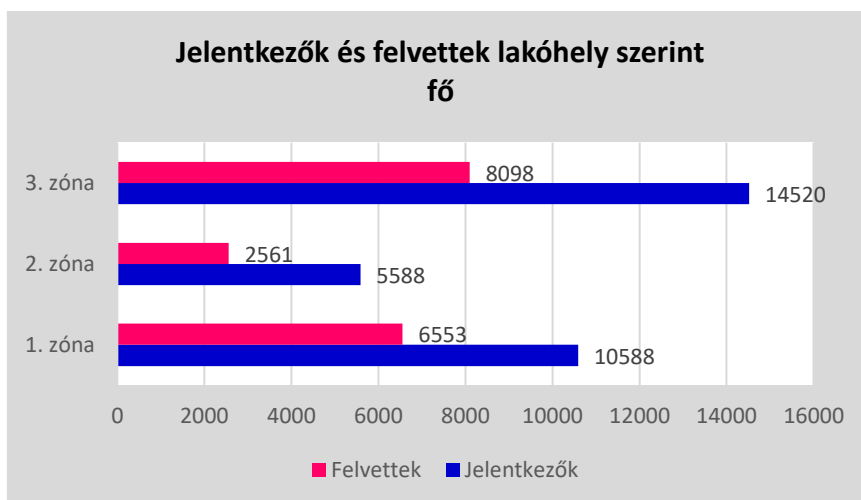
1.sz. táblázat

Gazdaságtudományok képzési területre jelentkezők és felvettek száma
Forrás: Saját szerkesztés felvi.hu (2021, 2022) alapján

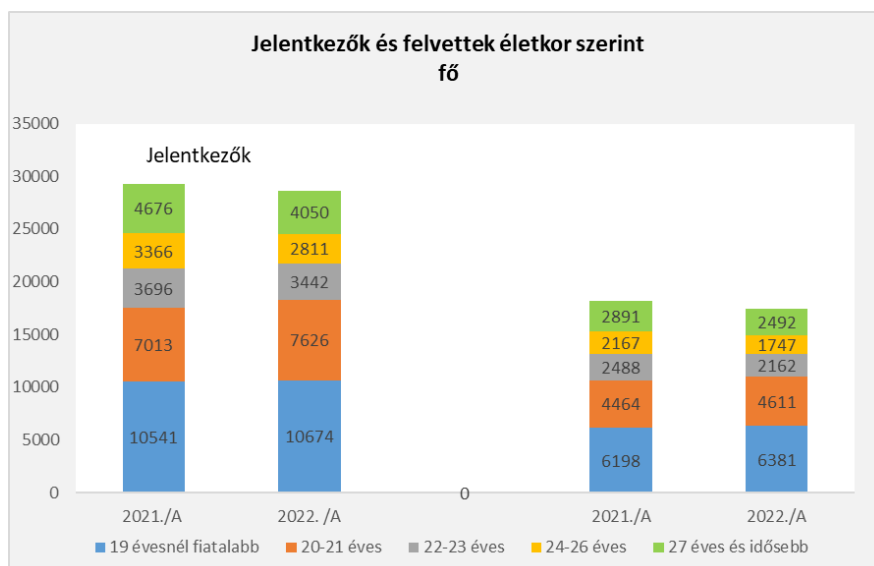
2022-ben a gazdaságtudományi képzési területre 30696 fő jelentkezett, amely az előző évhez viszonyítva 2,8 %-kal csökkent. Ezt a levelező tagozat iránti kereslet csökkenése eredményezte.

2021. évi alapeljárásban a jelentkezők 61,7 százaléka Budapestet jelölte meg potenciális képzési helyként, amelynek aránya a következő évben 1 százalékponttal növekedett.

Az alábbi grafikon a 2022/A felvételi eljárás eredményét mutatja a jelentkező lakóhelye szerint. Jól látható, hogy Budapestről és Pest megyéből közel 17 ezer fő jelentkezett, a felvételi arány 61,9 % volt. A földrajzi szegmentálás alapján kialakult, 6 vármegyét magában foglaló 2. zónából 5588 fő jelentkezett gazdaságtudományi szakokra, a felvételi arány azonban csak 45,8 % volt.

2.sz. ábra Jelentkezők és felvettek száma lakóhely szerinti bontásban az alapeljárásban, országosan, a gazdaságtudományi területeken 2021-ben
Forrás: saját szerkesztés felvi.hu (2021) alapján

3.sz. ábra: Jelentkezők és felvettek száma életkori bontásban az alapeljárásban, országosan, a gazdaságtudományi területeken 2021-ben és 2022-ben
Forrás: saját szerkesztés felvi.hu (2021, 2022) alapján

2022-ben a jelentkezők 34,8 százaléka 19 évesnél fiatalabb, tehát az alapeljárás évében érettségizett. Ez az előző évhez viszonyítva 1,5 százalékponttal emelkedett. A felvetteket vizsgálva megállapítható, hogy míg 2021-ben a 19 évesnél fiatalabbak 34,4 százaléka került be gazdaságtudományi felsőfokú képzésre, addig ez az érték 2022-re 37 százalékra növekedett.

Fenti adatokat összevetve a képzés munkarendjével, jól valószínűsíthető az, hogy a nappali tagozatra jelentkezők elsősorban a 18-23 éves korosztályból kerülnek ki, míg a levelező képzés iránt érdeklődők 24 évnél idősebbek.

2021-ben a jelentkezők közel 40 százaléka jelentkezett önköltséges képzésre, míg a következő évben ez az arány csökkent. A hallgatók korábbi tanulmányainak intézményét vizsgálva megállapítható, hogy mind a jelentkezők, mind felvettek esetében a gimnázium dominánsnak tekinthető.

A gazdaságtudományi képzések iránti kereslet alapján két szegmens különíthető el, amelyek az alábbi sajátosságokkal rendelkeznek:

1. Szegmentum: nappali tagozatos képzés iránti kereslet, 18-23 év, munkahelyi tapasztalat nincs, vagy kevés
2. Szegmentum: levelező tagozatos képzés, 24 éves, vagy idősebb, munkahelyi tapasztalat inkább jellemző, a jelentkező munkája és a képzési terület feltehetően összhangban van

3.1.3. A vármegyék gazdasági potenciálja

A kutatás során fontosnak tartottuk annak elemzését, hogy adott vármegyének milyen a gazdasági potenciálja, milyen vonzerővel rendelkeznek a felsőoktatási oklevelet szerzett személyek felé. Ez elsősorban a levelezős hallgatók szempontjából meghatározó, mivel ők életkorukból és családi helyzetükből adódóan feltehetően ragaszkodnak jelenlegi lakóhelyükhöz, valamint a felsőoktatásban megszerzett tudást vagy jelenlegi munkahelyükön, vagy lakóhelyükön működő más vállalkozásnál szeretnék kamatoztatni.

A vármegyék gazdasági potenciálját ennek megfelelően adott vármegye lakosságának számával, a bruttó jövedelemmel, a foglalkoztatottak számával, az egy főre jutó GDP-vel és a regisztrált vállalkozások számával mértük.

Vármegye	Lakosság (fő)	Bruttó jövedelem (ft/hó)	Foglalkoztatottak (fő)	1 főre jutó GDP (Ft)	Regisztrált vállalkozások száma (db)
Budapest	1672443	630000	859300	14597000	421106
Pest megye	1315964	450000	655200	5929000	242981
Fejér	418542	485000	207300	7000000	65202
Komárom-Esztergom	300869	490000	150600	6285000	43907
JNSZ	358883	407000	165400	4310000	56061
Nógrád	183318	395000	81000	3136000	24277
Heves	288430	460000	130600	4885000	48370
Bács-Kiskun	495675	430000	225300	5151000	103218

2.sz. táblázat A vármegyék gazdasági potenciáljának számításához használt adatok 2022-ben

Forrás: saját szerkesztés KSH (2022) alapján

Mivel a vármegyék a különböző vonzerő tényezőkben teljesen heterogén képet mutatnak, ezért értékelési rendszert dolgoztunk ki.

Az egyes vármegyékhez a vonzerők értékének tekintetében 1-8 pontszámot rendeltünk (adott tényező számszerű növekedésének sorrendjét jelölve), míg a vonzerők fontosságának besorolására (továbbtanulásra gyakorolt hatás) 1-5 skálát alkalmaztunk. A végleges értékelést súlyozott számtani átlaggal határoztuk meg.

Vármegye	Lakosság súlysúlyszám 3	Bruttó jövedelem súlysúlyszám: 5	Foglalkoztatottak súlysúlyszám: 4	1 főre jutó GDP súlysúlyszám:3	Regisztrált vállalkozások száma súlysúlyszám 3	Átlag
Budapest	8x3=24	8x5=40	8x4=32	8x3=24	8x3=24	144:18=8,0
Pest megye	7x3=21	4x5=20	7x4=28	5x3=15	7x3=21	105:18=5,8
Fejér	5x3=15	6x5=30	5x4=20	7x3=21	5x3=15	101:18=5,6
Komárom-Esztergom	3x3= 9	7x5=35	3x4=12	6x3=18	3x3= 9	83:18=4,6
JNSZ	4x3=12	2x5=10	4x4=16	2x3= 6	4x3=12	56:18=3,1
Nógrád	1x3= 3	1x5= 5	1x4= 4	1x3= 3	1x3= 3	18:18=1,0
Heves	2x3= 6	5x5=25	2x4= 8	3x3= 9	3x3= 9	57:18=3,2
Bács-Kiskun	6x3=18	3x5=15	6x4=24	4x3=12	6x3=18	87:18=4,8

3. táblázat A vármegyék gazdasági potenciálja 2022-ben

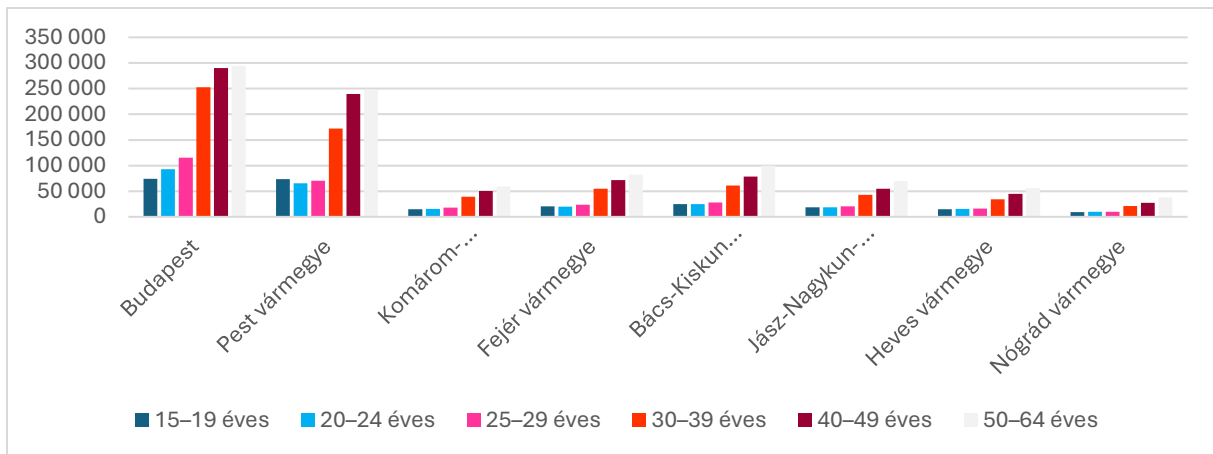
Fenti adatok alapján látható, hogy Budapest minden szempont szerint a legjobb eredményt érte el, az átlagos értéke: 8. Pest vármegye a lakosság, a foglalkoztatottak és a regisztrált vállalkozások számában közvetlenül Budapest után következett, de a bruttó jövedelem és az egy főre jutó GDP vonatkozásában gyengébb eredményt mutatott. Így átlagosan 5,8 értéket kapott. Az átlagos értéket tekintve Pest vármegyétől alig marad el (5,6) Fejér vármegye. Komárom-Esztergom és Bács-Kiskun vármegyék átlagos értékelése közel azonos, bár megjegyzendő, hogy a vonzerő tekintetében magas súlyszámmal rendelkező bruttó jövedelem Komárom-Esztergom vármegyében 14 százalékkal magasabb, mint a másik vármegyében. Ezt az előnyt azonban a Bács-Kiskun vármegyei vállalkozások jóval nagyobb száma kiegyenlíti. Hasonlóan azonos szintet mutat Jász-Nagykun-Szolnok és Heves vármegyék gazdasági potenciálja, de a bruttó bérek tekintetében Heves vármegye sokkal jelentősebb lehetőségeket kínál. A sort Nógrád vármegye zárja, amely minden szempont szerint utolsó helyre került.

Ennek alapján a körvonalazódó csoportok:

1. Szegmentum: Budapest: kiemelkedő gazdasági potenciállal jellemezhető, minden szempont szerint legmagasabbra értékelt.
2. Szegmentum: Pest vármegye, Fejér vármegye: jó gazdasági potenciállal jellemezhető, vegyes értékelésű
3. Szegmentum: Komárom-Esztergom vármegye, Bács-Kiskun vármegye: közepesnél magasabb gazdasági potenciállal jellemezhető, vegyes értékeket mutató
4. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, Heves vármegye: gyengébb gazdasági potenciállal jellemezhető, vegyes értékeket mutató
5. Szegmentum: Nógrád vármegye: gyenge gazdasági potenciállal jellemezhető, alacsony értékeket mutató.

3.1.4. Vármegyék továbbtanulási potenciálja

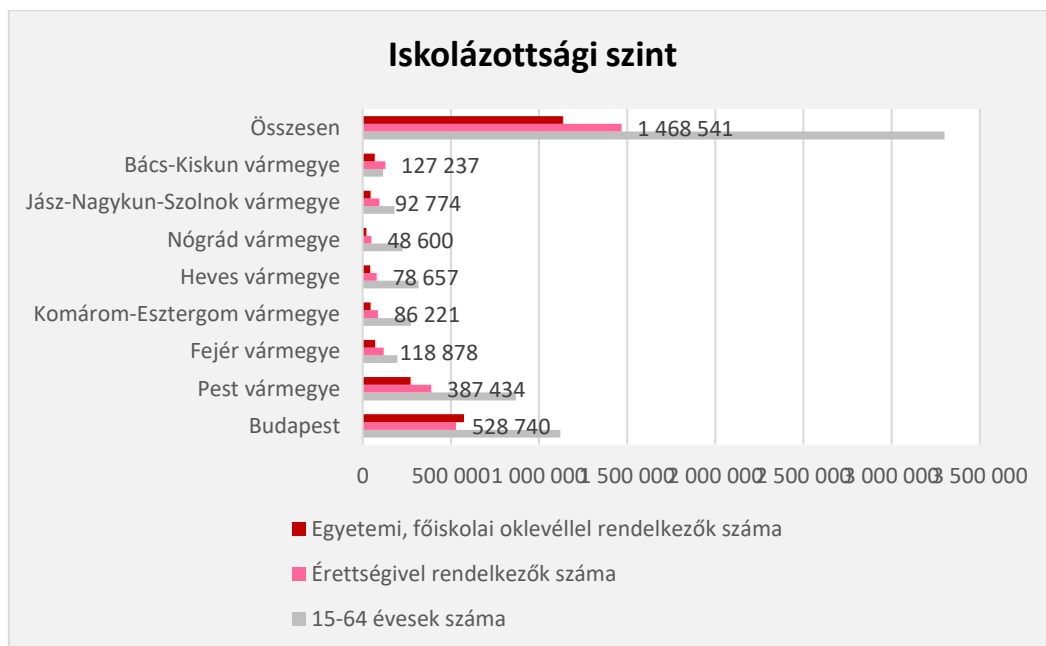
Az egyes vármegyékre jellemző, várható továbbtanulási potenciált egyrészt a vármegyék demográfiai adatai, másrészt a felvételizők bázisát biztosító középiskolák számával és összetételével jellemeztük.

4. ábra Vármegyék lakossága életkor szerint 2022-ben
 Forrás: saját szerkesztés KSH (2022) alapján

A 4. ábra a statisztikai számbavétel problémái miatt elsősorban a levelező tagozat iránti keresletet közelíti jól, ugyanis a 15-19 éves életkorú középiskolásoknak csak kisebb része rendelkezik érettségivel, így a teljes korosztály a továbbtanulás szempontjából csak hosszabb távon vehető számba. A lakosság életkor szerinti megoszlását vizsgálva látható, hogy a levelező tagozat hallgatóinak potenciális bázisa Budapest és Pest vármegye, ahol a 25-49 évesek száma a fiatalabbakhoz képest lényegesen magasabb. A kisebb lélekszámmal jellemezhető vármegyék közül Bács-Kiskun és Fejér mutat kedvező képet.

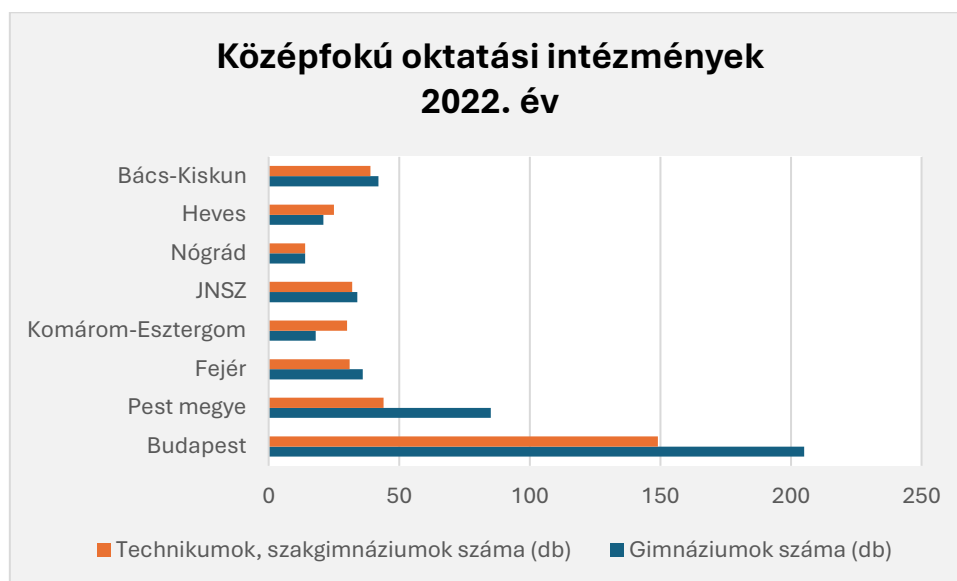
A továbbtanulás szempontjából fontosnak tartottuk azt vizsgálni, hogy az egyes vármegyékben élők iskolázottsága milyen szintű. Ezt az érettségivel és felsőfokú oklevéllel/diplomával rendelkezők számával mértük.

5.sz. ábra Iskolázottsági szint az egyes vármegyékben 2022-ben
 Forrás: saját szerkesztés KSH (2022) alapján

Az iskolázottság legmagasabb mértékű Budapesten és Pest vármegyében, majd a sorban Bács-Kiskun és Fejér vármegye következik. A 15-64 éves korú lakossághoz viszonyítva legkedvezőbb képet Bács-Kiskun vármegye mutatja, amelyből a lakosság felsőoktatási végzettség iránti igényeire is következtethetünk, mivel a vármegye gazdasági potenciálja jól támogatja azt.

Fenti információkat egészíti ki a középiskolai ellátottság adott vármegyében, amelyet az alábbi ábra szemléltet. A frissen érettségizők szempontjából a legkedvezőbb képet Budapest, Pest vármegye, Bács-Kiskun, Fejér és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye adja.

6.sz. ábra Középfokú oktatási intézmények száma 2022-ben
Forrás: Saját szerkesztés KSH (2022) alapján

Fentiek alapján a következő szegmentumok mutathatók ki:

1. Budapest
2. Pest vármegye
3. Bács-Kiskun és Fejér vármegye
4. Komárom-Esztergom, Heves és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye
5. Nógrád vármegye

3.1.5. Több ismérven alapuló komplex szegmentálás

Az alábbi táblázat együttesen mutatja be a különböző szempontok alapján kialakuló vármegyék közötti rangsort, az egyes ismérvek fontossága nélkül.

4. táblázat: A vármegyék összesített rangsora

Szegmentálási ismérték	Budapest	Pest	Bács-Kiskun	Fejér	Komárom-Esztergom	Jász-Nagykun-Szolnok	Heves	Nógrád	Egyéb
Földrajzi elérhetőség	1	1	2	2	2	2	2	2	3
Gazdasági potenciál	1	2	3	2	3	4	4	5	
Továbbtanulási potenciál	1	2	3	3	4	4	4	5	
Átlagos érték	1	1,7	2,7	2,3	3	3,3	3,3	4	

Fenti eredményt összevetettük a gazdasági felsőoktatás munkarendje iránti kereslettel, a kettő kombinációjában alakultak ki az alábbi piaci szegmensek.

		Képzés munkarendje	
		18-23 év, nappali tagozat, munkahelyi tapasztalat hiánya	24+ éves, levelező tagozat, munkahelyi gyakorlat
Lakóhely sajátosságai (elérhetőség, gazdasági-, továbbtanulási potenciál)	Budapest -Pest vármegye	1.	2.
	Bács-Kiskun, Fejér vármegye	3.	4.
	Komárom-Esztergom, Jász-Nagykun, Heves vármegye	5.	6.
	Nógrád vármegye	7.	8.

7. ábra: Komplex piaci szegmentumok

A többszempon্তু szegmentálás során két jól jellemezhető tényezőcsoport (lakóhelyi sajátosságok, képzés munkarendje) alapján nyolc piaci szegmentumot különítettünk el.

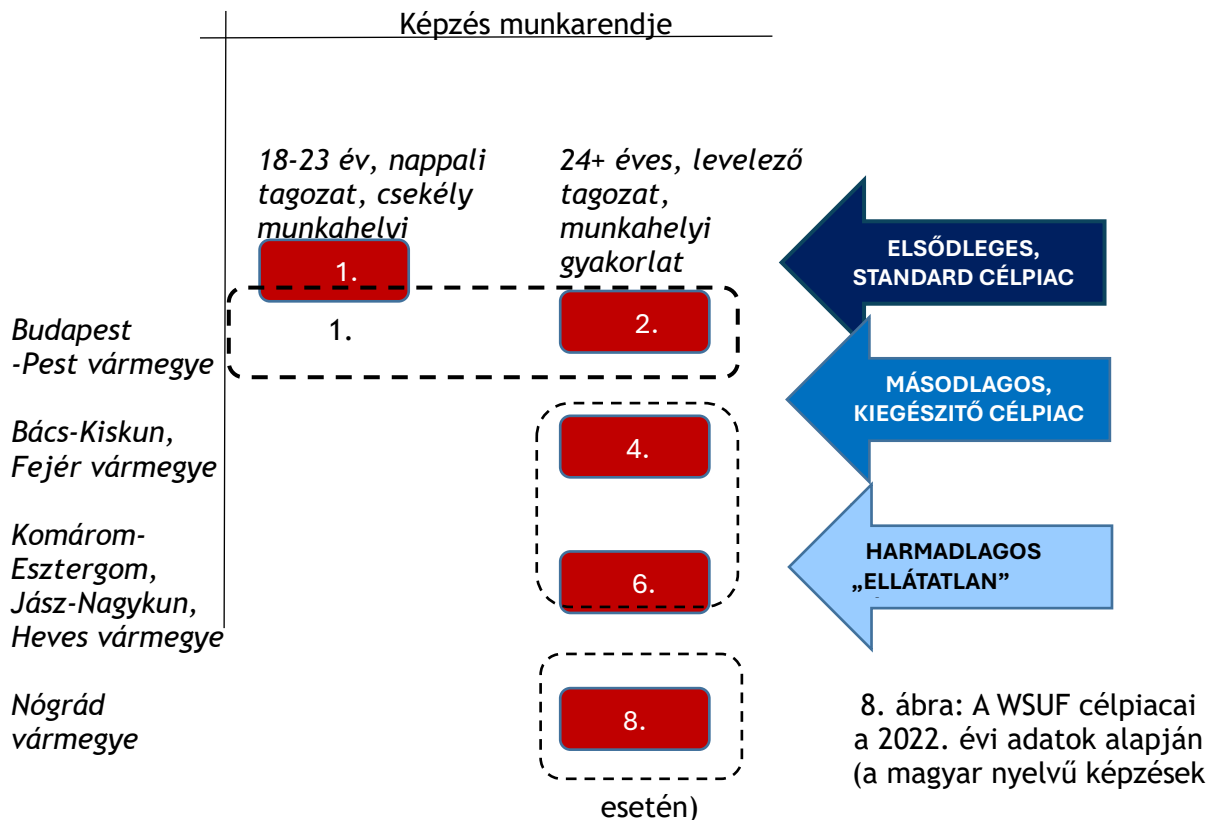
1. Szegmentum: Budapestről és Pest vármegyéből jelentkező nappali tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.
2. Szegmentum: Budapestről és Pest vármegyéből jelentkező levelező tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.
3. Szegmentum: Bács-Kiskun, Fejér vármegyéből jelentkező nappali tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.
4. Szegmentum: Bács-Kiskun, Fejér vármegyéből jelentkező levelező tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.
5. Szegmentum: Komárom-Esztergom, Jász-Nagykun-Szolnok, Heves vármegyéből jelentkező nappali tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.
6. Szegmentum: Komárom-Esztergom, Jász-Nagykun-Szolnok, Heves vármegyéből jelentkező levelező tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.
7. Szegmentum: Nógrád vármegyéből jelentkező nappali tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.
8. Szegmentum: Nógrád vármegyéből jelentkező levelező tagozatos munkarend iránt érdeklődő potenciális hallgatók.

4.1. Célpiaç kiválasztása

A célpiaç kiválasztásánál több szempontot vettünk figyelembe, amely kiterjedt a szegmentum nagyságára, a versenytársakra, a várható profitra, az intézmény erőforrásaira (Kotler, Fox 1995).

- A szegmentum nagyságát elsősorban adott területi egység potenciális keresletet jelentő lakosainak számával mértük.
- A különböző szegmentumokban vizsgáltuk a főiskola kínálatában szereplő szakok versenytársait. A versenytársak meghatározásánál minden hasonló képzést nyújtó intézményt figyelembe vettünk, mivel a jelentkezők több helyet is megjelölhetnek a jelentkezéskor.
- Adott szegmentum profittermelő képességének elemzésekor alapvetőnek tekintettük, hogy az egyes szegmentumokra milyen vásárlóerő jellemző.
- Az intézmény erőforrásai tekintetében kiemeltük a saját épületet, a férőhelyek számát, a képzési portfóliót és a képzés munkarendjét.

Fentiek alapján az alábbi szegmentumokat választottuk ki.

8. ábra: A WSUF célpiacai a 2022. évi adatok alapján (a magyar nyelvű képzések)

- A Főiskola elsődleges célpiacát a Budapesten és Pest vármegyében élő gazdasági felsőoktatásban nappali és levelező munkarendben továbbtanulni szándékozó személyek alkotják.
- Másodlagos célpiacnak tekinti a Főiskola a 4. és 6. szegmentumban található öt vármegye továbbtanulni szándékozó fiataljait, de a főiskola erőforrásai miatt (kollégium hiánya) ez levelező tagozatos igénnyel rendelkező lakosokra szűkül.
- Harmadlagos célpiacnak tekintjük Nógrád vármegyét, amely ugyan minden szempont szerint lemaradó jellegű, azonban a versenytársak magatartása alapján feltehetően ellátatlan szegmentumnak számít.

4.2. Pozicionálás

A Wekerle Sándor Üzleti Főiskola piacszegmentálásának és célpiac kiválasztásának eredményei alapján a pozicionálás legmarkánsabb elemei a következők.

4.1.2. A szerényebb hallgatói képességek és a hallgató élethelyzetéből következő adottságok figyelembe vétele

Az országos felvételi pontokra és érettségi átlagokra vonatkozó tendenciához kapcsolódva (felvi.hu, 2021, 2022) *a WSUF magyar nyelvű képzésének nappali és levelező tagozata tovább differenciálja a főiskola helyzetét.* A nappali tagozat hallgatóinak érettségi eredményei rendre a hazai átlag közelében, de leginkább az alatt helyezkednek el, a levelező tagozat hallgatói esetében kevésbé a hozott pontok (és az ezeket alakító érettségi eredmény, illetve alapszakos hallgatók esetén az esetleges korábbi felsőfokú végzettségéből - jellemzően FOSZK-ból - származó pontok) nagysága, sokkal inkább a felvételi eljárás és az érettségi évének távolsága a meghatározó.

Míg tehát a nappali tagozat esetén a szerényebb hallgatói képességek, a tanuláshoz való hozzáállásban tapasztalható attitűdbeli problémák, a tanulmányok abszolválásával kapcsolatos „törekvés” vagy éppen a felsőoktatási intézményben való mindennapi létezéshez szükséges érettség hiánya jelenthetnek problémát, addig a levelező tagozat kapcsán inkább a munkahely és a család melletti teljesítés életvezetési kérdései kerülnek előtérbe. Utóbbi esetén az oktatási rendszerbe történő, az érettségihez képesti későbbi (magas arányban 4 éven túli) visszakerülés, továbbá az ebből származó, a tanulással kapcsolatos elbizonytalanodások fontos jellemzői és kezelendő problémái a képzésnek (felvi.hu 2021, 2022, neptun.wsuf.hu 2021,2022).

A Wekerle Sándor Üzleti Főiskola piaci pozicionálásának egyik legfontosabb eleme az ilyen jellemzőkkel bíró hallgatók elérése, felvétele és sikeres diplomához juttatása.

A pozicionálás ezen tényezője a minimumpontoszámmal való bekerülés lehetőségének biztosításával, a felvételihez szükséges nyelvvizsga elengedésével és a közép szintű érettségi elfogadásával jelenik meg az intézményi stratégiában. Mind a levelező, mind a nappali tagozatos hallgatók fent részletezett jellemzőinek kezelésében kiemelt jelentőséggel bír a *Hallgatói Szolgáltatások Iroda* és a *Főiskola mentori rendszere*, mely a Tanulmányi Hivatal, kijelölt oktatók, az Idegen nyelvi lektorátus és a Hallgatói Szolgáltatások Iroda együttműködésében támogatja a hallgatókat.

4.1.3. Hallgatóbarát oktatási rendszer

A fenti adottságokhoz kapcsolódva a Főiskola az elmúlt években kifejezetten azon hallgatókat célozta meg, akik számára a tanulmányok elvégzését komfortosabbá teszi az alacsonyabb hallgatói létszám, a közvetlenebb, hallgatóbarát rendszer, az egyéni tanulástámogatás vagy a rugalmas időbeosztás. A Wekerle Sándor Üzleti Főiskola a hallgatói piac azon részére pozicionálja magát, melynek tagjai nem akarnak a felsőoktatás „tömegképzéseiben” tanulni.

Ezen hallgatói igények hangsúlyozása természetesen nem csak a főiskola kommunikációjában és felvételi kampányaiban, hanem az oktatásszervezésben, az órarend készítésben, az oktatók munkájában egyaránt megjelennek.

4.1.4. Üzleti képzésekre specializált kínálat

A másodlagos és harmadlagos célpiachoz tartozó vármegyék esetében az elsődleges célpiachoz viszonyítva arányaiban kevesebb az egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkező foglalkoztatott (és egyébként munkanélküli is). Elismerve, hogy a diploma megszerzését rengeteg tényező befolyásolja, a másodlagos és harmadlagos célpiacon diplomával nem rendelkező (érettségizett) lakossága egyáltalán nem biztos, hogy akar is oklevelet szerezni, vagy hogy ez az irány éppen a gazdasági szakok felé mutat, az aránybeli eltolódás a Főiskola számára mégis potenciális piacot jelöl ki.

Ebből következően a Wekerle Sándor Üzleti Főiskola pozicionálásban a másodlagos és harmadlagos célpiacon számára kihangsúlyozandó a kizárólag üzleti képzésekre specializálódott intézményi profil és az ehhez kapcsolt sikeres vállalati együttműködési rendszer.

mentation influence higher education opportunity A spatial investigation of enrollment at one Taiwanese university

11. WSUF Neptun Egységes Tanulmányi rendszer <https://www.wsuf.hu>

Egyetemi hallgatói juttatási gyakorlat vizsgálata - III. rész

Dr. Szabó Tibor Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem egyetemi adjunktus

Dr. Kalló Noémi Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem egyetemi docens

III. rész

A tanulmány első két fejezete az Acta Wekerleensis 2024/1 számában jelent meg. Ebben a részben a kvalitatív kutatások eredményeit részletezzük. Ennek keretében kérdőíves kutatásunk kvantitatív részét a kérdőívre adott szöveges válaszok értékelésével, két kvalitatív vizsgálattal, egy csoportos interjúval és egy interjúval egészítettük ki. A háromféle módszerrel végzett kutatási eredményeket egybevetettük, és ezek alapján tettünk javaslatokat az általunk jónak tartott változtatásokra.

3.4. A kérdőívre adott szöveges válaszok értékelése

Az alábbiakban a kérdőívben szereplő kérdésekre adott szöveges válaszokat összesítjük és elemezzük

A hallgatói megjegyzések összefoglalója arra a kérdésre, hogy „Önköltséges hallgatók jelenleg bizonyos juttatásokban (alaptámogatás, tanulmányi ösztöndíj) nem részesülhetnek, számukra a kollégiumi térítési díj magasabb. Véleményed szerint ez így méltányos? (A kérdéscsoportban juttatásnak értjük az államilag támogatott hallgatók által fizetett kedvezményes kollégiumi térítési díjat).”

A hallgatói vélemények közül elsősorban azokat említjük, melyek indoklást tartalmaznak. Összesen 143 vélemény érkezett, melyek az alábbi csoportba sorolhatók.

1. A kép rendkívül vegyes. A kérdőív műfajából következően az indoklások rövidek, kevésbé érvelő, mint kijelentő jellegűek, ugyanakkor szinte mindenfajta juttatás, kedvezmény (önköltség-kedvezmény, kollégiumi térítési díj kedvezménye, átsorolási határ stb.) szóba kerül. Hol úgy, hogy azt az önköltséges hallgatók is kaphassák, hol úgy, hogy ne kaphassák.
2. Nagyon sokan jellemzően a jelenlegi rendszer mellett voksolnak. Álláspontjuk megerősítéséhez kiemelve, hogy a tudományos, közéleti teljesítmény, illetve a szociális helyzet alapján az önköltségesek kaphatnak juttatást most is.
3. Többen említik a tanulmányi ösztöndíjat példaként arra, amit most nem kaphatnak az önköltséges hallgatók, de méltányosnak tünne részesülniük belőle: a legtöbben úgy érvelve, hogy az államilag támogatottakéval egyenlő teljesítmények egyenlő ösztöndíjat jelentsenek. Néhányan úgy tartanák helyesnek, hogy az államilag támogatottaknál jobb tanulmányi teljesítmény mellett kaphassanak az önköltségesek ösztöndíjat.
4. A kollégiumok tekintetében többen is megfogalmazták, hogy az egy olyan szolgáltatás, melynél nem kellene a térítési díjban különbséget tenni, leginkább azzal érvelve, hogy az okozott költség az államilag támogatottaknál és az önköltségeseknél ugyanaz. Volt olyan vélemény, hogy a kollégiumi térítési díjnak az önköltséges hallgatók számára magasabbnak kell lennie annak érdekében, hogy az önköltségesek ne vegyék el a helyeket az államilag finanszírozottak elől.
5. Legérdekesebbek kétségkívül azok a vélemények voltak, melyek hosszabban érveltek amellett, hogy az önköltséges hallgatók ne kapjanak semmilyen juttatást, illetve ellenkezőleg: az államilag támogatottakkal azonos feltételek mellett kaphassanak.
  - a. Az önköltségesek kizárásának leggyakoribb érvei:
    - i. Tudták, mire vállalkoznak, hordják terheit, az önköltséges képzés azt jelenti, hogy minden költséget a hallgató visel.
    - ii. Az önköltségeseknek nem kell később Magyarországon dolgozni, ezért kevesebb a kötelezettségük, tehát legyen több a terhük.
    - iii. Az önköltségesek többnyire tehetősek, nem szorulnak rá a juttatásokra.
    - iv. Az önköltségesek rosszabb tanulmányi eredményekkel kerültek be az egyetemre, ennek ez az ára.

- v. Az önköltségesek többnyire dolgoznak, tartásuk el magukat abból. Érdekes megjegyzés, hogy az államilag támogatottak se kapjanak semmit, hanem dolgozzanak, mint a véleményező (a hallgató önköltséges).
  - vi. Az önköltségesek lustábbak, ezért rossz a tanulmányi eredményük, tehát ne kapjanak semmit.
  - vii. Felbukkannak olyan érvelések is, melyek szerint az önköltségeseket meg kellene különböztetni, annak mentén, hogy milyen okból azok. Többször is megjelenik az az érv, hogy ha valaki azért fizet, mert csak az első képzés ingyenes, és ő többet is akar végezni, az legyen ingyenes, támogassák azt, aki az alapképzésen felül több tudást akar megszerezni (leginkább a vélemény íróját, hiszen az első alapképzésre beiratkozó is több tudást akar megszerezni).
- b. Az önköltségesek és az államilag támogatottak azonos kezelésének leggyakoribb érvei:
- i. Diszkriminatív az önköltségesek és az államilag támogatottak megkülönböztetése a hallgatói juttatások szempontjából.
  - ii. Az önköltségesek így is nagy terhet vállalnak, ne nehezítsen sorsukon az is, hogy nem kaphatnak (bizonyos) hallgatói juttatásokat.
  - iii. Önköltséges képzésre nem csak a tehetősek kerülnek, így nem igazságos a kizárásuk (a véleményezőnek több jómódú hallgatótársa is államilag támogatott).
  - iv. Nem kellene ilyesmivel büntetni az önköltségeseket, azért, mert alacsonyabb pontszámmal kerültek be a képzésbe.
  - v. Talán, ha egy vélemény volt, mely több támogatást adna az önköltségeseknek, mint az államilag támogatottaknak, azért, mert az önköltséges képzés így is nagyon drága.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója, arra a kérdésre, hogy „Tételezzük fel, hogy minden nappali tagozatos hallgató minden fajta (állami) támogatásban részesülhet és hogy minden bevételi forrás (pl. családi autó használata, otthonról kapott ételkészlet stb.) forintosítható. Véleményed szerint mi lenne az ideális, ha hogyan oszlanának meg a hallgatói bevételi források az alábbi típusok között (100 százalékot szétosztva)? Ha az előző kérdésben az 'egyéb' lehetőségnek nullától eltérő súlyt adtál, kérünk, itt fejtsd ki részletesen, hogy mire/mikre gondolsz.”

A hallgatói megjegyzések nagy része figyelmen kívül hagyja a kérdést. Inkább a szerinte legjobb támogatási formát sorolja fel, függetlenül azok forrásától. Az 50 beérkezett válasz az intenzívebb állami szerepvállalás és egyéb ötletek csoportjára bontható.

1. Létező vagy új közvetlen állami támogatási formák intenzívebbé tétele, bevezetése. Sokan említik a tanulmányi ösztöndíj emelését, néhányan alapjuttatások kiterjesztését szorgalmazzák. Említik azt is, hogy ne kelljen hitelt felvenni a tanuláshoz. Több helyen is szerepel a munkajövedelem fontossága, vagy az annak felfogható ösztöndíj, illetve az egyetemi munkavégzés. Kitérnek olyasmire is, hogy az állam érdeke a hallgatók finanszírozása, mások szerint az állami vissza nem térítendő támogatásoknak és a családtól érkező jövedelmeknek elégségesnek kell lenniük a hallgatói lét költségeinek fedezésére.
2. Felbukkan néhány érdekes javaslat is a jövedelmek növelésére, mint a szerencsejáték, vagy a plazmaadás, használt holmik eladása.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója, arra a kérdésre, hogy „Évtizedek óta problémát jelent a kollégiumok alulfinanszírozottsága. Ennek lényege, hogy a kollégiumokra, lakhatásra adott állami támogatás és a hallgatói térítési díj együttes összege jóval kisebb, mint a kollégiumok fenntartásának költsége (emiatt romlik a kollégiumok állaga). Hogyan oldanád fel ezt a problémát? Ha az előző kérdésben a felsoroltaktól eltérő megoldást is el tudsz képzelni, kérünk, itt fejtsd ki részletesen, hogy mire/mikre gondolsz”

A hallgatói vélemények között 82 volt értékelhető. Itt is jellemző, hogy sokan nem eltérő megoldást javasoltak, hanem véleményüket írták le. A javaslatok nagyjából az alábbi csoportokba sorolhatók.

1. Bevételnövelő javaslatok. Leggyakrabban a vállalatoknak a finanszírozásba, a kollégistáknak a kollégium fenntartásába való bevonása, fizetős helyek kialakítása, rendezvényszervezési bevételek növelése szerepelt. Sokan írták, hogy csak szociális alapú férőhelyeket tartanának fent, a többit piacosítanák. Néhányan az önkormányzatokat is bevonnák, bár az egyik hozzászóló szerint ennek kicsi az esélye, mivel azok is forráshiányosak. A kollégiumi díjak növelését szorgalmazzák egy része az ösztöndíjakat is növelné. Érdekes javaslat, hogy egy félévnél legyen hosszabb időre adott e juttatás mértéke, mert akkor a kollégisták motiváltabbak lennének a fenntartási költségekbe beszállni.
2. Költségsökkentésre szinte nem érkezett javaslat, az is inkább elvi jellegű, hogy a kollégisták jobban vigyázzanak a férőhelyekre.
3. Jellemző javaslat, hogy (állami, EU-s pályázatokból) újítsák fel a kollégiumokat, hogy legalább legyen jobb a szolgáltatás.
4. Néhányan megjegyzik, hogy erősebb nyomást kell az államra helyezni, akár médiakampányokkal, tüntetéssel.
5. Elenyésző azok száma, akik megjegyzik, hogy például a kollégiumi díjak jelentősebb emelése mellett is a térítési díjak a piaci árak alatt maradnak, így azok emelése indokolt lépés lenne. Egy hozzászólás szerint az önköltségesek-állami támogatottak megkülönböztetését meg kell szüntetni, és a hallgatói képviselőket is ki kell venni a döntési folyamatból, mert az nem elfogulatlan.
6. Néhányan az állami szerepvállalás növelése mellett érveltek, van, aki új kollégiumok építését is felvetette.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója, arra a kérdésre, hogy „Szinte mindig kevesebb a férőhely a kollégiumokban, mint a jelentkező, ezért a jelentkezőket valahogy rangsorolni kell. Kérjük, hogy add meg, hogy a kollégiumba való bejutáshoz (a nem gólyáknál) hogyan súlyoznád az alábbi (szociális helyzet, tanulmányi eredmény, közéleti tevékenység, tudományos tevékenység) szempontokat. Ha az előző kérdésben az 'egyéb' lehetőségnek nullától eltérő súlyt adtál, kérünk, itt fejtss ki részletesen, hogy mire/mikre gondolsz.”

112 értékelhető hallgatói vélemény érkezett be. A vélemények nagyjából az alábbi csoportokba sorolhatók.

1. Elsőpró többség a lakóhely és az egyetem közötti távolságot jelölte meg, mint szempontot. A kollégiumi férőhelyhez jutás feltételeit jobban ismerők közül néhányan írták, hogy tudják, hogy a szociális szempontok között szerepel a lakóhely-képzési hely távolsága - de nem elég nagy súllyal. Néhányan a távolsághoz hasonló utazási időt vennék figyelembe.
2. A második csoportba tartozók sokféle szempontot javasoltak. Van, aki felvételi elbeszélgetést szervezne, van, aki nem venné figyelembe a szociális szempontokat, mert azok könnyen kijátszhatók. Más a tudományos szempontokat mellőzné, hogy az úgyis korrelál a jó tanulmányi eredményekkel. Volt olyan ötlet, hogy az elhelyezés függjön a hallgató munkavégzésétől, attól, hogy milyen színben tünteti fel az egyetemet, mikor fejezi be az egyetemet, sportol-e, részt vesz-e a kollégium felújításában. Néhányan előnyben részesítenék azt, akinek van valami különleges élethelyzete, pl. doktorandusz, fogyatékkal élő, mentor, családi problémák stb. Van, aki először szociális alapon töltené fel a kollégiumot, aztán tanulmányi eredmény szerint, majd tudományos tevékenység alapján.
3. A harmadik csoportba sorolható vélemények más megközelítésűek: egy vélemény szerint a képzést elnyújtó hallgatók ne kapjanak férőhelyet, illetve igazságtalan, ha más karok hallgatói gyengébb eredményekkel, de kapnak. Többen megfogalmazták, hogy a kollégium alanyi jogon kellene, hogy járjon.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója, arra a kérdésre, hogy „Ha rád lenne bízva, hogy a fentebb említett ún. hallgatói normatívát szétoszd, akkor a teljes összeget 100-nak véve arányaiban mennyit fordítanál az egyes támogatásokra (az első félévet nem számítva, hiszen akkor még nincs tanulmányi eredmény). Ha az előző kérdésben az „egyéb” lehetőségnek nullától eltérő súlyt adtál, kérünk, itt fejtsd ki részletesen, hogy mire/mikre gondolsz.?”

A mintegy 19 beérkezett hallgatói vélemény döntő többsége valamilyen létező, de általa nem ismert jogcímre tett javaslatot. Néhány vélemény szerint külön támogatás járhatna annak, aki dolgozik, a hallgatói támogatásból lehetne növelni a kollégiumi férőhelyek, tantermek számát, minőségét, javítani az étkezési lehetőségeken. Van, aki semmiképpen nem adna alanyi jogon támogatást, van, aki az ételallergiásoknak külön is.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója, arra a kérdésre, hogy „Mennyire tartod jónak a hallgatói juttatásokkal kapcsolatos információs rendszert (a szabályok mennyire egyértelműek, a hallgatói juttatásokhoz való hozzájutást mennyire segíti letölthető dokumentum, magyarázó szöveg, tanácsadó szolgálat stb.)?”

107 értékelhető hallgatói vélemény érkezett be. A vélemények két csoportra oszthatók.

1. Egyetlenegy vélemény sem volt egyértelműen kedvező, dicsérő. A kisszámú, viszonylag kedvező vélemény is nagyjából úgy fogalmaz, hogy használható, de van még rajta mit fejleszteni, nehézkes stb. Egy vélemény szerint a hallgatóktól nem várható el az a professzionalizmus, amit a pályázatok megkövetelnek.
2. A vélemények általában kritikákat fogalmaznak meg. Ezek az alábbiak szerint csoportosíthatók:
  - a. az információk (pályázatok meghirdetése, eredményhirdetés) hiányosak, rövid határidejűek, nehezen találhatók meg, a hallgatók számára alig befogadható nyelven vannak megírva. Fáradtságos kiigazodni az eljárásokban. Jó lenne összefoglaló weblap az összes pályázatról, illetve, ha tájékoztató anyagok születnének, nem csak a szabályzatból kellene megérteni az eljárásokat. Különösen sok kritikát kapott a szociális támogatások rendszere. Sokszor megemlítik, hogy a rendszer túl bonyolult, túl bürokratikus, különösen az elsőéveseknek.
  - b. A segítséggel megbízott hallgatói képviselők nehezen érhetők el, nem eléggé felkészültek, lassú a visszacsatolás.
  - c. A pályázatok keresgélése, elkészítése túl sok időt vesz el, és rosszul fizet, ahhoz képest, hogy a munkapiacon ugyanannyi erőfeszítéssel mennyit lehet keresni.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója, arra a kérdésre, hogy „A hallgatói juttatásokban való eligazodást tanácsadók (ezzel megbízott hallgatók, oktatók, adminisztrátorok) mennyire segítik?”

A beérkezett megjegyzésekből 56 darab volt értékelhető. Ezek az alábbi fő véleménycsoportokra oszthatók.

1. Szinte senki sem nyilatkozott egyértelműen dicsérően, aki igen, az is fenntartásokkal (például nem elég gyors vagy jó a hallgatói képviselet honlapja, de semmi több), vagy bevallottan egy esetben tapasztaltak alapján.
2. A kritikát megfogalmazók közül az alábbiak jellemzőek:
  - a. Nem tudott arról, hogy van ilyen szolgáltatás, vagy tudott, de rossznak tartotta a tájékoztatást magáról a tanácsadásról.
  - b. Nem találta a tanácsadót, az nem segített, későn jelzett vissza. Egy vélemény szerint a hallgatói képviselők jellemzően el vannak maradva tanulmányaikkal, nincs ilyesmire elég idejük, ugyanakkor túl sok juttatást kapnak a képviseletéért. A hallgatói képviseleti tanácsadást jellemzően kedvezőtlenül ítélik meg, egy vélemény szerint az Erasmusnál (ahol a tanácsadást alkalmazottak végzik) sem jó.
  - c. Egy vélemény volt, mely a témavezetőt dicsérte, egy másik a barátokat említette segítőkésznek, illetve volt olyan megjegyzés, hogy a végén olyan gyakorlatra tett szert, hogy már ő segített a hallgatói (képviseelő) ügyintézőnek.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója arra a kérdésre, hogy „Jelöld meg, hogy ha a hallgatói juttatásokkal kapcsolatban tanácsra van szükséged, akkor kihez fordulsz (vagy kihez fordulnál) a leggyakrabban kérdés kiegészítéséhez fűzöttetekhez (Milyen más személyre gondoltál az előző kérdésben?)” A kérdésnél a hallgatói önkormányzat/képviselő (HÖK, HK) felelőséhez, az Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság (korábban: Hallgatói Szolgáltatási Igazgatóság) szakemberéhez, oktatókhoz, más, nem hallgatói önkormányzati tisztséget viselő hallgatóhoz, más adminisztrátorhoz, ideértve bármilyen vezetőt is, egyéb személyhez válaszokat lehetett megadni.

232 értékelhető vélemény érkezett be, szinte végtelen széles körben jelölve a tanácsadókat. A válaszok nagyjából egyenletesen oszlottak el, az alábbi csoportosítás szerint.

1. Senkihez nem fordulók, weboldalakon keresgélők.
2. Bárkit megkérdezők, aki lehet akárki, vagy olyan valaki, akiről feltételezhető, hogy tud tanácsot adni, mert korábban részesült juttatásban.
3. Családtagokhoz, barátokhoz, szaktársakhoz, szobatársakhoz fordulók.
4. Egyéb adminisztrátorokhoz fordulók. Többen említik a Központi Tanulmányi Hivatal (KTH) ügyintézőit.
5. Seniorok, mentorok, tankörvezető tanárok, felsőbbévesek, a HÖK-höz közel állók, a szakkollégium segítségét kérik.
6. Kis arányban oktatókhoz (témavezetőkhez, konzulensekhez), végzetekhez fordulók.
7. Akár írhatnánk, hogy csak éppen a portáshoz nem fordulnak. De, egy fő a portást jelölte meg.
8. Érdekesek az indoklásos megjegyzések. Van, aki felveti, hogy a dékánnak írt, mert a HÖK nem segített. Más véleményező kifejti, hogy szerinte ilyesmit a KTH-nak kellene menedzselnie, nem érintett, önkéntes hallgatói képviselőknek, akik sem megfelelő motivációkkal, sem felkészültséggel nem rendelkeznek.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója „Mennyire tartod a juttatásokról szóló döntéseket világosnak, megfelelően szervezettnek az alábbi jogcímenek? (Ha ez előzőből kimaradt valamilyen juttatás, mi lenne az és milyen értékelést adtál volna rá az előző kérdésben? Vagy bármi más megjegyzés?)” kérdésre adott válaszoknál. A kérdésnél szociális alapon odaítélt pénzbeli juttatások, a teljesítményalapú pénzbeli hallgatói juttatások, kollégiumi elhelyezés válaszokat lehetett megadni.

A kérdésre összesen 9 értékelhető vélemény érkezett. A vélemények közül a Műeper rendszert kritizálták, túl dominánsnak tartották a lakóhely-képzési távolságot a szociális támogatási rendszerben, és ketten inkompetensnek tartják a HÖK-öt. Egy véleményező szerint a teljesítményalapú ösztöndíj és a kollégiumi elhelyezés feltételei világosak. Kifogások között szerepel még a kollégiumi elhelyezésről szóló késői értesítés, a szociális támogatás elnyerésének nehéz feltételei, és a szociális helyzet jövedelemszámítása, mely beszámolja az egyszeri jövedelmeket is, nem csak a rendszereseket.

Hallgatói megjegyzések összefoglalója „Mennyire tartod a hallgatói juttatásokról szóló döntéseket szakszerűnek, ideértve a szabályok betartását az alábbi jogcímenek? (Saját vélemény az előző kérdés mentén)” kérdésre adott válaszoknál. A kérdésnél szociális alapon odaítélt pénzbeli juttatások, a teljesítményalapú pénzbeli hallgatói juttatások, kollégiumi elhelyezés válaszokat lehetett megadni.

Összesen 60 db értékelhető véleményt számoltunk össze. A véleményeket az alábbiak mentén lehetett csoportosítani.

1. Nagyon kevesen tartották a döntéseket szakszerűnek, ők is csak a kvantitatív módszerekkel kalkulálható ösztöndíjak esetében.
2. A kritizáló vélemények az alábbi csoportba sorolhatók:
  - a. A szociális támogatási, pontszámítási rendszert bírálók. A részletesebb vélemények között felbukkant
    - i. az a vélemény, hogy minél tehetősebb valaki, annál könnyebb kijátszania a rendszert, mert el tudja a jövedelmét, vagyoni helyzetét titkolni,

- ii. a vállalkozó és elvált szülők problémája, hogy ilyenkor a rendszer könnyen kijátszható,
- iii. az, hogy amennyiben a szülő nem törődik a gyerekével, és nem írja alá, hogy nem támogatja azt, és valójában nem támogatja, úgy a szociális támogatáshoz jutás esélye kicsi,
- iv. saját tapasztalatok, hogy erősen rászorulóknak nem kapnak, a láthatóan jól szituáltak igen.
- v. a jogszabály és a belső szabályok szakszerűtlensége.
- b. A HÖK inkompetenciájának, pártosságának, magát előnybe helyező viselkedésének bírálata, a közéleti tevékenység indokolatlan túlértékelése.
- c. A tanulmányi ösztöndíjaknál gyakori kritika, hogy
  - i. a tanulmányi átlagot úgy veszi figyelembe, hogy felülértékeli a könnyen teljesíthető tantárgyakat,
  - ii. a homogén hallgatói csoportok nem veszik figyelembe az eltérő tehetséget és szorgalmat, vagy a más karon felvett tárgyak nehézségét/könnyűségét,
  - iii. a tanulmányi ösztöndíj nem eléggé progresszív (túl keveset kapnak a nagyon jól, túl sokat a közepesen teljesítők), túl sokan kapnak, illetve egy vélemény szerint más teljesítményalapú ösztöndíjnál nem a TDK bírálat eredményét veszik alapul, hanem saját értékelési rendszert alkalmaznak.
- d. A kollégiumi elhelyezésnél:
  - i. a bennfentes döntéseket említik,
  - ii. a lakóhely-képzési hely távolság nem elég nagy súlyú figyelembevételét, illetve egy vélemény szerint, hogy nem az utazásra fordított időt veszik figyelembe.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója a „Mennyire tartod a hallgatói juttatásokkal kapcsolatos döntéseket elfogultnak, azaz a döntéshozók mennyire tárgyilagosak az alábbi jogcímenek?”) kérdésre adott válaszoknál. A kérdésnél szociális alapon odaítélt pénzbeli juttatások, a teljesítményalapú pénzbeli hallgatói juttatások, kollégiumi elhelyezés válaszokat lehetett megadni.

A 25 beérkezett válaszból:

1. Legtöbben a hallgatói képviselő kompetenciáit, részleghajlását kifogásolták, e tekintetben leginkább a kollégiumba bekerülés közösségi pontjait.
2. Néhányan csak elítélően nyilatkoztak, nem indokolva, mások korrektnek minősítették a döntéseket, két véleményező szerint a szabályok rosszak.
3. A teljesítményalapú ösztöndíjaknál felmerült a korrigált kreditindexnek a tantárgyak nehéz voltát figyelembe nem vevő mivolta, illetve két hozzászóló szerint hiba, hogy a homogén hallgatói csoportokban egyes esetekben a szerintük tehetségesebbeknek kell egymással versenyezni, nem a tehetségtelenebbekkel.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója „Mennyire tartod a döntés elleni fellebbezés rendszerét jónak?” kérdésre adott válaszoknál.

30 értékelhető megjegyzésből:

1. A legtöbb szerint a fellebbezések esélytelenek, súlytalanok, feleslegesek, a fellebbezéseket automatikusan elutasítják. Ketten is említették, hogy a fellebbezésben szintén részt vevő HK részrehajló, illetve saját döntéseit védő.
2. Az indokolt válaszoknál többen említették, hogy szinte ugyanazok döntenek a fellebbezésekről, mint akik az elsőfokú döntést meghozták. Van, aki az eljárás körülményességét kifogásolta, más, hogy a fellebbezés úgy elhúzódik, hogy a végén már nem dönthetnek a fellebbező javára, akkor sem, ha akarnak. Volt olyan vélemény, mely szerint baj, hogy csak eljárási hiba miatt lehet fellebbezni.

3. Az egyik véleményt formáló nem is tudott arról, hogy van fellebbezési eljárás, mások megemlézték azt is, hogy esetükben a második körben született kedvező döntés, amikor már független volt a bizottság, abban korábbi döntéshozó nem vett részt.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója „Biztos nem gondoltunk mindenre. Mik lennének a Te hallgatói juttatásokkal kapcsolatos fejlesztési javaslataid?” kérdésre adott válaszként. Az összesen 126 értékelhető vélemény lényegében a korábbiak megismétlése.

1. Az elvi jellegű megközelítések közül gyakran felbukkan a normatíva emelése, néha burkolt formában, hogy legyenek magasabbak az ösztöndíjak, illetve, hogy kapjanak kevesebbet, de többen. Az indoklások között jellemző, hogy az ösztöndíjak nem motiválók, és a jövő szakembereibe befektetni általában állami feladat. Többen említik, hogy az önköltségesek kapjanak ugyanúgy juttatásokat, mint az államilag támogatottak.
2. A technikai jellegűek jellemzően néhány téma körül csoportosulnak: a bürokrácia csökkentése, a szociális támogatásokkal kapcsolatos csalások jobb kiszűrése, az ösztöndíjszámítás, a szociális támogatás módszerének változtatása, a lakóhely-képzési hely közötti távolság erősebb figyelembevételé köré. Ide sorolható a juttatásokat menedzselő szoftver javításának igénye, illetve többen említik, hogy jelentősen javítani kellene a tájékoztatás színvonalát, és a karok közötti egyenlőtlenséget is csökkenteni kell.
3. Megjelenik e véleményekben is a HÖK kompetenciájának, szubjektívitasának bírálata, tágabb értelemben a közösségi tevékenységek elfogult, túl nagy súlyú figyelembevételé.
4. A nem szokványos vélemények között felbukkannak olyanok, mint kifejezetten a munkavállaló hallgatók támogatása, az iskolaszövetkezetek, vállalatok hallgatói finanszírozásba bevonása. Ide tartozik például a külföldi (magyar nemzetiségű) hallgatók határátlépési költségeinek támogatása, általánosságban a hallgatói lakhatás erősebb támogatása, a hallgatói étkezés, jegyzetvásárlás, vármegyebérlet támogatása. Volt olyan megközelítés, hogy például az alacsony ösztöndíjak miatt sokan dolgoznak és csalnak a számonkéréseken, így a tanulmányi ösztöndíj elosztása nem mindig igazságos. Ide tartozik az a vélemény is, hogy a hallgatót az első három tanévben tartsa el az állam.

A hallgatói megjegyzések összefoglalója „Hallgatói támogatásnak számítanak a kollégium fenntartására, sporttevékenységre, jegyzetelőállításra, kulturális tevékenység támogatására adott összegek is. Az alábbi válaszok közül választd ki a legjobbnak tartottat, amit alkalmaznál, ha a három közül csak egyet lehet.” kérdésre adott válaszként. A kérdésben az alábbi három közül lehetett választani: 1) Inkább közvetlenül a hallgatókat támogassák, akik szabadon dönthessenek, mire költik. Azaz az egyetem szolgáltasson piaci alapon, a hallgatókat pénzzel támogassák, ők meg költsek a támogatást szabadon. 2) Inkább közvetlenül a hallgatókat támogassák, de csak arra lehessen használni, amire a támogatást adták, azaz igazolni kelljen (akár az adott szolgáltatásra használható kártyával, mint a SZÉP kártya), hogy például edzőteremre, színházra, jegyzetre stb. költötték. Az egyetem ezzel a módszerrel adja a szolgáltatásait támogatott áron, de a támogatás azért célzott, hogy ne lehessen akármire felhasználni. 3) Inkább a szolgáltatást támogassák (ezen keresztül azt, aki igénybe veszi), tehát költsek a sportlétesítmény, nyomda stb. fűtésére, világítására, az ott dolgozók bérére stb. Azaz az egyetem kínáljon kedvezményes szolgáltatásokat, így az adott célra nyújtott hallgatói támogatás a piaci árnál olcsóbban, a szolgáltatáson keresztül jut el a hallgatóhoz. A szolgáltatás így minden hallgató számára ingyenes, vagy kedvezményes.

33 vélemény érkezett be. Megoszlásuk alapján:

1. A szolgáltatások fejlesztését a kisebbség írta, illetve a címzett támogatások mellett ők emeltek szót. Ezek mellett a három megoldás kombinációja is szóba jött. A szolgáltatást fejleszteni kívánók részletes indoklást nem adtak, illetve olyasmikkel érveltek, hogy a hallgató örülne a támogatott szolgáltatásoknak, illetve fontos az ellenőrzés. Továbbá azzal, hogy a szolgáltatás támogatása akkor jó, ha az arra fordított szubvenció nagyobb, mint ha a hallgatók pénzbeli támogatást kapnának.

2. Azon többség, akik a pénzbeli juttatásokat vagy a vócserszerű megoldásokat pártolták, azzal érveltek, hogy a hallgatók igényei annál sokrétűbbek, hogy azok mindegyikére (támogatott) szolgáltatást lehessen szervezni. Mások olyanokat hoztak fel, hogy a szolgáltatások általában rossz minőségűek, illetve a monopolhelyzetű szolgáltató drágább.
3. Volt olyan vélemény, hogy nem adnának teljes szabadságot a hallgatóknak, nehogy ne arra költsék, amire a támogatást adták (nevesítve egy kitöltő például a kábítószert hozta példának).

A hallgatói vélemények összefoglalása

Az írásbeli hallgatói vélemények összefoglalásakor figyelembe kell venni, hogy a válaszadók többségükben sem nem a hallgatói juttatások rendszere kialakításának, menedzselésének szakértői, illetve e vélemények hosszas indoklására nem volt mód, valószínűleg igény sem. Érdekesebb megállapítások:

1. *Az önköltségesek hallgatói juttatásaival kapcsolatban használt érvek közül az államilag támogatottnál hátrányosabb helyzetet javaslok érvei inkább zsigeriek, törzsi (ők mások) jellegűek, míg a megkülönböztetést ellenzők inkább a méltányosságot hangsúlyozzák.*
2. *Jellemző, hogy elenyésző volt azok száma, akik a kollégiumi alulfinanszírozottság megoldására a kollégiumi térítési díjak emelését javasolták.*
3. *A hallgatói információs rendszerrel szemben kizárólag kritikákat fogalmaztak meg, egyetlenegy hozzászóló sem szólt róla elismerően.*
4. *Szinte ugyanez a vélemény a tanácsadók munkájáról.*
5. *A hallgatói juttatásokkal kapcsolatos döntések esetén a szociális támogatási rendszert sokan kijátszhatónak vélték.*
6. *Több kérdésnél (döntések világossága, szakszerűsége, tárgyilagossága) is kritizálták a hallgatói önkormányzat (hallgatói képviselők) kompetenciáját és részrehajlását.*

3.5. Interjúk a hallgatói előirányzat menedzselésének domináns szereplőivel

3.5.1. Interjú az Egyetemi Hallgatói Képviselő (EHK) tagjaival a juttatások kérdéseiről

Az interjút a Hallgatói Önkormányzat (HÖK) vezető testületének, az Egyetemi Hallgatói Képviselőnek (EHK) tagjaival készítettük. A testület meghatározóan vesz részt az egyetemi szinten nyújtott, szervezett hallgatói támogatások odaítélésében, mint például a rendszeres és rendkívüli szociális támogatások, továbbá a hallgatói normatíva terhére nyújtott egyes, egyetemi szintű ösztöndíjak, illetve a hallgatói csoportok között felosztott sportcélú támogatások odaítélésében. Gyakorolja a Szenátuson a Térítési és Juttatási Szabályzat módosításával kapcsolatos egyetértési jogokat, ennek keretében a szabályozás megalkotásában szerepe alapvető. A testület tagjait a karok delegálják. Az interjúban csoportosan, anonim módon vettek részt, egymás megszólalásait hallották.

Az interjú elején hallgatói támogatásokkal kapcsolatos érdekviszonyokra kérdeztünk rá. A beszélgetés elején megemlítették, hogy a rektor és a kancellár egyaránt úgy nyilatkozott, hogy számukra közömbös a hallgatói juttatások kérdésköre, nem tekintik az egyetem szempontjából lényegesnek. A hallgatói érdekek szempontjából vizsgálva meglátásuk szerint egyre többen veszik a fáradságot a különböző pályázatokhoz szükséges igazolások beszerzésére, különösen a szociális támogatásokhoz szükséges igazolásoknál. Ez utóbbinál plusz hajtóerő, hogy a kollégiumi bejutáshoz szintén szempont a szociális helyzet, így egy igazolással kétféle juttatásra is lehet pályázni. Ugyanakkor, annak ellenére, hogy a kifizetett összegek nem változnak, mivel a gazdasági helyzet jelentősen romlik (nő az infláció), a hallgatói támogatások jelentősége nő.

A hallgatók hallgatói támogatásokkal kapcsolatos tájékozottságával kapcsolatban elmondták, hogy szerintük egyre tájékozottabbak a hallgatók, köszönhetően annak, hogy a HÖK testületeinek erőteljesebb a kommunikációja, és különösen annak, hogy az elsőévesek külön is tájékoztatást kapnak a számukra elérhető juttatásokról. Elmondták, hogy a legtöbb karon a szenior és a mentorkörök tartanak ezzel kapcsolatban tájékoztatót az elsőéveseknek. Ezen felül a gólyatáborokban, valamint a kari lapokban is kitérnek erre. Megjegyezték azt is, hogy az elsőévesek számára az egyetemi ösztöndíjrendszer nagyon más,

mint az a középiskolában volt, lényegében átláthatatlan. Véleményük szerint a hallgatói képviseletek tájékoztató munkája ebben alapvető, amelyik elsős ebből kimarad, az nem lehet képes eligazodni az ösztöndíjakban. Ezt firtató kérdésre hozzátették, hogy az „egyetem” (értelmezésükben az egyetem hallgatói önkormányzatán kívüli része) a hallgatói ösztöndíjakkal kapcsolatos kommunikációval nem foglalkozik, illet csak a HÖK végez. Megjegyezték, hogy erre példa, hogy a MŰEPER (Műegyetemi Egységes Pályázati és Elbírálási Rendszer) nevű informatikai rendszer bevezetése előtt nem jelent meg az ösztöndíjakkal kapcsolatban érdemi információ (a hallgatói juttatásokat kezelő, a vonatkozó szabályzatot gondozó) Hallgatói Szolgáltatási Igazgatóság (jelenlegi nevén Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság) honlapján.

Az ún. saját bevételből adható ösztöndíjknál megerősítették, hogy ezek inkább munkabér-helyettesítő (közteher-elkerülő) juttatások. Ugyanakkor említettek kari jó példákat, ahol nem a munkabérjellegű juttatás közterhének elkerülése a cél, hanem valóban a tanulmányi érdemek elismerése, illetve ahol a hallgatói önkormányzatot is bevonják az ösztöndíj odaítélésébe.

Felvetődött kérdésként, hogy az ún. hallgatói előirányzatba sorolt céltámogatásoknál (jegyzet, sport, kultúra) mi lenne a jó irány: ezeket az intézmény szolgáltatásokra költse vagy a hallgatóknak fizessék ki készpénzben, esetleg utalványban? A válasz szerint „az eddigi tapasztalatok alapján az egyetem nem annyira jó gazda”. Némi értelmezési vita után nagyjából az derült ki, hogy azon, hogy az egyetem „rossz gazda” és nehéz vele kommunikálni, leginkább azt értik, hogy nem vonja be a hallgatói önkormányzatot kellő mélységgel a döntésekbe. Sérelmezték, hogy például a sporttámogatás egy részéről dönthet csak a HÖK, a másik részét nem tudják, mire fordítja az egyetem. A beszélgetésben itt vetődtek fel legélesebben az egyetemmel kapcsolatos szemantikai viták, annak apropóján, hogy például a sporttámogatás egy részével ők (a HÖK) gazdálkodnak, ami számukra azt jelenti, hogy nem az „egyetem”, a másik részét viszont nem a hallgatói önkormányzat döntésével¹ költik. Azaz problémának a támogatások tekintetében leginkább azt látják, hogy a hallgatói önkormányzat dönt-e a felosztásról, vagy az egyetem valamely más szervezete, vezetője. Sokkal kevésbé azt, hogy azt szolgáltatásként vagy készpénzes támogatásként kapják a hallgatók - bár szerintük, azt a részt tekintve, amiről HÖK javaslat nélkül dönt az egyetem, még az is jobb lenne, ha inkább a normatívát emelnék vele.

Megkérdeztük, hogy a hallgatói támogatások elosztása során milyen tipikus problémákat látnak. Az egyik hallgatói képviselő megfogalmazása szerint a tanulmányi ösztöndíjak kiosztása során kérdés, hogy sok embernek keveset, vagy kevés embernek sokat adjanak, ez leginkább az egyes karokon (ahol azt tervezik) gond. Ebben nincs egységes álláspont. A szociális támogatási rendszert jónak, feszesnek, csalásnak ellenállónak látják. Úgy vélik, hogy beletekintve más egyetemek szociális támogatási rendszerébe, a Műegyetemé jobb, professzionálisabb. A kollégiumi férőhelyek legfőbb problémájaként említik, hogy kevés van belőlük. Ezen felül nem fordít rá eleget az állam (az egyetem). A kollégiumi férőhelyhez jutás rendszerét kiforrottnak, jól működőnek látják, nem utolsósorban annak köszönhetően, hogy ők dolgozták ki, és ők működtetik. Az elsősöknek jutó kevés számú férőhely problémáját ismerik, ugyanakkor számukra többet adni csak a felsőbb évesek (saját maguk és választóik) rovására lehetne, amit nem szeretnének, számítva az első évesek magas arányú lemorzsolódására.

Megkérdeztük, hogy mi a véleményük az önköltséges és az államilag támogatott hallgatók közötti különbségtételről, hogy egyes juttatásokat önköltségesek nem kaphatnak, vagy a kollégiumi férőhelyet drágábban kapják. A vélemények megoszlottak. Van, aki szerint a különbségtétel alapja lehet, hogy valaki miért önköltséges, például megengedheti magának - elismerve, hogy ilyen jellegű vizsgálatok kivitelezhetetlenek. Mások szerint nem szabadna

---

¹ A kérdés hallgatói juttatásokkal való intenzív összekapcsolása háttérben vélhetően az áll, hogy - a profitérdekeltség látszólagos tagadása miatt - az egyetemen az egyik legfontosabb kérdés, hogy a javak fölött mely érdekcsoport dönt, mert a globális hatékonyság, eredményesség nehezen, vagy nem mérhető, illetve mérése fokozhatja az érdekcsoportok közötti ellentéteket, valamint csökkentheti az állami pénzosztó helyek adományozási kedvét.

különbséget tenni. Felmerült, hogy a HÖK (ebben az esetben az EHK) is méltányos e tekintetben, mert például az ő javaslatukra nyílt meg a rendkívüli szociális támogatási lehetőség az önköltséges hallgatók számára. Megfogalmazták, hogy például valamely közösségi ösztöndíj esetében az igazságos, ha nincs különbség önköltséges és államilag támogatott hallgató között, hiszen azt mérik, hogy mennyit tesz az illető a hallgatók érdekében. A hallgatói képviselők juttatási szempontból nem látják egyértelműnek² a stipendiumos hallgatók helyzetét, hogy azok önköltséges hallgatók vagy államilag támogatottak-e - illetve egyre nagyobb nyomást érzékelnek az egyetemi vezetés részéről, hogy a hallgatóknak szervezett közösségi programokból³ a külföldiek is minél nagyobb arányban részesedjenek, ideértve a képviseleti jogot, juttatásokat, mentorálást stb.

A következő témánk az volt, hogy milyen gyakoriak-e a juttatásokkal kapcsolatos fellebbezések, ezeknél megfelelően érvényesülnek-e a hallgatói érdekek. Hallgatói képviseleti vélemény szerint a fellebbezés inkább a kollégiumi felvétellel és a szociális támogatásokkal kapcsolatban jellemző, a teljesítményalapú ösztöndíjakkal kevésbé. Az eljárások szerintük korrektek. Ilyen célú tartalékok képzésével a rendszer erre fel is készül. A fellebbezések - véleményük szerint - többségében a hallgatók figyelmetlenségéből fakadnak.

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy mit változtatnának a jogszabályokon, illetve az egyetemi szabályozási rendszeren, a megszólaló hallgatói képviselő szerint jó lenne tudni, hogy mekkora azoknak az (állami) ösztöndíjakkal a mértéke, melyekről nem intézményi (hallgatói önkormányzati) szinten születik döntés, illetve vélelmezik, hogy ezek összegével növelve a hallgatói normatívát jobb döntés születne. Megemlítették, hogy van, hogy a jogszabályok korlátozzák a szigorúbb intézményi feltételek bevezetését. Felvetették, hogy például lehetne a tanulmányi ösztöndíjat Országos Tudományos Diákkonferencián (OTDK) elért eredmények alapján felosztani az intézmények között, mert a Műegyetem így nagyobb összeghez jutna. Azaz a Műegyetem magasabb hallgatói normatívát kapna, mint OTDK-n szerényebben teljesítő egyetem, azzal az indokkal, hogy a Műegyetemen tehát jobb oktatói és hallgatói teljesítmények születnek. Elhangzott, hogy azt is figyelembe kellene venni, hogy Budapesten magasabbak a megélhetési költségek, mint vidéken. Többen szóba hozták, hogy a szabályok rugalmatlanságánál sokkal nagyobb problémának tartják, hogy a hallgatói normatíva négy éve nem nőtt, így ez utóbbi szokott inkább szóba kerülni a juttatások fejlesztéséről szóló diskurzusokon.

Érdeklődtünk arról is, hogy mekkora feladat számukra az ösztöndíjakkal való munka. Kiemelték, hogy egyetemi és kari szinten ez meglehetősen sok elfoglaltság. Sok időt visz el az is, hogy a határidők tekintetében a HÖK ezzel foglalkozó aktivistái rugalmasak, többszöri hiánypótlási lehetőséget is adnak, ezért többször kell egy-egy ügypussal foglalkozniuk. Úgy érzik, hogy ha ezekkel a juttatási ügyekkel helyettük hivatásos adminisztrátorok, egyetemi alkalmazottak foglalkoznának, akkor a hallgatói érdekek sérülnének, személytelenné, gépiessé válna az ügyintézés. Hiányozna a hallgatókra jellemző segítőkészség. A kollégiumi férőhelyek tekintetében még az egyetemen belüli központosításnak is ellene vannak. Megjegyezték, hogy pont a kollégiumi férőhelyeknél voltak központosítási, a HÖK szerepét kisebbé tévő törekvések, ennek okát nem nevezték meg. Megjegyezték, hogy ismereteik szerint más egyetemeken a műegyeteminél sokkal kevesebb fajta ösztöndíjat hirdetnek meg - az interjú során az okokat nem sikerült kideríteni.

3.5.2. Interjú a Kancellária Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóságának munkatársával
Kvalitatív kutatásunk során a hallgatói juttatások műegyetemi rendszerének másik fontos szereplőjét is megkérdeztük. Interjút készítettünk az Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság (ÉSZI) munkatársával a Műegyetem hallgatói juttatási, ezen belül főleg a hallgatói előirányzatba sorolt támogatások rendszeréről.

---

² Ennek háttérében vélhetőleg az áll, hogy önköltségesek ugyan, de azt nem kell kifizetniük, illetve, hogy esetükben a hazai hallgatóknál jóval bőkezűbb az az állami támogatás, ami miatt kívülről úgy látszik, mint, ha államilag (erősen) támogatott hallgatók lennének.

³ Ezek szervezésében a HÖK szerepe meghatározó, valószínűleg ezért kanyarodott errefelé a hallgatói juttatásokról szóló eszmecsere.

Az ÉSZI feladatáról a hallgatói juttatások területén a munkatárs elmondta, hogy az ÉSZI elsősorban azt vizsgálja, hogy a (hallgatói előirányzatba tartozó egyes) juttatásokat a jogszabályok, belső szabályok szerint osztja-e el a Hallgatói Önkormányzat (HÖK). Az ösztöndíjak menedzselésében ténylegesen a HÖK szervezetei, az EHK, azaz az Egyetemi Hallgatói Képviselő, a KHK-k, azaz a kari hallgatói képviselő stb. vesznek részt). Ebbe beletartozik például a pályázati kiírások véleményezése, azokat a véleményezés után hozhatja csak nyilvánosságra a HÖK. Megemlítette, hogy a korábbi években nagyjából 80 féle ösztöndíjpályázati kiírás volt, mára ezt 60 köré sikerült csökkenteni és (bár a pályázati jogcímeik számának meghatározása a HÖK hatásköre) az ÉSZI a maga részéről törekszik a további racionalizálásra. Megjegyezte, hogy a HÖK-nek legnagyobb szabadsága az ösztöndíjak pontozási rendszerének kialakításában, az ennek alapján hozott döntésekben van.

Az ÉSZI kollégiumok üzemeltetésében betöltött szerepével kapcsolatban a munkatárs kifejtette, hogy az ÉSZI foglalkozik a kollégium, mint juttatás kérdéskörével, azaz például a felvételi rendszer üzemeltetésével, a házirend kialakításával és betartásával. A klasszikus üzemeltetési feladatokat az egyetem más szervezeti egységei végzik, ugyanakkor a különböző üzemeltetési adatokat az ÉSZI gyűjti, szerkeszti és bocsátja a többi szervezeti egység rendelkezésére. Az ÉSZI tehát a kollégiumok gazdáinak, egyetemen belüli főfelelősének tekinthető.

A hallgatói előirányzatba sorolt, de alapvetően nem hallgatói pénzbeli juttatásként kifizetett tételekkel kapcsolatban kiderült, hogy sokféle azok műegyetemi felhasználása. Például a doktoranduszok megkapják készpénzben a jegyzettámogatást, a többi hallgatónál ez a céltámogatási keret részben a szociális támogatás keretösszegét növeli, részben intézményi feladatokat támogat. A sporttámogatásnál pedig például részben pályabérleti díjakat fizetnek belőle, részben a kötelező órai testnevelés támogatására szolgál.

A nem hallgatói előirányzatba sorolt hallgatói juttatásoknál az ÉSZI szerepe bonyolultan ragadható meg. Az ÉSZI például lebonyolítja a Stipendium Hungaricummal és az üldözött keresztényekkel kapcsolatos kifizetéseket, közvetlenül a szerződések alapján. De, például nem foglalkozik az ÜNKP terhére kifizetett ösztöndíjakkal, azokat a karok intézik. Ezen felül van olyan ösztöndíjtípus, amelyet a Központi Tanulmányi Hivatal (KTH) intéz, itt a KTH szerepe az ÉSZI-hez hasonlóan pusztán lebonyolító - és például van olyan ösztöndíjtípus, amelyet korábban a KTH intézett, most azonban az ÉSZI foglalkozik vele.

A hallgatói juttatásokkal kapcsolatban a munkatárs kifejtette, hogy személy szerint neki jobban tetszene, ha kevesebb fajta ösztöndíj lenne, de nagyobb összegekkel - de ebbe nem akarnak/tudnak beleszólni. A hallgatói juttatások menedzselésével kapcsolatban megjegyezte, hogy a tanulmányi ösztöndíjak szétosztását könnyű algoritmizálni, bár a HÖK szeretné megtartani magának az ún. homogén hallgatói csoportok kialakításának jogát - minél több e hallgatói csoport, az ösztöndíjrendszer is annál bonyolultabb, viszont igazságosabb, mert nagyjából ugyanolyan követelményekkel kapcsolatos teljesítményeket mér össze. A szociális támogatásoknál a beadott pályázatok átvizsgálásához, elbírálásához a HÖK közreműködése elengedhetetlen a nagytömegű iratanyag feldolgozásához, ráadásul e munka javadalmazása a hallgatói juttatások terhére megoldható. E mellett a HÖK saját szavazóbázisával kapcsolatban végez munkát, továbbá a feldolgozásban részt vevő hallgatók ösztöndíjat kapnak, ami plusz hajtóerő. Tulajdonképpen így a legolcsóbb. Véleménye szerint az ösztöndíjak menedzselése nagyjából jól működik, az eljárások korrektek, méltányosak. Például van előzetes eredményhirdetés, és utána is van fellebbezésre lehetőség. A kollégiumi pályázati rendszer szoftveres pontszámítása jól működik, integritása nincs veszélyben. Szubjektív szempontú pontozásra a közösségi munka ad lehetőséget, a többi pontszám adatokon alapul.

Az egyéb (a hallgatói előirányzatba sorolt, de nem pénzbeli juttatásként kifizetett) támogatásokkal kapcsolatban elmondta, hogy a hallgatói előirányzatból a hallgatói önkormányzat támogatására (a kormányrendelet szerinti) elkülönített összeget költenek, megjegyezve, hogy az a HÖK-támogatásnak csak egy része. Hallgatói tanácsadásra

ugyanakkor a hallgatói előirányzatból nem költenek (bár a kormányrendelet engedné), azt más forrásból finanszírozzák.

A kollégium fenntartásával kapcsolatban megemlítette, hogy számításaik szerint a kollégiumi bevételek messze nem fedezik az önköltséget, a hatósági árak miatt a kollégiumok évente a Műegyetemen több mint egymilliárd forint veszteséget termelnek. A Műegyetem nem él azzal a más egyetemeken szokásosan alkalmazott módszerrel, hogy más jogcímenen (szabálytalanul) egyéb díjakat szed. Megoldásnak azt látná, ha a kollégiumi díjakat és a kollégium állami céltámogatást egyaránt megemelnék.

A fenntartó-támogatóval kialakult kapcsolatot korrektnek tartja, az alapvetően kvantitatív módszereken alapul. A fenntartó a juttatások odaítélésébe közvetlenül nem avatkozik be, elszámolásokon keresztül kommunikálnak.

Véleménye szerint a HÖK-ÉSZI kapcsolat szintén jó, szabályozásokon alapul, amelyet mindkét fél tiszteletben tart. Konfliktusok jobbára a változtatásokkor alakulnak ki, lévén a HÖK-nek egyetértési joga van, így a (hallgatói előirányzaton belüli pénzbeli juttatások, kollégiumi férőhelyek elosztása tekintetében) változtatáshoz konszenzus kell. Ellentétek inkább a HÖK, mint szervezet támogatásának felhasználása során alakulnak ki.

Összességében az interjúk során az derült ki, hogy a hallgatói előirányzattal kapcsolatban az egyetemi vezetésnek különösebb stratégiai elképzelése nincs, elsősorban allokációs feladatnak tartja. Az érdemi feladatokat a HÖK aktivistái végzik, javadalmazásukat is a hallgatói előirányzat nyújtja. A jogszabály és a (dominánsan HÖK által felügyelt) belső szabályok részletessége miatt mindkét fél mozgástere kicsi. Ezért, illetve az egyetem nem hallgatói vezetőinek érdektelensége okán, és a sokféle jogcímen nyújtott alacsony támogatási összegek miatt a konfliktusok intenzitása közöttük alacsony. Mindkét szervezet (a döntést hozó HÖK és lebonyolító ÉSZI) részéről érezhető a professzionalitás és hatáskörük növelése iránti igény. A hallgatók, illetve az egyetemi felsővezetők ugyanakkor különösebb nyomást nem helyeznek a menedzselésben érintettekre, így azok a fejlesztésben gyengén, elsősorban önérdekeik mentén érdekeltek.

3.6. Javaslatok egyes hallgatói támogatások átalakítására

A kutatási eredményeket az egyes fejezetek végén összefoglaltuk, így ebben a részben elsősorban javaslatainkat fogalmazzuk meg. Figyelemmel arra is, hogy Polónyi (2011) említett megállapításai ma is aktuálisnak tűnnek, így arra mindenképpen intó jelként szolgálnak, hogy az érintettekben mekkora a hajlandóság a rendszer átalakítására.

1. A hallgatói támogatásokból a nem pénzbeli juttatásként fizethető bevételeket el kell hagyni. A természetben kifizethető juttatások megszüntetésének legfőbb oka, hogy a pénzbeli juttatások a hallgatók számára nagyobb szabadságot adnak a felhasználásra. Másik oka, hogy a(z egyetemi) szolgáltatástámogatások természetükből fakadóan segítik a monopolhelyzet fenntartását, a magasabb árakat, illetve a támogatott szolgáltatás nem feltétlenül a rászorulókat éri el. A jegyzetírás támogatása a képzés támogatásának része, a (Műegyetemen más forrásból fenntartott, de elvileg a hallgatói juttatások terhére finanszírozható) pszichológiai tanácsadás szintén. A HÖK támogatása szintén nem hallgatói juttatás, a sport- és kulturális szolgáltatásokat az állam más forrásokból is támogatja, és az sem hallgatói támogatás. Külön is foglalkoztunk a kollégiumok támogatásával, ami ebben a formájában hatalmas előnyben részesíti a kollégiumba bekerülteket az oda be nem jutókkal, ráadásul - hatósági árral kombinálva - évtizedek óta folyamatosan a kollégiumok minőségromlásához vezet. Azzal együtt, hogy a felsőoktatási intézmények - a hallgatói előirányzaton kívüli bevételeik terhére - bármilyen szolgáltatást szervezhetnek és támogathatnak, ha úgy vélik, hogy az növeli vonzerejüket.
2. A hallgatói előirányzat számításakor az intézménytámogatást megalapozó hallgatói normatívára jogosultak közé azokat az önköltséges hallgatókat is be lehetne számítani, akik ugyanolyan jellemzőkkel bírnak, mint azok az államilag támogatott hallgatók, akik után jelenleg a hallgatói normatíva jár. Nincs elvi indoka annak, hogy a képzés költségeinek fizetése mellett hallgatói juttatásra felhasználható támogatásra ne legyenek ugyanúgy jogosultak, mint a nem önköltségesek. Polónyi megállapítja, hogy az

önköltséges-állami támogatott hallgatók megkülönböztetése méltánytalan (Polónyi, 2020). E gondolatot később kiegészíti azzal, hogy „Így a hallgatói teherviselésnek egy polarizált változata alakult ki (az államilag finanszírozott hallgatók az egyik oldalon és a mindent fizető önköltséges tanulók a másikon, ráadásul a felvételi rendszer sajátosságai miatt a hátrányos helyzetű hallgatók aránya a fizetős hallgatók között nagyobb).” Részletesen tárgyalja az állami (nem hallgatói) döntéssel kombinált önköltséges-államilag támogatott hallgatói státus méltánytalanságait Temesi, felvetve az abból származó problémákat (Temesi, 2013). Az önköltség teljes összege kifizetésére célzott hitel felvehető, így megvan annak a lehetősége, hogy hallgatók a hallgatói pénzbeli juttatásokat a hallgatói léttel összefüggő költségekre fordítsák, ne önköltség-kompenzációra - bár ez utóbbi sem kifogásolható. Az önköltséges hallgatók a hallgatói normatíva terhére jelenleg is részesülhetnek különböző, nem tanulmányi ösztöndíj jogcímen kifizetett juttatásokban. Az időközben jócskán felfutott, Stipendium Hungaricum program keretében fogadott külföldi hallgatók például önköltséges státuszúak, ugyanakkor esetükben nekik az önköltséget elengedik, számukra a hallgatói normatívánál nagyságrendekkel nagyobb összegű ösztöndíj jár alanyi jogon, elhelyezésükről az állam köteles gondoskodni, illetve más támogatásokban is részesülnek.

3. A kollégiumok külön céltámogatását és hatósági árát meg kell szüntetni. A tömegszállásként működő kollégiumok árát a fenntartók - az önköltség és stratégiai céljaik figyelembevételével - határozzák meg, a hallgatókat az állam alapvetően más csatornán keresztül és pénzben kompenzálja. A kollégiumba való bejutás szempontjai - homogén hallgatói csoportokra vetítve - a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet, illetve a fogyatékoság, ezen felül akár a sorsolás is lehetnek, amennyiben a kereslet meghaladhatja a kínálatot. A jelenlegi helyzet átértékelésének indokai, hogy
  - a. a kollégiumok állapota folyamatosan romlik,
  - b. a felsőoktatási intézmények más feladataik finanszírozására szolgáló forrásokat kénytelenek fenntartásukra elvonni,
  - c. a lakhatási célú állami támogatásban az nem (feltétlenül) részesül, aki nem kollégiumban lakik, s, ha egyébként (szociális támogatásként) részesül, sokkal kisebb mértékben, mint aki kollégiumi férőhelyhez jutott,
  - d. tanulmányi eredménye és a hallgatói közéletben folytatott tevékenység révén támogatott árú szálláshelyhez az is juthat, aki szociális helyzete alapján nem lenne jogosult,
  - e. a rászoruló kollégiumba jutását korlátozhatja, hogy a már bent lakók döntenek a bekerülésről és bennmaradásról.
4. A hallgatói pénzbeli támogatások rendszerét az alábbi okok miatt célszerű újragondolni.
  - a. Az állam időközben számos új ösztöndíjfajtát vezetett be, elsősorban a hallgatók szakmai, tudományos, sportteljesítményeinek elismerésére. Az állami támogatások tehát hasonló tevékenységeket párhuzamosan finanszírozhatnak. Például a Műgyetemen a hallgatói normatíva terhére többféle szakmai, tudományos és sportösztöndíj nyerhető.
  - b. A hallgatói normatívából származó, jól beállított tanulmányi ösztöndíj-összegekkel a plusz normatívaként folyósított Nemzeti Felsőoktatási Ösztöndíj szintén párhuzamos finanszírozásnak tekinthető.
  - c. Az elmúlt évtizedekben nem alakították ki a szociális támogatások országosan egységes szempontrendszerét. Ezzel szemben a társadalmi jövedelemegyenlőtlenségek radikálisan megnöttek, ami miatt az egyes intézményekben - feltehetően - eltérő a szociálisan rászoruló hallgatók aránya. A Műgyetemen a szociális támogatások odaítélésekor nem alkalmaznak környezettanulmányt végző szociális szakembereket, előzetes-utólagos ellenőrzések nincsenek. A döntések pusztán a beadott dokumentumok alapján születnek, e döntéseket az empirikus kutatás véleményeiben sokan bírálták.

- d. A Műegyetemen a hallgatói közéleti tevékenységek javadalmazásáról jellemzően az abban részt vevők döntenek, nincs országosan egységes szabály az összeférhetetlenségre és a közéleti teljesítmény mibenlétének és mérésének megállapítására.
  - e. A műegyetemi kutatásból az látszik, hogy a hallgatói juttatások menedzselésének professzionalizálása - a hallgatói önkormányzati dominancia miatt - korlátokba ütközik. Az alapvetően választott hallgatók öntevékenységre épülő szétosztási mechanizmusok magukban hordozzák a források elaprózódását, hogy a döntéshozók minden választói érdekcsoportnak megfeleljenek. A részrehajlás kockázatát jelentősen növeli, hogy a döntéshozók az ellátottaktól nem függetlenek és nem szakértők. A kvantitatív kutatás ezt megerősíti: a hallgatók gyengének tartják a tanácsadási rendszert és a szociális támogatások odaítélésének színvonalát is.
  - f. A kollégiumok szabadárassá tételéhez, a nem pénzbeli támogatások megszüntetéséhez kapcsolódik az a javaslat is, hogy nem célszerű, mert drága és nem feltétlenül méltányos a hallgatói léthez kapcsolódó költségeket általában támogatni, függetlenül az érintett szociális helyzetétől, tanulmányi teljesítményétől. Ennek megfelelően a szakmai gyakorlatok hallgatói léthez kapcsolódó költségeit nem alanyi jogon, hanem szociális vagy tanulmányi alapon (a létező támogatási jogcímek részeként) célszerű kompenzálni, mint ahogy például azt is, hogy valakinek otthon segítenie kell a szüleinek, saját lakásban él, porallergiás stb.
5. A (rendkívüli és rendszeres) szociális támogatások rendszerét újabb kutatásokkal kell megvizsgálni, figyelemmel Veres és Golovics (2021) megállapításaira, melyek szerint a szociális ösztöndíj az esélyegyenlőség elősegítésén, a tehetségesek szélesebb körének feltárásán keresztül vezet a közhaszon növekedéséhez, illetve a magán, illetve munkaadói hasznok megadóztatásán keresztül is. Egyrészt fel kell tárnunk a különböző intézmények hallgatóinak szocio-ökonómiai háttérét, hogy indokolt-e a kiadási jogcím intézményi szintű bevételeinek normatív finanszírozása. Kovács (2013) utal rá, hogy „a szociális támogatások elosztása mechanikus, nem veszi figyelembe az egyes intézmények hallgatósága mögötti eltérő szociális háttérét”. Másrészt össze kellene szedni az ennek menedzselésére kialakult intézményi gyakorlatokat, hogy mennyire jók az odaítélés eljárásai és szabályai, a figyelembe vett szempontok. Mik az élethelyzet felmérésének esetei, hogyan valósul meg az utólagos ellenőrzés rendszere stb. Ennek alapján kellene a változtatásokról dönteni, hogy milyen szinten (országos, regionális, intézményi stb.) és milyen adatokra, mérésekre támaszkodva célszerű a szociális támogatásokról dönteni.
6. A hallgatói normatíva összegét elvi megfontolásokhoz és számításokhoz célszerű kötni, figyelembe véve a hallgatók bevételeinek megoszlására és szocio-ökonometriai helyzetét. Ehhez rendszeres és nyilvános kutatások szükségesek, melyek segítségével a juttatási politikák minősége javítható.
7. Jelen műegyetemi kutatás szerint a hallgatók a tanulmányi ösztöndíj rendszerét tartják leginkább méltányosnak, ugyanakkor más intézményi kutatás nem áll rendelkezésre, ezt nem támogatja. Ennek megfelelően meg kell vizsgálni a tanulmányi ösztöndíj szerepét más felsőoktatási intézményekben is, hogy azt a hallgatók mennyire tartják megfelelőnek. A műegyetemétől eltérő teljesítményszemléletű intézményekben ugyanis a tanulmányi eredmények összehasonlítása nem feltétlenül vezet eredményre, ha például azok között nagyon kicsi a különbség, vagy a hallgatói közösség nem ismeri el a tanulmányi eredmény és a teljesítmény közötti kapcsolatot. Ehhez kapcsolódik, hogy a tanulmányi eredmény szerinti elosztás - sokak számára triviálisan igazságosabb - de szociális szempontból lehet, hogy igazságtalan, mivel feltételezhető, hogy a jobb szocio-ökonómiai háttérrel bíró (azaz tehetősebb) hallgatók tanulmányi eredménye jobb (Polónyi, 2020). Másfelől azt is mérlegelni kell, hogy a jelentős magánhaszonnal járó felsőoktatási képzésben nyújtott teljesítményt mennyire kell az adófizetők pénzén

- általában és külön is ösztönözni. Veres Pál és Golovics József (2021) szerint a tanulmányi ösztöndíj költség-haszon logikája alapján egy olyan dinamikus ösztönzőként fogható fel, amelynek célja a kompetenciaszint emelésével a későbbi foglalkoztatás során az egyéni- és a közhaszon növelése. Véleményük szerint az állami ösztöndíj, mint közköltség a közösségi hasznokon keresztül térül meg, a magánhaszon pedig az adórendszeren keresztül ellentételeződhet a közösség számára.
8. Az intézményi kutatások eredményeire, az elérni kívánt társadalompolitikai célokra és a nemzetközi folyamatokra való együttes tekintettel indokolt a hallgatói juttatások rendszerén változtatni. A hallgatók juttatási rendszerére jelenleg nem készülnek hazai kutatások, az OECD 2022-es kiadványának hallgatói juttatásokkal foglalkozó részében (Az állami pénzügyi támogatás időbeli változása, valamint az állami és magánoktatási intézményekbe beiratkozott nemzeti felsőoktatási hallgatók állami támogatásaira vagy ösztöndíjaira való jogosultsági kritériumok (2009/10 és 2019/20)) például nincs Magyarországra adat (Education at Glance, 2022). Czarnecki, Korpi & Nelson (2020) cikkükben megállapítják, hogy az alacsony jövedelmű családokból származó diákok anyagilag nem feltétlenül járnak jobban azokban a diáktámogatási rendszerekben, amelyek az alacsony jövedelmű családokat célozzák. Ehelyett negatív összefüggést találtak a nettó hallgatói támogatás (azaz a tandíj után) célzottsága és nagylelkűsége között, még akkor is, ha a visszafizetendő támogatást (azaz a diákhitelt) kizárták az elemzésből. A diáktámogatás (a díjak nélkül) általában bőkezűbb azokban az országokban, amelyek a legnyilvánvalóbban térnek el az alacsony jövedelműeket célzó stratégiai politikáktól. Így az alacsony jövedelmű családokból származó diákok többnyire részesülnek abból a támogatási rendszerből, amely magában foglalja a középosztálybeli családokból származó diákokat is.
  9. A hallgatói önkormányzati normatíva ne a hallgatói előirányzatból származzon (mint most), hanem attól független állami céltámogatás legyen. Külön normatívát indokolt ezért létrehozni a hallgatói önkormányzat támogatására, ami az intézményi támogatás hallgatói juttatásokon kívüli eleme. Ilyen értelemben a hallgatói önkormányzat feladatainak támogatása valamilyen feladatfinanszírozás, felhasználási célja nem a hallgatók terheinek csökkentése. A fenti változásra azért van szükség, mert ebből a hallgatói önkormányzati támogatásból (amit az intézmény kiegészíthet) kell a hallgatói önkormányzat aktivistáit (minden közéletben aktív hallgatót) díjazni, külön összeférhetetlenségi szabályok és ösztöndíjplafonok mellett, kizárólag pénzbeli juttatásként. Ezzel elérhető, hogy a hallgatói közéleti teljesítményt nem a tanulmányi teljesítménnyel vagy a szociális helyzettel kelljen összemérni, hanem egymással. A hallgatói közéleti tevékenység díjazása ugyanis nem függ szorosan össze a hallgató tanulmányi kötelezettségeinek teljesítésére tett erőfeszítéseivel és a hallgató szocio-ökonometriai hátterével, mint a tanulmányi vagy szociális helyzet. Emellett, javaslatunk szerint, a hallgatói közéleti szereplők díjazása illetéknéppen a hallgatói közéleti programokkal versenyez, így könnyebben kimutatható, hogy az intézmény mennyit költ a hallgatói közösségek „szárazon futására” (azaz a szervezők díjazására), illetve a programokra. A Műegyetem jelenleg több százmillió forintot költ a hallgatói önkormányzat által szervezett hallgatói rendezvényekre, jellemzően az ott kapható ételek, italok olcsóbbá tételére, a fellépőkkel kapcsolatos jegyárak mérséklésére. Annak mérlegelése, hogy a hallgatói közéleti tevékenységek támogatásakor annak mekkora része legyen a hallgatói közéletben részt vevők díjazása, illetve a vásárolt szolgáltatások költsége, a hallgatói közösségeknek úgy lesz feladatuk, hogy e kettőt mérhetik össze, nem a hallgatók tanulmányi, szociális és közéleti teljesítményeit. Ennek intézményi szintű megvalósítására - jogszabályi rendelkezés híján - ugyanakkor kicsi az esélye, hiszen a jelenlegi helyzetben a hallgatói közéleti aktivitás a hallgatói juttatások terhére is elismertethető, ráadásul a közéletben aktívak által. Továbbá nem kifogásolt, ha az érintett döntéshozó/kedvezményezett a programok szervezéséből külön ellenszolgáltatás fejében is kiveszi részét.

A javasolt változtatások előnyei:

1. Az intézményi hallgatói támogatási rendszer jelentősen leegyszerűsödik. Feltételezve, hogy a szociális támogatás odaítélése nem intézményi szintű, a hallgatói normatíva terhére teljesítményalapon például kizárólag tanulmányi ösztöndíj jogcímen folyósítanak támogatást, akkor annak előnyei:
  - a. nem kell pályázni, azt algoritmizálni lehet,
  - b. nem kell a hallgatóknak rengeteg időt eltölteni a bonyolult támogatási rendszer szabályainak megértésével, a források felkutatásával,
  - c. nem kell feltétlenül a támogatásokhoz külön tanácsadói rendszer, illetve egyszerűsége miatt a tanácsadás könnyebben professzionalizálható,
  - d. nem kell a hallgatói előirányzat terhére megfizetni az annak menedzselésében közreműködő hallgatói önkormányzati aktivistákat,
  - e. nincs más állami, egyéb forrásokkal párhuzamos finanszírozás (a tanulmányi ösztöndíjon kívül gyakorlatilag nincs olyan állami, vagy más forrásból nyújtott pénzbeli hallgatói támogatás, mely pusztán a tantervben rögzített tanulmányi kötelezettségek teljesítését díjazza),
  - f. az ösztöndíjak nem aprózódnak el,
  - g. teljesítményt díjaz, nem költségeket kompenzál (mint például jelenleg a szakmai gyakorlat támogatása), a hallgató tanulmányi eredményétől, szociális helyzetétől függetlenül,
  - h. a műegyetemi vélemények szerint a tanulmányi ösztöndíj mérhető legkönnyebben, teljesítményértékelése a legkevésbé kifogásolt.
2. A kollégiumi térítési díj szabadárassá tételének, és a bejutás szempontjai közül a rászorultságon (beleértve a fogyatékoságot) kívül minden más szempont kizárásának előnyei:
  - a. a felsőoktatási intézmények kényszervállalkozásból származó súlyos pénzügyi veszteségei mérsékelhetők, megszüntethetők,
  - b. a kollégiumok minőségromlása megállítható és megfordítható,
  - c. a felsőoktatási intézmény rugalmasabban gazdálkodhat a kollégiumi férőhelyekkel,
  - d. elválík a támogatási rendszer és szolgáltatás ára, így átláthatóbb lesz, hogy az egyes hallgatók mennyi támogatást kapnak, és a felsőoktatási intézménynek mennyibe kerül a férőhely fenntartása,
  - e. a támogatási rendszer méltányosabb lesz, mert kisebb valószínűséggel fordulhat elő, hogy hasonló helyzetű hallgató nem kap semmilyen támogatást, hogy albérletben lakik, míg más hallgató havi tízezreket, százezreket spórol azzal, hogy kollégiumi elhelyezést nyert,
  - f. nem kell a tanulmányi eredmény szerint kétszer is támogatást adni, illetve a hallgatói közéletben aktívakat kollégiumi férőhellyel támogatni a szociális helyzet alapján bejutók rovására,
  - g. a kollégiumi férőhelyek szabadárassal is - figyelemmel tömegszállás jellegükre - olcsóbbak lehetnek, mint az albérletárak,
  - h. a kollégium és az albérleti piac árainak kisebb különbsége okán kisebb a nyomás, hogy a már bent lakók e státuszukat megőrizzék,
  - i. a kollégiumban folytatott egyéb, közéleti-szakmai-tudományos tevékenységeket (például a szakkollégiumi feladatokat) - aki kéri (állami aktor, intézmény, maguk az érintettek) - külön is támogathatja, ahogy eddig is,
  - j. a kollégiumi férőhelyhez jutás szempontjai közül kikerülnek a közéleti aktivitások, így a bejutásért folyó versenyben csökkenthető a részrehajlás, a szubjektív elemeket tartalmazó és nehezen mérhető szempontok.
3. A hallgatói közéleti aktivitásoknak a hallgatói önkormányzati támogatás részeként való díjazásának, azaz a közéleti ösztöndíjak külön kezelésének előnyei:
  - a. A hallgatói közéleti tevékenység teljesítményének megítélése nem a szociális helyzet vagy a tanulmányi teljesítmény értékességével versenyez.

- b. A hallgatói közéleti teljesítmények - ezzel szemben - egymással versenyeznek, így amennyiben a döntésekben érintett, hallgatói közéletben aktív hallgatók részrehajlást, torz értékítéletet érzékelnek, úgy a hallgatói önkormányzat nyújtotta öngazgatással (a HÖK minden tagja választó és választható, a HÖK-nek minden hallgató tagja) könnyebben tudnak korrigálni, mint az önkormányzatiság lehetőségeivel ritkán élő, a hallgatói közéletben kevésbé részt vevő átlagos hallgatók.
  - c. A hallgatói közéleti tevékenység támogatásának része lehet az aktivistáknak kifizetett ösztöndíj, így átláthatóbb, hogy a hallgatói közösségi programokra mennyit fizet ki a felsőoktatási intézmény, és abból mennyi az egyetemi hallgatói önkormányzati szervezésnek, illetve a vásárolt programoknak a költsége.
4. A hallgatói normatíva egyszeri megemelésével és inflációhoz kötésével a tanulmányi ösztöndíj visszakapná motiváló jellegét.

Felhasznált irodalom

1. Antonucci, L. (2014). The future of the social dimension in European higher education: University for all, but without student support? In *Perspectives on youth, volume 1: 2020 - What do you see?* Council of Europe Publishing.
2. Bankmonitor. (n.d.). *Infláció kalkulátor*.
<https://bankmonitor.hu/inflacio/> (Letöltve: 2024. december 21.)
3. BME ÉSZI. (2023). *Kollégiumi önköltségek számítása* (belső anyag). Elérhető a szerzőknél.
4. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. (2009). *A BME hozzájárulásával vagy közreműködésével létrehozott, működtetett, illetve székhelyére bejegyzett gazdálkodó szervezetek működésének értékelése*.
https://www.oldrektori.bme.hu/to/intra/szenat/szenathat/20091123/3gazdszerv_mu_kod.rtf (Letöltve: 2024. november 15.)
5. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. (2018). *A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem frissdiplomásainak elhelyezkedési esélyei*.
<https://hszi.bme.hu/kiadvanyok/felmeresek/> (Letöltve: 2024. november 15.)
6. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. (2024). *Térítési és juttatási szabályzat (TJSZ) - 33. § Egyetemi kiegészítő ösztöndíj*.
https://rektori.bme.hu/sites/default/files/rektori/dokumentumok/pub_szabalyzatok/2024/tjsz_2024.pdf
7. Czarnecki, K., Korpi, T., & Nelson, K. (2020). Student support and tuition fee systems in comparative perspective. *Studies in Higher Education*, 46(11), 2152-2166.
<https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1716316>
8. Eduline. (n.d.). *Az egyetemi felvételi és a hallgatók anyagi helyzete*.
https://eduline.hu/erettsegi_felveteli/20230220_egyetemi_felveteli_anyagi_helyzet (Letöltve: 2024. november 15.)
9. Eötvös Loránd Tudományegyetem. (n.d.). *Hallgatói Juttatási Kézikönyv*.
https://www.elte.hu/dstore/document/2060/ELTE_HJK.pdf (Letöltve: 2024. november 15.)
10. EUROSTUDENT. (2021). *Social and economic conditions of student life in Europe: EUROSTUDENT VII - Synopsis of indicators 2018-2021*.
<https://www.eurostudent.eu/>
11. Eurydice. (n.d.). *Annual grant amounts - Comparative analysis (Tab 2)*.
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/interactive-publication/comparative-analysis/financial-support/annual-grant-amounts-eur#tab-2> (Letöltve: 2024. december 21.)
12. Eurydice. (n.d.). *Comparative analysis in European higher education - Annual grant amounts (EUR)*.
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/interactive-publication/comparative->

- [analysis/financial-support/annual-grant-amounts-eur#tab-1](#) (Letöltve: 2024. november 15.)
13. Eurydice. (2018). *National student fee and support systems in European higher education* (No. 19). European Commission, EACEA.
  14. Eurydice. (2023). *National student fee and support systems in European higher education*.
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/data-and-visuals/national-student-fees> (Letöltve: 2024. november 15.)
  15. Felvi.hu. (2024). *A hallgatók tanulmányi jellemzői és életkörülményei Magyarországon (Eurostudent, 2024)*.
https://www.felvi.hu/felsooktatasihely/EUROSTUDENT/eurostudent_8_gyorsjelentés (Letöltve: 2024. november 15.)
  16. Felvi.hu. (n.d.). *Ösztöndíjkereső*.
<https://www.felvi.hu/hallgatoknak/osztondijkereso!/Osztondijkereso/index.php/osztondijkereso/kereses> (Letöltve: 2024. december 21.)
  17. G7. (2024). *Sok családnak spórolna havi százezer forintot a kormány új kollégiumokkal*.
<https://g7.hu/kozelet/20241118/sok-csaladnak-sporolna-havi-szazezer-forintot-a-kormany-uj-kollegiumokkal/> (Letöltve: 2024. november 21.)
  18. Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája. (2014). *HÖÖK Jövőkép'24*.
<https://hook.hu/public/editor/H%C3%96OK%20J%C3%B6v%C5%91k%C3%A9p%202024%20.pdf> (Letöltve: 2024. október 7.)
  19. Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája. (2016). *Kollégiumi kutatás 2016*.
https://hook.hu/public/editor/Koll%C3%A9giumi%20lakhat%C3%A1s_kutat%C3%A1si%20%C3%B6sszefoglal%C3%B3.pdf (Letöltve: 2023. november 29.)
  20. Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája. (2017a). *Jelentés a Jövőkép Programról*.
https://hook.hu/public/editor/jovokep_osszefoglalo_1.pdf (Letöltve: 2023. november 29.)
  21. Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája. (2017b). *Kollégiumi kutatás 2017*.
https://hook.hu/public/editor/V%C3%A9gleges3_kollegiumi_javaslat_FEKOSZ_H%C3%96OK_2017.pdf (Letöltve: 2023. november 29.)
  22. Háló, M. B. (2017). *Hallgatói juttatások rendszere a magyar felsőoktatásban* (BA diplomatervezés). Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar.
  23. Hámori, Á. (2021). *A felsőoktatási hallgatók jellemzői Magyarországon: Eurostudent gyorsjelentés*.
https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasihely/eurostudent/eurostudent_VII_gyorsjelentés.pdf (Letöltve: 2023. november 28.)
  24. Hofstede, G. (1991). *Cultural dimensions of values and personal value*. *International Journal of Value-Based Management*, 11(3).
https://doi.org/10.1007/978-3-031-08956-5_1124-1
  25. Kovács, F. (2022). Szociálpolitikai modellváltás Magyarországon a 2010 utáni kormányzás tükrében. *Metszetek - Társadalomtudományi folyóirat*, 11(3), 28-42.
<https://ojs.lib.unideb.hu/metszetek/article/view/12266>
  26. Kovács, T. (2013). A felsőoktatáshoz való hallgatói hozzáférés és a magyar felsőoktatás finanszírozása. In *A tudomány megszelídítése* (pp. 165-191).
  27. Magyar Kormány. (2005). *152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Útravaló Ösztöndíjprogramról*.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500152.kor>
  28. Magyar Kormány. (2007). *51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről*.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700051.kor>

29. Magyar Kormány. (2013). 52/2013. (II. 25.) Korm. rendelet a Klebelsberg Képzési Ösztöndíjról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300052.kor>
30. Magyar Kormány. (2013). 165/2013. (V. 28.) Korm. rendelet a Magyar Sportcsillagok Ösztöndíjról.
31. Magyar Kormány. (2015). 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény végrehajtásáról - 3. számú melléklet: A diákotthon és a kollégium működésének minimális feltételei.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500087.kor>
32. Magyar Kormány. (2017). 120/2017. (VI. 1.) Korm. rendelet az „Ösztöndíjprogram Keresztény Fiataloknak” elnevezésű ösztöndíjprogramról és a 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet módosításáról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700120.kor>
33. Magyar Kormány. (2020). 203/2020. (V. 14.) Korm. rendelet a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíjprogramról, valamint a program működéséhez szükséges egyes kormányrendeletek módosításáról.
<https://njt.hu/jogszabaly/2020-203-20-22>
34. Magyar Kormány. (2022). 312/2022. (VIII. 11.) Korm. rendelet a Stipendium Hungaricum ösztöndíjak biztosításáról szóló Megállapodás kihirdetéséről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200312.kor>
35. Magyar Köztársaság Országgyűlése. (1990). 1990. évi CIV. törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000104.tv>
36. Magyar Nemzeti Bank. (n.d.). MNB Kiválósági Ösztöndíj.
<https://www.mnb.hu/oktatas/mnb-kivalosagi-osztondij> (Letöltve: 2024. december 21.)
37. Magyar Népköztársaság Művelődési Minisztériuma. (1986). 23/1986. (VIII. 31.) MM rendelet és a végrehajtására kiadott 7002/1986. (Műv. K.20.) MM számú irányelv.
38. Magyar Országgyűlés. (1995). 1995. évi CXVII. törvény - 1. számú melléklet.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500117.tv>
39. Magyar Országgyűlés. (2011). Nemzeti felsőoktatásról szóló törvény (Nftv.) - 85/B. § (1).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv>
40. Művelődési és Közoktatási Minisztérium. (1990). 7/1990. (VIII. 28.) MKM rendelet az állami felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatóit megillető juttatásokról és kedvezményes szolgáltatásokról. Jogkodex.
https://jogkodex.hu/jsz/1990_7_mkm_rendelet_5584845
41. Nemzeti Közszoigalati Egyetem. (2023). Hallgatói térítési és juttatási szabályzat.
https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/Hallgat%C3%B3i_T%C3%A9r%C3%ADt%C3%A9si_%C3%A9s%20_Juttat%C3%A1si_Szab%C3%A1lyzat_hat%C3%A1ly_2023.10.26-t%C3%B3l.pdf (Letöltve: 2024. november 15.)
42. Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal. (2023). Kooperatív Doktori Program - Pályázati felhívás.
<https://nkfi.gov.hu/palyazoknak/nkfi-alap/kooperativ-doktori-program-kdp-2023/palyazati-felhivas>
43. Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal. (n.d.). UNKP - Új Nemzeti Kiválóság Program.
<https://www.unkp.gov.hu/unkp-rol> (Letöltve: 2024. december 21.)
44. OECD. (2022). Education at a glance 2022.
<https://stat.link/fmxzvc> (Letöltve: 2025. február 28.)
45. OECD. (2024). Education at a glance 2024: OECD indicators. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>

46. Országos Kórházi Főigazgatóság. (n.d.). *Ösztöndíj-felhívás 2023/10*.
<https://bscapolo.okfo.gov.hu/osztondij-felhivas-202310> (Letöltve: 2024. december 21.)
47. Polónyi, I. (2011). *Az ezredforduló hazai oktatása: Háromnegyed évtized tanulmányai az oktatásról - oktatásgazdasági, oktatáspolitikai nézőpontból* (275 p.). Új Mandátum Kiadó. ISBN: 9789632870397
48. Polónyi, I. (2020). *A felsőoktatás politikai gazdaságtana: Magyarország a 21. századi iskolázottsági és innovációs versenyben*. Gondolat Kiadó.
49. Pusztai, G., Kovács, K., & Hegedűs, (2019). Lemorzsolódók tegnap, ma és holnap. *Educatio*, 28(4), 737-754.
50. Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1996). Social origins of civil society: Explaining the nonprofit sector cross-nationally. In L. M. Salamon & H. K. Anheier (Eds.), *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project* (No. 22). JHU Institute for Policy Studies.
51. Semmelweis Egyetem. (2023). *Szervezeti és Működési Szabályzat - III. könyv, Hallgatói Követelményrendszer, III.4. rész: Térítési és juttatási szabályzat*.
https://semmelweis.hu/jogigfoig/files/2023/06/SZMSZ_HKR_III_KONYV_III_4_RESZ_Teritesi_es_Juttatasi_Szabalyzat_hatalyos_20230603.pdf (Letöltve: 2024. november 15.)
52. Süveges, I., & Szabó, I. (2013). *Felmérés a BME-re 2012-ben felvett hallgatók pályaválasztásáról és szociális helyzetéről*. BME Diákközpont.
53. Szikra, D. (2023). *A bankok és az építőipar etetésére épült a fideszes családpolitika - Interjú Brückner Gergő műsorában* [Videó]. YouTube.
<https://youtu.be/KO28QU3iwP8> (Letöltve: 2024. november 15.)
54. Temesi, J. (2012). Nemzetközi felsőoktatás-finanszírozási trendek: Tanulságok és javaslatok 2012 elején. In *Felsőoktatás-finanszírozás: Nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet* (pp. 320-338). Aula. ISBN 978-963-339-032-0
55. Veres, P., & Golovics, J. (2021). Tehermegosztás és pénzáramlások a felsőoktatásban: Ki fizeti végül a révést? *Polgári Szemle*, 17(4-6), 201-215.
<https://doi.org/10.24307/psz.2021.1214>
56. Világgazdaság. (2023). *Lélektani határ felett a budapesti albérletárak*.
<https://www.vg.hu/ingatlan/2023/07/lelektani-hatar-felett-a-budapesti-alberletarak>
57. Zeleny, K., Molontay, R., & Szabó, M. (2021). A kollégiumi lét egyetemi teljesítményre gyakorolt hatásának vizsgálata. *Statistikai Szemle*, 99(1), 46-79.
<https://doi.org/10.20311/stat2021.1.hu0046>

Andrássy Gyula budai palotájának története

Dr. Fekete József

egyetemi docens, Wekerle Sándor Nemzetközi Egyetem

Absztrakt

1873-ban egyesült Pest, Buda és Óbuda, Budapestben, létrehozva Magyarország fővárosát. Az Andrássy család meghatározó szerepet játszott Budapest 19. századi modernizációjában és arculatának kialakításában. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa létrehozása Andrássy Gyula kezdeményezésének köszönhető, aki a londoni Metropolitan Boards of Works mintájára alkotott meg, egy olyan testületet, amit az egyesült fővárosban a folyó építkezések koordinátorává vált. A közmunkatanács elnökeként és miniszterelnökként is Idősebb gróf Andrássy Gyula, maga aktív szerepet vállalt Budapest fő- és világvárossá válásának megteremtésében. A fővárosi arisztokrácia társasági életének központjaként az Andrássyak és az Andrássy-paloták (például a budai Duna-parton) a korszak fényűző életmódját reprezentálták. A politika és a kulturális terek mindvégig jelen van történetében. A jelen tanulmány a gróf Andrássy család budai palotájának születését, építés-, kultúr- és politikatörténetét kívánja bemutatni, a történeti forrásokon keresztül.

Kulcsszavak: Andrássy Gyula, arisztokrácia, politikatörténet, építészet, Budapest

Abstract

In 1873, the towns Pest, Buda, and Óbuda merged to form Budapest as the capital of Hungary. The Andrássy family played a decisive role in the modernization of Budapest and in shaping its image in the 19th century. The establishment of the Capital City Public Works Council was the initiative of Count Gyula Andrássy, who, following the example of the Metropolitan Boards of Works in London, created a body that became the coordinator of ongoing construction projects in the united capital. As president of the Public Works Council and prime minister, Count Gyula Andrássy Sr. himself played an active role in transforming Budapest into a busy metropolis and an internationally famous capital. As the centre of social life for the capital's aristocracy, the Andrássy family and the Andrássy palaces (such as the one on the Buda side of the Danube banks) represented the luxurious lifestyle of the era. Politics and cultural spaces have always been present in its history. This study aims to present the birth and construction of the Buda palace of the Count Andrássy dynasty through historical sources, highlighting its cultural and political history.

Keywords: Gyula Andrássy, aristocracy, political history, architecture, Budapest

1. Bevezetés

1873-ban Pest, Buda és Óbuda egyesülése után létrejött Budapest, Magyarország fővárosa. A gróf Andrássy család meghatározó szerepet játszott Budapest 19. századi fejlődésében, modernizációjában és a város arculatának kialakításában. A londoni Metropolitan Boards of Works mintájára idősebb gróf Andrássy Gyula létrehozta a Fővárosi Közmunkák Tanácsa testületét, ami az egyesült főváros építkezését koordinálta. A közmunkatanács elnökeként Idősebb gróf Andrássy Gyula miniszterelnök, maga is aktív szerepet vállalt Budapest fő- és világvárossá válásának megteremtésében. A fővárosi arisztokrácia társasági életének központjaként az Andrássyak és az Andrássy-paloták (például a budai Duna-parton) a korszak fényűző életmódját reprezentálták. Az Andrássy Gyula által építtetett palota a budai rakpart elegáns épülete még ma is ékessége a városképnek. A budai Bem rakparton még mindig hirdeti a gróf Andrássy család nagyságát.

2. Az épület története

Az idősebb gróf Andrassy Gyula⁴ miniszterelnök által építtetett palota a budai rakpart elegáns épülete még ma is ékessége a városképnek. A budapesti Bem rakparton még mindig hirdeti az Andrassy család nagyságát. A palota 1872-1873-ban gróf Andrassy Gyula miniszterelnök megrendelésére Linzbauer István⁵ tervei alapján készült el⁶. A bérház rész a Fő utca 11-13., míg a palotarész a Bem rakpart 6-7. szám alatt található. Az épület zárt sorban álló, udvar köré épített, két utcára néző, háromemeletes, neoreneszánsz stílusú lakóház. A tervek (a Bem rakpart felőli homlokzat, a pince, földszinti és első emeleti alaprajz⁷. Az építész és az építtető személye mellett ismertek az építőmesterek: Rill Imre⁸ és Schomann Antal⁹, a Rill és Schoman Iroda, valamint a kőfaragók személye: Swoboda Antal és Weissinger György¹⁰. Más források szerint az oroszlanfejes domborművek, a női fejek díszítések és a puttókat Ziegelwagner Mátyás¹¹ szobrász munkái.

3. Az épület építészeti leírása

Az épület egy háromemeletes eklektikus stílusú bérház, beleépített palotaszárnyal. A bérház homlokzata a Fő utca felé néz, erről tekintve a házra egy 17 tengelyes, 3 emeletes, rendkívül szimmetrikus homlokzatot láthatunk. A kapu jelentősen ki van emelve, jelentős kiüléssel a homlokzathoz, illetve armírozással, ez a kváderes sávózás végigfut a földszint pillérjein, melyek kevésbé ugyan mint a kapu, de szintén kiülnek a homlokzat magasságából. A földszinten végig mára kevésbé használt üzletportálok sorakoznak, ezek patkóíves lezárása, mely a román és iszlám művészetben voltak leginkább jellemző. Ugyanakkor a bérház felőli homlokzat, a szabályosan ismétlődő tagozatok által is egy nagyon egységes és könnyen átlátható homlokzatot eredményezett. A földszintet és az első emeletet egy egyszerű fogsoros, enyhe kiülésű párkányzat választja el. Az első és a második emeletet nem különíti el párkány. A második emelet felett egy tojássoros mintával és girlanddal díszített párkányzat fut, mely jobban kiemelkedik, mint az alsó párkány. A piano nobile-nek, vagyis a fő szintnek az első emeletet lehet tekinteni, az ablakok erőteljes keretezése ezt emeli ki leginkább. Az első emelet ablaki keretbe vannak foglalva, melyeken fent középütt beékelődik egy konzol, a könyöklő párkány alatt kazettás díszítéssel, melyben stilizált masni motívum látható, ez az ablak emelt szemöldök mezejében is megismétlődik. Az emeleten

⁴ Andrassy Gyula, gróf (Tóketerebes, 1823. március 8. - Volosca, 1890. február 18.): politikus, miniszterelnök, az MTA tagja In: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/a-a-744F8/andrassy-gyula-grof-74619/>

⁵ Linzbauer István (Kassa, 1838. július 15. - Budapest, 1880. november 5.): császári és királyi építész. Az 1860-as évektől Pesten dolgozott, foglalkozott festészettel is. Fontosabb épületei: a pesti Vigadó mögötti, azóta lebontott ún. Haas-palota (1872-73, Vörösmarty tér 1.) és a Vigadónak ehhez csatlakozó szárnya, a Duna-parti Bristol Szálló (Belgrád rakpart 33.), az Andrassy-palota (Bem rakpart 6-7. és Fő u. 11-13.), valamint a nádaslányi Nádasdy-kastély tervei. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/l-76823/linzbauer-istvan-76A18/>

⁶ Andrassy Gyula gróf budai palotájának alaprajza 1872. (Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban: BFL) XV. 17. a. 302. BMT 1302b, Andrassy Gyula gróf budai palotájának alaprajza 1872. (BFL XV. 17. a. 302. BMT 1302d)

⁷ Andrassy Gyula gróf budai palotájának alaprajza 1872. (BFL XV. 17. a. 302. BMT 1302g)

⁸ Rill Imre István Alajos ([Német] Módos, Torontál, vm. 1841. április 19. - Budapest, V. ker, 1904. május 8.): építész Apja: Rill János módosi tanító anyja Jerney Erzsébet In: Sávoly Tamás és Sávolyiné Nagy Erzsébet anyakönyvi kutatásai kézirat a kutatóknál.

⁹ Schomann Antal fővárosi építész és építőmester (Budapest, Terézváros, 1858. szeptember 10. - Budapest, IV. ker. 1914. szeptember 2.) fővárosi építész és építőmester felesége: Steiger Rozália In: Sávoly Tamás és Sávolyiné Nagy Erzsébet anyakönyvi kutatásai kézirat a kutatóknál.

Halálozások. Schomann Antal fővárosi építész és építőmester életének 56-ik évében szeptember 2-án Budapesten meghalt. In: Forrás: Az Ujság, XII. Évfolyam, 222. szám, 1914. szeptember 11. 11. p.

¹⁰ Weissinger György (1856-1898. január 26.): kőfaragó mester

¹¹ Ziegelwagner Mátyás (? -1885 k.) volt a díszítőszobrásza a Haas-palotának, az ugyancsak Linzbauer által készített pesti Vigadó-toldásnak és az Andrassy-palotának. (Déry Attila: Budapest eklektikus épületszobrászata. Művészettörténet - Műemlékvédelem I. Budapest 1991, 148.)

szemöldökpárkányt tartó díszített konzolok füles ablakkeretet alkotnak az ablak körül. A párkányon egy szegmensíves ráhajlású kis timpanon is van, amelyen fogsor motívum figyelhető meg, rímelve földszinttől elválasztó párkányzatra. Felfelé haladva az ablakok keretezése egyszerűsödik. A második emelet ablakai ugyanazokat a mintákat ismétlik meg, elhagyva egy-egy motívumot. A második emeleten nincsenek kazettás díszítések, így az ablakok összébb mennek, kevésbé nyújtottak. A könyöklőpárkányt kis konzolok tartják. A szemöldökpárkány pedig rácsúszik az ablakkeretre, nincs emeleti szemöldökmező. A párkány egyenes, nincsen kis timpanon sem. A harmadik emelet ablakkeretei még tovább egyszerűsödnek. A harmadik emelet könyöklőpárkányaira nem jut kilátás, mivel az övpárkány takarja, az utca pedig nem olyan széles, hogy kellő távolságba kerülve ráláthassunk. Az ablakok felső keretrészen lévő konzolok ezen a szinten elmaradnak, tehát tovább folytatódik az egyszerűsödés, minden másban azonban megegyezik az alsóbb szinteken lévő keretekkel. Az ablakok felett egy szalaggal összekötött egyenes füzérsor motívum fut. A párkányzat architrávnak nevezhető részén az ablakok középtengelyén koszorú plasztikák sorakoznak. A párkányzat erős kiülésű, triglifekkel díszített, melyek alján még a gutták cseppcsekék is megtalálhatóak.

Belül a bérház kapualja részletgazdag díszítéssel bír, láthatóan túl rég újították fel a ház külsejét és a kapualjat, mely polikróm kifestést kapott, egyes falkazettákban márványt utánozó kifestéssel. Ez azért is érdekes, mert mint majd később a palotaszárnyánál látni fogjuk, a szinte teljesen szimmetrikus kapualj fehér festést kapott kevés arany szegélyezéssel. A kapualjban megfigyelhető a már a homlokzaton is feltűnő koszorú motívum, de olyan új elemek is, mint a medalionban elhelyezkedő puttó figurák. A padló burkolata eredetileg öntött terazzo burkolat lehet szürke, fekete, vörös színben. A járófelület sajnos sérül a központban elhelyezett motívumnál, amit csak betonnal egyenlítették ki. A lépcsőház jobbról és balról nyílik, egy-egy csigalépcső visz fel az emeleti lakásokhoz. A lépcsőnél érdemes megfigyelni míves pálcátagos öntöttvas korlátot. A bérházban a szocialista rendszerben a lakásokat kisebb lakásokra darabolták, illetve a palotaszárnyban is kerültek kialakításra lakások.

A palotaszárnyal egy közös udvar köti össze a bérházat. Ma lezárva tartják az átjárást. A palotaszárny homlokzata a Bem rakpartra, a Dunára néz. A bérház oldalához képest egy összetettebb, mozgalmasabb homlokzatot láthatunk, de ha alaposan megfigyeljük, a palota a bérház formáit ismétli, mozgalmasabban és részletgazdagabban. Vagy helyesebben talán a bérházon láthatók a palota leegyszerűsített motívumai. A palota homlokzata 9 tengely széles, a középső három tengely, amelyen a kapu és az erkély található előrébb van léptetve a homlokzatról. A két szélső homlokzatrészen a földszinttől felfele csak kettős kapcsolt ablakok vannak. A földszinten erőteljes kváderes sávazás látható, mely a nagy félköríves záródású ablakokat elválasztó pillérek felületén is keresztül fut. A kapu tengelye ebből az előre léptetett homlokzatszakaszból is még jobban előrébb lép, egészen a második emelet magasságáig. Ezzel, az első és második emeleten mintegy zárterkélyt alkotva, melyet az első emeleten egy nyitott erély ölel körül. Ez az erkély erőteljesen kiül a kapuzat fölé, öntöttvas, míves, áttört konzolokra támaszkodva. Érdemes megfigyelni, az erkély alja is ki van dolgozva, kazettákkal van cizellálva. A földszintet az első emelettől szolid, fogsoros övpárkány választja el, ez a középső előre léptetett tengelyen megszakad az erkély vonalában. Az erkély rácsa, gazdagon burjánzó, indás palmettás öntöttvas korlát, középen egy antik büst fejjel. Az első és második emelet zárterkélyes részén a három egyenes záródású ablakot kanellúrázott pillérek választják el.

Az ablakok alatt ballusztéres mellvéddel. A zárterkély mellett jobbról is balról is egy-egy egyszerű ablak, olyan, mint a bérház ablakai, azzal a kivétellel, hogy az első emeleten az ablakok felső keretén egy oroslán fejjel díszített konzol gazdagítja a látványt. Az oroslán fejese konzol motívum végigfut az első emeleten, a két oldalsó épületszárny kettős kapcsolt ablakai között végig láthatjuk őket. Illetve a főpárkányon is sormintászerűen ismét felbukkannak. A zárterkély szélén egész magasságban armírozás láthatunk. A kváderek visszaköszönnek még az első és második emeletet összekötő pillérek törzsén. A pillérfőket madarak által tartott medalionok díszítik, melyben hasonló fejeket láthatunk, mint az

erkélyen. Az első emelet kettős kapcsolt ablakait jédikula veszi körül. A második emelet ablakai egyenes párkányzat zárja. Összességében elmondható, hogy az egész épületen az ablakpárkányok mindenhol erős kiülésűek, határozott karaktert adnak a háznak. A második és harmadik emelet elválasztó övpárkány, mint már a bérházon is láthattuk girlanddal és tojássoros motívummal díszített. A harmadik emelet ablakai a legegyszerűbbek, mintegy a bérház megduplázott ablakai. A koronázó párkány összetett díszítéssel bír. A fríz alulról egy tojássor mintá, felülről egy fogsoros és egy palmetta motívumos sorminta keretezi. A képszéken felváltva koszorúk és téglalap alakú fülkékben álló kis puttók váltják egymást. A geisonon a koszorú párkányon, vagyis a párkányzat legfelső részén pedig a már említett oroszlán fejek sorakoznak.

Az épület belsejében a kapualj megegyezik a bérház kapualjával, csak kifestésükben térnek el. A palotaszárny kapualja fehérre meszet, a tagozatok széleit pedig finom arany szegéllyel hangsúlyozták. Az évek során sok átalakításon esett át a belső rész, a számos funkcióváltás között, azonban a robosztus faragott vörös márvány lépcső szép állapotban megmaradt és megtekinthető a művelődési házban.

A Fő utcai homlokzat kevésbé reprezentatív, a bérházrész lakásai találhatóak ebben a hátsó traktusban. Ezzel szemben a Bem rakparti, a Dunára néző főhomlokzat sokkal nagyvonalúbb, szellősebb, mozgalmasabb, mint a Fő utcai homlokzat, így illeszkedik a Bem rakpart épületeinek sorába. Az épület szinte teljesen a tervek szerint valósult meg, mind alaprajzilag, mind homlokzati szempontból követi a rajzokat. Jelentős díszítőeleme a Colosseum-motívum, amely mindkét homlokzaton megjelenik, valamint a vaskonzolok megmutatása.

A ház belső enteriőrjét **Rippl-Rónai József**¹² tervezte. Az 1897-ben átadott belsőépítészeti munkák nemcsak a **Thék Endre**¹³-féle bútorgyár kivitelezte bútorokat, hanem a kerámia ötvös- és üvegtárgyakat, a kárpitokat, faliszőnyegeket, ezüsttálat, de még az üveglakokat is magába foglalta. A nagyterem hajdan szökőkutas télikert volt, ahol egzotikus növények, pálma- és banánfák sorakoztak egymás mellett.

4. A palota eseménytörténete

Még idősebb **Andrássy Gyula** életében a budai palota a politikai élet központja lett. Alig akadt abban az időben számottevő politikai nagyság, aki ne fordult volna meg. Estélyek, hangversenyek, lüktető társadalmi élet színhelye volt **ifjabb Andrássy Gyula**¹⁴ hajléka. **1879. április 7-én** **Andrássy Gyula** gróf palotájában adott koncertet a szegedi árvízkarosultak javára **Liszt Ferenc**¹⁵. A koncerten megjelent **I. Ferenc József**¹⁶ király, **Rainer** és **Vilmos főhercegek** is. A műsor utolsó számaként **Liszt Zichy Gézával**¹⁷ két zongorás előadásában

---

¹² Rippl-Rónai József (Kaposvár, 1861. máj. 23. - Kaposvár, 1927. nov. 25.): a modern magyar festőművészet egyik vezéralakja. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/r-775E4/rippel-ronai-jozsef-777E6/>

¹³ Thék Endre (Orosháza, 1842. november 3. - Balatonfüred, 1919. június 8.): asztalosmester, bútór- és zongoragyáros, az első hazai bútorgyár alapítója, a magyar nagyüzemi bútorgyártás megteremtője. https://konyvtar.parlament.hu/archiv/-/asset_publisher/OTYxpZQhAHFt/content/175-%C3%A9vvel-ezel%C5%91tt-sz%C3%BCletett-th%C3%A9k-endre-

¹⁴ **Andrássy Gyula**, ifjabb, gróf (Töketeres, 1860. június 30. - Budapest, 1929. június 11.): legitimista politikus, miniszter, az MTA tagja <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/a-a-744F8/andrassy-gyula-graf-7461A/>

¹⁵ **Liszt Ferenc** (Doborján, 1811. október 22. - Bayreuth, Németország, 1886. július 31.): zeneszerző és zongoraművész. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/l-76823/liszt-ferenc-76A38/>

¹⁶ **Ferenc József**, I. (Schönbrunn, 1830. aug. 18. - Schönbrunn, 1916. nov. 21.): osztrák császár és magyar király. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/f-7547C/ferenc-jozsef-i-75608/>

¹⁷ **Zichy Géza**, gróf (Sztára, 1849. július 23. - Budapest, 1924. január 14.) magyar író, drámaíró, színműíró, zeneszerző, félkarú zongoraművész, belső titkos tanácsos, császári és királyi kamarás, főrendiházi tag <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/z-zs-787F8/zichy-geza-graf-78861/>

eljátszotta a Rákóczi indulót¹⁸. A legenda szerint **Bismarck**¹⁹ kancellár és **Andrássy gróf** ebben az épületben tárgyaltak²⁰.

A zeneszerző és a politikus kölcsönösen nagyra becsülte egymást. 1871-ben **Andrássy** javaslatára nyerte el **Liszt** a magyar királyi tanácsosi címet. Kapcsolatuk **Andrássy** politikától való visszavonulása után is megmaradt. A nagy **Széchenyi István** és az igen tisztelt **Deák** után **Andrássy** a legméltóbb és legeszesebb képviselője az **Osztrák-Magyar Monarchiának** - írta **Liszt** egy **1881-es levelében**. **Andrássy**nak ajánlotta **Szózat és Magyar himnusz** című zongoraművét, amelyet később szimfonikus zenekarra is mehangszerelt. A palota pompásan berendezett, értékes műalkotásokkal teli termeiben pesti tartózkodásai idején többször megfordult **Liszt Ferenc**. Kiemelkedő alkalom volt az **Andrássy** által **1882. február 26-án** **Liszt és Munkácsy Mihály**²¹ tiszteletére rendezett fényes estély.

1885. május 2-án idősebb gróf **Andrássy Gyula** fényes estélyt adott budai palotájában, ahol **Rudolf trónörökös**²² is megjelent²³. Idősebb **Andrássy Gyula** halála után ifjabb **Andrássy Gyula** költözött a palotába. Még az első világháború előtt felfrissítette az épületet, modernné tette a belső termeket. A palota továbbra is politikai központ maradt. Kiváló műérzékkel átalakított lakosztályai, amelyekben műkincseket halmozott fel, múzeumszerűen hatottak²⁴. Az **Andrássy**-estélyek kedvelt alakja volt a nótás kapitány, **Fráter Lóránd**, aki saját szerzeményű dalait adta elő cigányzene kíséretében.”

1904-ben tűz ütött ki az **Andrássy**-palotában. „Ma este félnyolc óra előtt tűz ütött ki az egyik szobában. A II. kerületi és központi tűzörség néhány perc múlva a helyszínén termett és gyorsan elfojtotta a veszedelmet”. 1909-ben robbanásról számoltak be az **Andrássy** palotában a korabeli napilapok: „kedden délelőtt **Andrássy Gyula** gróf belügyminiszternek a Fő-utca 11. számú alatt lévő palotájában robbanás történt. Az udvaron befagyott a csatorna nyílása, amelyet vasfedő takar. Egy inas, hogy a jeget megolvassza, petróleumot öntött köröskörül a vasfedőre és meggyújtotta. A lángtól aztán fölrobbant a csatornában összegyülemlt gáz. A légnyomás következtében a palota egyik elsőemeleti ablaka és egy földszinti üvegajtaja bezúzódt²⁵.”

A Budapest Főváros Levéltár Tervtárában fennmaradt tervek alapján 1899-ben és 1911-ben kisebb átalakítások történtek az épületben, **Volkner Rajmond**, **Schwandy Jenő** építómesterek tervei alapján. A palota bérházi részében a századfordulótól haláláig itt lakott és alkotott **Burger Lajos**²⁶ festőművész. A '20-as években báró **Hatvani Ferenc** (1881-1958) festőművész is. A '30-as években **Bárczy István** (1866-1943) politikus, miniszter, Budapest polgármestere, főpolgármestere.

Ifjabb **Andrássy Gyula** az arisztokrata gyűjtők utolsó nagy formátumú alakja volt: egy eltűnő kor képviselője a polgári műgyűjtés virágkorában. Közéleti tisztségeit még felsorolni is bajos: volt berlini és konstantinápolyi követségi attasé, országgyűlési képviselő, belügyi államtitkár majd belügyminiszter, hogy az **Osztrák-Magyar Monarchia** utolsó, kérészetű,

¹⁸ Radó Richárd: Pest-budai emlékek a XIX. századból 143. p.

¹⁹ Otto von Bismarck (Schönhausen, Altmark, Poroszország, 1815. április 1. - Friedrichsruh, 1898. július 30.): Poroszország miniszterelnöke <https://www.britannica.com/biography/Otto-von-Bismarck>

²⁰ Adalékok a Víziváros történetéhez. I. kötet Budapest, 1991. Budapesti Városvédő Egyesület 414. p.

²¹ Munkácsy Mihály (Munkács, 1844. február 20. - Eendenich, 1900. május 1.): festőművész <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/m-76AF9/munkacsy-mihaly-1868-ig-lieb-1880-ig-munkacsi-76F52/>

²² Habsburg-Lotaringiai Rudolf (németül: Rudolf Franz Karl Joseph von Habsburg-Lothringen), teljes nevén Rudolf Ferenc Károly József (Laxenburg, 1858. augusztus 21. - Mayerling, 1889. január 30.), a Habsburg-Lotaringiai-házból származó osztrák főherceg, magyar és cseh királyi herceg, az **Oszták-Magyar Monarchia** trónörököse, korabeli kifejezéssel „koronahercege” (Kronprinz), I. Ferenc József császár és király valamint Wittelsbach Erzsébet császárné és királyné harmadik gyermeke.

²³ Radó Richárd: Pest-budai emlékek a XIX. századból 178. p.

²⁴ Magyar Károly: Egy politikus műgyűjtője: gróf **Andrássy Gyula**, Világ, 1948.

²⁵ Népszava, 37. évfolyam, 1-22. sz. 1909. január 27. 7. p.

²⁶ **Burger Lajos** (Esztergom, 1869 - Budapest, 1929) festő. Budapesten, a Müncheni Képzőművészeti Akadémián és Párizsban tanult. 1896-ban díjat nyert "Petőfi halála" című olajfestményével. 1886-tól állította ki műveit a Múcsarnokban. Több képe a Magyar Nemzeti Galériába került.

mindössze tizennégy napig hivatalban lévő külügyminisztereként fejezte be vitatott megítélésű kormányzati karrierjét. Jelentős szerepet játszott a művészeti élet területén is: elnökölte a kor három kiemelkedően fontos kulturális egyesületét: a Képzőművészeti Társaságot, a Szent György Céhet és a Nemzeti Szalont Műgyűjtőként a 19. századi francia festészet lelkes méltatójaként mintát adott kora műkedvelőinek. Jelentős kollekciót örökölt apjától, aki évekig tartó európai utazásai során Londonban és Párizsban kiemelkedő festményeket vásárolt a Szapáry hagyatékon alapuló családi kollekcióhoz, többek között Turner velencei vedutáját és egy évszázadokon át saját kezű Rembrandtként ünnepelt, ma már csak későbbi másolatnak tartott önarcképet. Ám mindez csupán alap volt, melyet az ifjabb Andrassy fejlesztett európai hírvű műtárgygyűjtéssé. A haladás irányát a gyűjtő személyes ízlése, a 19. századi francia festészet iránti rajongása jelölte ki. Az 1902-ben megrendezett Orvosszövetségi kiállításon már tetszetős sorozatot mutatott be a személyes kedvenceinek számító barbizoni mesterek művészetéből. A kollekció modern részének - a magyar anyag mellett - mindvégig ezek a képek adták meg az igazi karaktert. Dupré, Millet, Courbet, Diaz de La Pena, Rousseau és Corot festményei mellett az impresszionistákat Monet egy szerényebb, argenteuil-i tájképe reprezentálta. A gyűjtemény francia fejezete - kiegészülve jónéhány csemegével, mint a kor spanyol sztárfestőjének, Sorolla y Bastidának néhány strandképével - szinte kivétel nélkül Andrassy Fő utcai palotájában volt, míg a régi mesterek alkotásai és a modern magyar gyűjtemény néhány darabja a család tiszadobi, a Loire menti mintákat páratlan eleganciával követő kastélyában került elhelyezésre.

Andrassy művészeti ízlésének alakulásában, a gyűjtemény karakterének formálódásában két Párizst megjárt magyar festő is fontos szerep játszott. **Rippl-Rónai József** és **Kunffy Lajos** egyaránt megemlékeznek írásaikban a múpártoló gróf alakjáról. Andrassy - testvérével, a szintén műgyűjtő Tivadarral együtt - egyike volt Rippl első megrendelőinek. E kapcsolat emlékét őrzi több portré is, közöttük egy ma még sajnós lappangó, hatalmas méretű olajkép, mely a fekete korszak jellegzetes stílusjegyeivel festi fel a tekintélyes politikust és kifinomult ízlésű műkedvelőt fotelben ülve. Az Andrassy palota nemcsak a magyar szecessziós művészet kiemelkedő központja volt, hanem világhírvű festők alkotásainak tárháza is: Rembrandt, Tiziano, Tintoretto, Rubens, Palma Vecchio, Canaletto, Courbet, Corot, Millet, Monet és a magyar festők: Munkácsy, Mednyánszky, Paál, Benczúr, Ferenczy és Vaszary képek.

A palota sokak által csodált műgyűjteménye emelkedett hangulatú atmoszférát teremtett az említett társasági összejöveteleken, a kötetlen baráti, családi ünnepeken és a politikai megbeszéléseken egyaránt. Batthyány Gyula, a kiváló festő, Andrassy testvérének fia, aki gyakran megfordult a festmények mellett elsőrangú keleti szőnyegeket és egyéb iparművészeti remekeket felvonultató Fő utcai palotában, így elevenítette fel a család legnagyobb tekintélyű tagjának tisztelettel övezett alakját: „A parlamenti csaták után fáradtan ment haza. A gyengéd, szelíd embert elgyötörte a sok rikoltó közéleti nagyság. Ilyenkor meggyújtott egy lámpát valamelyik képe fölött és leült. Nézte a képet és így enyhült meg a művészet szemlélődésében”. A magyar történelem másik nagy - bár végletekig vitatott - alakja, **Károlyi Mihály**, Andrassy egyik leányának férje, a következő szavakkal emlékezett apósára és gyűjteményére: „Szeretett ott ülni félhomályban a szalonban, ahol csak a képek fölé helyezett rúdlámpák világítottak, és hosszú, vékony lábait törökösen maga alá húzva szórakozottan hallgatta a körülötte zajló heves vitákat, csendben szemlélve kincseit. Néha körbesétált a teremben, közelről is elnézte kedvenc tárgyait, gyengéden meg-megsimogatta őket hosszú, finom ujjjaival.”

Gróf Andrassy Gyula személye kiemelkedő jelentőségű a magyar gyűjtéstörténetben: a számtalan előkelő estélynek, közéleti eseménynek helyet adó budai palota falain lógó elsőrangú barbizoni alkotások és a klasszikus magyar festmények, elsősorban Munkácsy és Paál, valamint Mednyánszky és Vaszary remekművei sokakban felkeltették az érdeklődést a gyűjtés nemes passziója iránt.

A Fő utcai palota szalonjában, szemben **Courbet Hauteville-is cédrus** című képe, amely szabályt erősítő kivételként átvészelte a történelem dúlásait és 1946-ban a Szépművészeti Múzeumba került. A szalon másik kiemelkedő műtárgya a gazdagon díszített

barokk kapu, melyet a szakirodalom itáliai eredetűnek és anyagát tekintve bronznak tartott, ennek azonban ellentmond a gyűjtővel egykor jó viszonyt ápoló **Kunffy Lajos** festő visszaemlékezésének alábbi passzusa: "Andrássy Granadában sok régiséget vásárolt, többek között egy vasból kovácsolt kaput, amelyet utóbb budapesti szalonjában láttam igen ízlésesen beépítve." A szalonba balra fent **Munkácsy** korai, 1869-es **Itatónál** című képét, alatta **Théodore Rousseau Major-ját**, középen fent egy **Paál László** festményt, alatta pedig **Millet-től** a **Hazafelé** című kompozíciót.

1919-ben a proletárdiktatúra alatt a palota és a festmények is állami tulajdonba kerültek. **Andrássy Gyula** magángyűjteményét lefoglalták. **Vörös Újság** beszámolt a palotában felállított **Proletár Képzőművészeti Tanműhely** felállításáról **Uitz Béla, Lampért József és Medgyesy Ferenc** vezetésével, az ifjúmunkások számára.²⁷ A proletárdiktatúra napjai után az **Andrássy** család visszavette elrekvirált palotáját és képtárát. A **Friedrich**-kormány alatt tért vissza Budapestre, ahol a keresztény pártok politikusai sűrűn keresték fel budai palotájában.

1921 őszén gróf **Bethlen István** miniszterelnökkel hosszas tárgyalásokat folytatott, amelynek eredményre is vezettek. **Bethlen István** híres pécsi beszédének a királykérdésben elfoglalt álláspontja az **Andrássy** és **Bethlen** között létrejött megegyezés következménye volt²⁸.

1938-ban az **Angol-Magyar Bank Rt.** nyitott bankfiókot a fő utca 11-ben²⁹. **1938-ban** az első, a második és harmadik emeleten újabb bérlakásokat alakítottak ki. A lengyel menekültek segélyezésére létrejött magyar társadalmi szervezetek közül a legfontosabb az **1939. szeptember 21-én** alakult **Magyar-Lengyel Menekültügyi Bizottság (Węgiersko-Polski Komitet Opicki nad Uchodźcami)** volt, amelynek irodája itt került elhelyezésre. Létrehozásának kezdeményezője és első elnöke gróf **Széchenyi Károly**, a Magyar Vöröskereszt akkori elnöke volt. A Bizottság vezetőségében neves családok képviseltették magukat³⁰. A bizottság hivatalos helyiségeit, március 19-én hajnalban a német csapatok ezt a részt is megszállták³¹ Ekkor az épületbe érkező munkába érkező bizottsági tagokat kivégezték. **1988. március 19-én** ennek emlékére emléktáblát avattak a lengyel orvosok emlékére. Budapest elfoglalása után az **Andrássy-gyűjtemény** nagy részét Moszkvába szállította a **Vörös Hadsereg**.

1944-1945-ben a háborús sérülések miatt a homlokzati architektúrának a fele elpusztult. A palota **1948-ig** az **Andrássy** család birtokában volt, ők a palotarészben laktak, s a telet és a tavaszt töltötték Budapesten. Életmódjukról és a termek berendezkedéséről részletesen olvashatunk **Andrássy Katinka**³², **Károlyi Mihály** feleségének visszaemlékezéseiben. **Károlyi Mihály** egyébként nem csupán az első emigrációja előtti években volt rendszeres vendége a Fő utcai **Andrássy-palotának**: **1948-ban**, az államtól kapott kártalanítási összegből, **225 000 forintért** ő vásárolta meg az épületet ifj. **Andrássy Gyula** lányaitól.

1949-ben az épület új ura a **Buda-Csepel-Szabó KTSz**³³ lett, akik papíron egy varrodát üzemeltettek az épületben. A nehézipari varrógépek állandó rázkódásai miatt a fődém **1950-ben** majdnem leszakadt, amelyet ekkor gyorsan meg is erősítettek. A dúcolástól függetlenül azonban több terem teteje beszakadt. **1954-ben** **Moldvai Pál**³⁴ vezetésével eredeti

²⁷ 1919. május 1. A **Vörös Újság** híres tanműhely felállításáról az ifjúmunkások számára = **Vörös Újság** 1919. május 1. 6. p.

²⁸ **Pesti Hírlap**, 1929. június 12. 4. p.

²⁹ **BFL XXV.** 17. d. 329. - 14408.

³⁰ **Új Tükör**, 15. évfolyam, 25. szám 1978. június 18. 45. p.

³¹ **HOLMI**, 2010 22. évfolyam, 1-12. szám)2. szám **Batár Attila** és **Kemény István** 1990-es beszélgetése 148-149. p

³² **Önéletrajzi visszaemlékezései két kötetben** jelentek meg **Együtt a forradalomban** (Bp., 1967) és **Együtt a száműzetésben** Bp., 1969) címmel.

³³ **1989-ben** a **Buda-Csepel-Szabó KTSZ** varrodáját költöztették a palotába. **Ditzendy Attila**: **Ötvenéves a Bem 6.** In: **Heti Válasz**, XVI. évfolyam, 28. szám, 2016. július 14 31. oldal

³⁴ **Moldvai Pál** (1918 - Soroksár, 2002. április 5.) aranydiplomás építésmérnök 2002. április 5-én, életének 84. évében hosszan tartó, súlyos betegség után elhunyt. **Földi hamvait** 2002. április 26-án 16 órakor szentmise keretében helyezték el a soroksári **Nagyboldogasszony-templom** (Soroksár, Hősök

állapotában állították helyre mindkét homlokzatot, valamint a kapualjakat és az udvart. A levéltári adatok szerint azonban az egykori Andrassy palotában nem varroda (ez csak fedőszerv volt), hanem 1966-ig egy fegyvergyár működött. 1949-től itt gyártották a 7,65 mm-es FÉG 48M (BR1) önműködő gáznyomásos, 1963-tól pedig a PA-63 pisztolyokat, amelyeket csak a (politikai) rendőrség használhatott.

A fegyvergyárat 1966-ban költöztette ki az állam a palotából, hogy a helyére az I. kerület művelődési házát, a **Budavári Művelődési Házat** helyezhesse³⁵. 1969-ben emléktáblát helyeztek a **Proletár Képzőművészeti Tanműhelyre** emlékezve. Ugyanekkor Balázs József a Magyar Népköztársaság mozaik címerét készítette el az itt működő Népművelési Klub részére.

A Budavári Művelődési Ház folytatta a ház hagyományos, '70-es években gyökerező tradicionális programjainak szervezését, mégis a „megújítva megőrizni” mottóját követve egyszerre igyekszik értékteremtő, innovatív, ugyanakkor a kerületi hagyományokat ápoló kulturális tevékenységet megvalósítani: értékeinkből, hagyományainkból építkezve, gyökereinkből táplálkozva megújulni. Célja, hogy a programok érdekesek, színvonalasok és tartalmasak legyenek, amelyek között minden korosztályú és érdeklődésű ember megtalálja a neki leginkább tetszőt. A Budavári Művelődési Ház a kisgyermeket, kisgyermekes családokat szórakoztató rajzos- és sportfoglalkozással, színházi műsorokkal, a kismamákat színvonalas zenés, mozgás- és táncfoglalkozásokkal, a fiatalokat színházi, tánc- és sportfoglalkozásokkal, koncertekkel várja. A Bem Rockpartnak is hívott épületben próbált 1991-ben Frank Zappa, 1994-ben pedig a Jethro Tull. A nyugdíjasok számára lehetőséget biztosítunk rendszeres összejöveteleik megtartására, a hagyományápoló, ismeretterjesztő, városvédő vagy irodalmi tematikájú találkozók létrehozására³⁶.

2018. március 17-ban a Magyar Nemzeti Múzeum szervezeti egységeként Andrassy Emlékmúzeumot hoztak létre a Bem rakpart 6.- Fő utca 11-13. szám alatti Andrassy Palotában. A Magyar Közlöny 2018/36. számában (2018. március 13.) olvasható a 1087/2018. (III. 13.) Kormány határozat. Az Andrassy Emlékmúzeum létrehozásához szükséges kormányzati intézkedésekről vallanak az elkészült tervlapok.³⁷

5. Befejezés

A palota a története során magába egyesítette a családi, a politikai és a kulturális tereket. Az ifjabb Andrassy Gyula Alapítvány egyik fontos célkitűzése, hogy e diplomácia szempontjából fontos épület a nemzetközi diplomataképzés fellegvára legyen újra, másik célkitűzése Andrassy Gyula szétszóródott magánképtárának az összegyűjtése és újbóli kiállítása a palotában. A falak történeti emlékezete Budán csak arra vár, hogy a palota újra a kulturális és oktatási célokat szolgálja.

Felhasznált irodalom

1. Gróf Andrassy Gyula palotája... = Vasárnapi Újság 1879. szeptember 28. 628. p.
2. Gróf Andrassy Gyula budai palotájából. Elfogadó terem. = Vasárnapi Újság 1886. 248-249. p. Klösz György fényképe után.
3. Gróf Andrassy Gyula budai palotájából. Elfogadó terem. = Vasárnapi Újság, XXXVII. évfolyam, 8. szám 1890. február 23. 120-125. p. Klösz György fényképe után.

---

tere) urnatemetőjében. A gyászoló család. In: Gyász: Magyar Nemzet, LXV. évfolyam, 93. szám, 2002. április 22. 19. p.

³⁵ Fegyver és Gázkészülékgyár (1949-1979) MNL XXIX - F - 363 szerint azonban az egykori Andrassy-palotában nem varroda (ez csak fedőszerv volt)-, hanem 1966-ig egy fegyvergyár működött. A BM-nek tett jelentések szerint 1949-től itt gyártották a 7,65 mm-es FÉG 48M (BR1) önműködő gáznyomásos, 1963-tól pedig a PA-63 pisztolyokat, amelyet a mai napig használnak a rendvédelmi erők. http://falanszter.blog.hu/2013/04/16/titkos_avh-kozpont_es_fegyvergyar_buda_sziveben

³⁶ BEM 6 Budavári Művelődési ház <http://bem6.hu/index.php/hu/rolunk>

³⁷ Gigantikus Andrassy Emlékmúzeum nyílik a budai Fő utcában <https://tervlap.hu/cikk/show/id/6001>

4. Gróf Andrassy Gyula budai palotája (Dörre Tivadar rajza. Homlokzat távoli totálképe. Az előtérben egy hajó látszik. Bem rakpart 6-7. 8X8 cm) = Vasárnapi Újság 1890. február 23. 125. p.
5. Andrassy Gyula gróf dolgozószobája a budai palotában = Magyar Szalon 1890. 595. p.
6. Gróf Andrassy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 161-162., 168-169. p.
7. Farkas Zoltán: Andrassy Gyula gróf gyűjteménye = Gyűjtő 1912. 1-10. p.
8. Budapesti magánképtárak = Magyarország 1913. december 25.
9. Andrassy a művészetek barátja = Az Érdekes Újság. Szerkesztő: Kabos Ede II. évfolyam, 1914. No. 10. 1-5 p.
10. 1919. május 1. A Vörös Újság híres tanműhely felállításáról az ifjúmunkások számára = Vörös Újság 1919. május 1. 6. p.
11. Jobbágy Jenő: Eldugott műkincsek a magánpalotákban. = Az Ember 1919. No. 28. 4-15. p.
12. Pesti Napló 1925. december 20. 36-37. p.
13. Gróf Andrassy Gyula ebédlője = Új Idők 1928. 389. p.
14. Radó Richárd: Pest-budai emlékek a XIX. századból. Budapest, 1941. 178. p.
15. Magyar Károly: Egy politikus műgyűjtő: gróf Andrassy Gyula, Világ, 1948.
16. 1950. Budapest Főváros I. Kerület Polgármesteri Hivatal Építési Osztály Iktatókönyv 3744 Közig rendszám: 3744 Helyreállítási munkák 95. Kuzmann János Fő utca 11. Irattárba: 1950.07.13. 1952, vagy 1956. 05.16-06.01. vagy 06.04-06.20.
17. Borsos László: Műemlékhelyreállítások a fővárosi közületi tatarozások keretében = Magyar Építőművészet 1955. 281. p. kép is.
18. Horler Miklós: Budapest műemlékei I. Budapest 1955. 190., 194. p. 637-638.
19. Horler Miklós: Műemlékhelyreállítások Budapesten is a lakóháztartások során = Műemlékvédelem I. 1957. 118. p.
20. A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. 6. kötet, 1. rész Budapest, 1959. 384. p. FSZEK jelzet: B331/219
21. Zakariás G. Sándor: Magyarország művészeti emlékei 3. Bp. Képzőművészeti Alap, 1961. 25. p.
22. Gerő László: Pest-Buda építésze az egyesítéskor. Budapest, 1973. 140-141. p. Kajorné Detzky Júlia rajzai az erkélyrácsról. B720/62
23. Legány Dezső: Liszt Ferenc Magyarországon, 1874-1886. Bp. Zeneműkiadó, 1986
24. Adalékok a Víziváros történetéhez. I. kötet Budapest, 1991. Budapesti Városvédő Egyesület 410-417.
25. Watzatka Ágnes: Budapesti séták Liszt Ferencsel. Bp. Helikon, 2011
26. Jász Borbála: Linzbauer István (1838-1880) Császári és királyi építész életműve In: Építőművészek Ybl és Lechner korában. Budapest, 2015. Terc Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. 50-53. p.
27. <http://urbface.com/budapest/az-andrassy-palota>
28. <http://katalisztbakancs.blogspot.com/2017/03/andrassy-gyula-palotaja.html>
29. <http://budapestcity.org/04-kerulet/01/Vizivaros/index-hu.htm>

Melléklet

Képek a Fő utcai Andrassy palotáról:

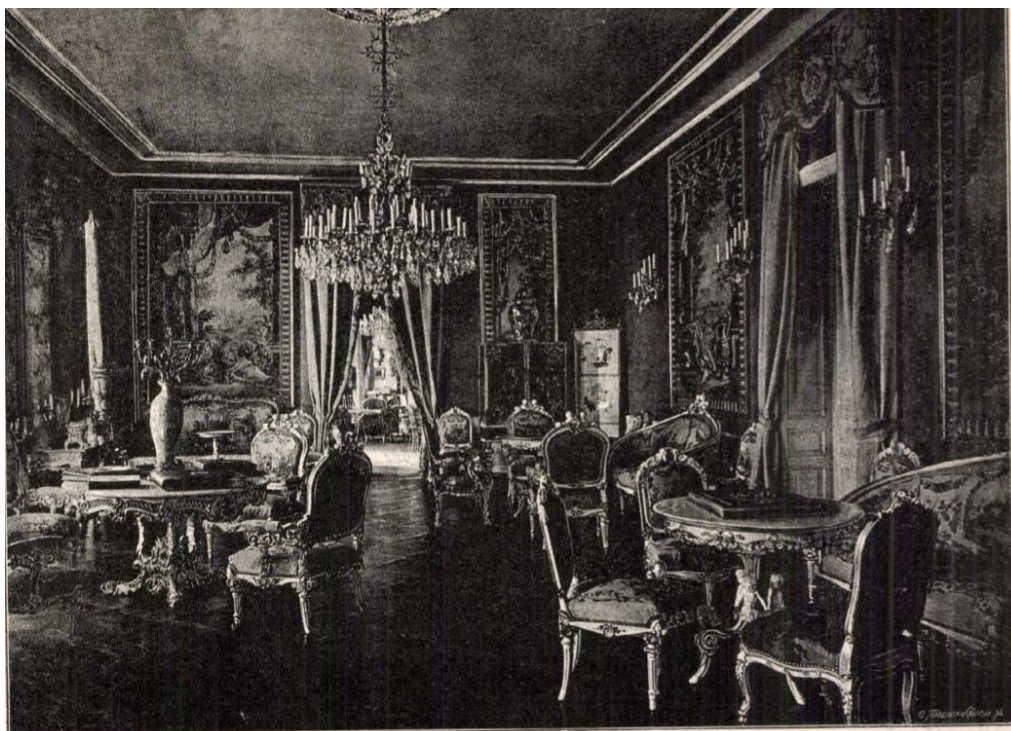

Forrás: Gróf Andrassy Gyula budai palotájából. Elfogadó terem. = Vasárnapi Újság XXXVII. évfolyam, 8. szám, 1890. 125. p. Klösz György fényképe után

A vízivárosi Duna-part (kép: Klösz György)

Forrás: <http://urbface.com/budapest/az-andrassy-palota>

GRÓF ANDRÁSSY GYULA BUDAI PALOTÁJÁBÓL: AZ ELFOGADÓ-TEREM.

Klősz György fényképe után.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula budai palotájából. Elfogadó terem. = Vasárnapi Újság XXXVII. évfolyam, 8. szám, 1890. február 23. 120. p. Klősz György fényképe után. Lásd még: BTM Kiscelli Múzeum

GRÓF ANDRÁSSY GYULA BUDAI PALOTÁJÁBÓL: A DOLGOZÓ-SZOBA.

Klősz György fényképe után.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula budai palotájából. Elfogadó terem. = Vasárnapi Újság XXXVII. évfolyam, 8. szám, 1890. február 23. 121. p. Klősz György fényképe után. Lásd még: Iparművészeti Múzeum

RÉSZLET AZ EGYIK FOGADÓSZORBÓL. (A kandalló fölött egy gobelin keretben, ettől balra a Titian-kép állványon, jobbra a velencei tükör mellett Tintoretto férfi arcképe.)

Forrás: Gróf Andrassy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 170. p.

RÉSZLET A NAGY SZALONBÓL. (Az asztal fölött Turner tájképe.)

Forrás: Gróf Andrassy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 170. p.

NŐI SZALON.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 171. p.

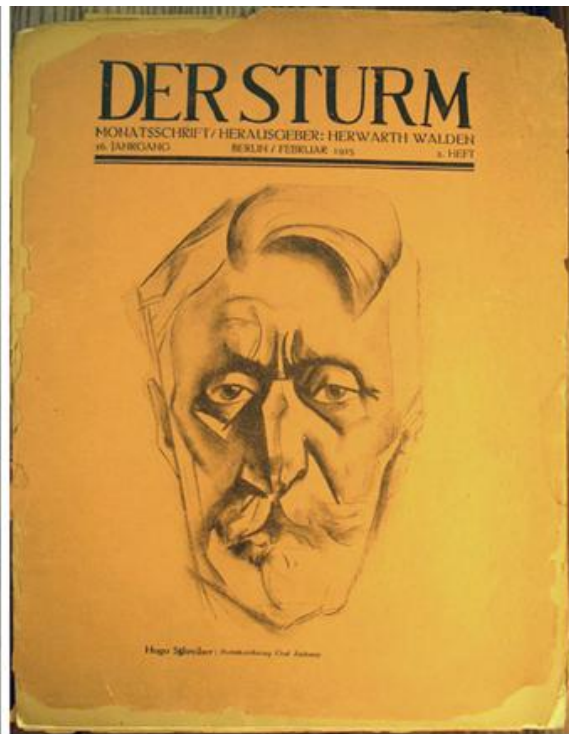
RÉSZLET A NAGY SZALONDÓL. (A bronzjátéktól, mely késői renaissance munka, jobbra az asztal fölött Courbot festménye, ettől jobbra egy támlásoskék fölött s egy perna imasszinyog alatt Corot festménye.)

T. — Balogh Endorf felvétele.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 171. p.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula a Fő utcai palotában, kedvenc füles foteljében ülve = Az Érdekes Újság 1914. március 8-i számában jelent meg, még hozzá a címlapon.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula fényképe és Scheiber Hugó róla készült portréja, mely a berlini Der Sturm címlapján jelent meg 1925 februárjában

Forrás: Rippl-Rónai több portrét is készített Andrássy Gyuláról. Ez a hatalmas méretű, 1897 körül olajfestmény igazi kuriózum - gyakorlatilag életnagyságban ábrázolja a "fekete grófot".

Rembrandt: Önarezkép 1630-ból.

Forrás: Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 163.

Munkácsy Mihály : Gémes kút.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 168. p.

Gobelin 1500 tájáról.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 168. p.

Millet : Hazafelé.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 168. p.

Lenbach : Id. gróf Andrássy Gyuláné.

Lenbach : Gróf Andrássy Gyula nagyanyja, gróf Kendeffy Ádámné.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 169. p.

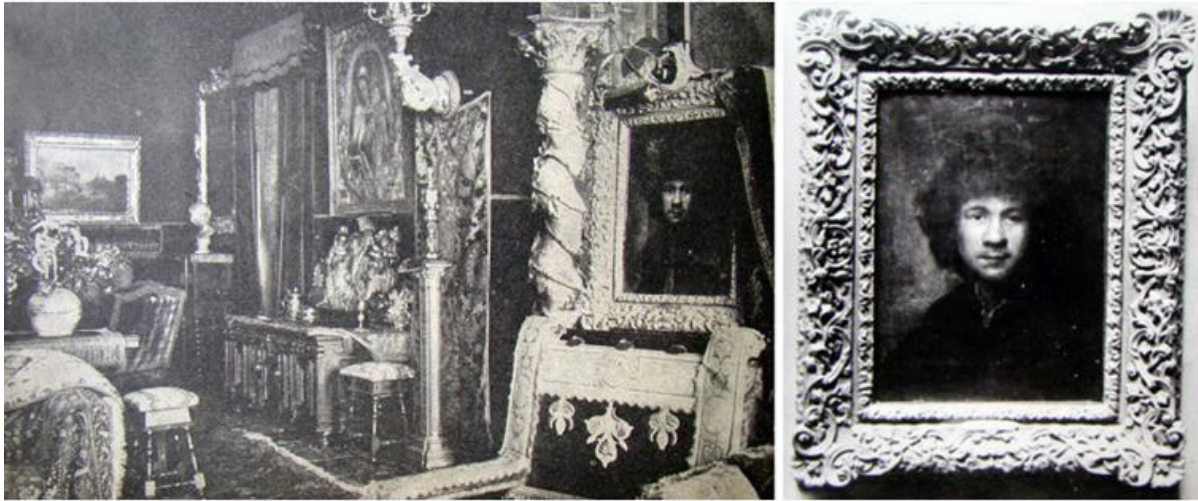

Titian: Madonna a kis Jézussal, Keresztelő Szt. Jánossal és Szt. Jeromossal.

Forrás: Gróf Andrássy Gyula gyűjteménye = Vasárnapi Újság XLVIII. évfolyam, 9. szám, 1911. február 26. 169. p.

E kicsit távolabbról készített fénykép bővebb rálátást kínál a szalonban lévő festményekre. Így már láthatjuk balra fent **Munkácsy korai, 1869-es Itatónál** című képét, alatta **Théodore Rousseau Major-ját**, középen fent egy **Paál László festményt**, alatta pedig **Millet-től a Hazafelé** című kompozíciót.

A legendás Andrassy-féle „Rembrandt” Önarckép, melyet az életmű szisztematikus átértékelése óta már csupán követői munkaként tartanak számon. A családi legendárium szerint idősebb **Andrassy Gyula 1844 egy borongós napján Londonban** sétált, mikor hirtelen utolérte az eső. Sietve betért egy apró antiküzletbe, hogy ernyőt vegyen magának. A falon megpillantott két régi, teljesen besötétedett festményt, melyeket rövid alku után meg is vásárolt potom 60 fontért. Az egyik **Van Dyck**, a másik **Rembrandt önarcképének** bizonyult.

A gyűjtő nagy kutyabarát volt - a palotában mindig lakott néhány vadászeb. Ám ezen az 1914-es fényképen nem ez a legfontosabb momentum: **Turner egy velencei vedutája és Lenbach Andrassy édesanyjáról készített portréja között egy felettebb izgalmas tájkép** látható. Az elmúlt években tekintélyes sajtónyilvánosságot kapott festmény **Munkácsy Naplemente** című munkája, az életmű egyik különleges darabja.

Lengyel mártírok Fő utca 11-13.

Forrás: http://www.wikiwand.com/hu/Emléktáblák_Budapest_I._kerületében

Forrás: <https://tervlap.hu/cikk/show/id/6001>